GLAVNI UREDNIK
FRANCE ŠUŠTERŠIČ
ODGOVORNI UREDNIK
ČRTOMIR ŠINKOVEC

Leto IV
ŠT. 10
15. III. 1966

15

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

DUŠAN KVEDER-TOMAŽ

V soboto, 12. marca zjutraj, je v Beogradu omahnil v smrt Dušan Kveder-Tomaž, veleposlanik SFRJ v Angliji.

Zgrudil se je hrast, ki je kljuboval silnim viharjem na tujih in domačih tleh, ni pa bil kos zavratni bolezni, ki se ga je lotila v najlepših moških letih.

Umrl je borec v pravem pomenu besede. Nekdanjim partizanom je namreč ostal v spominu predvsem kot neustrašen vojak in velik tovariš, čeprav je bil skoraj od začetka narodnoosvobodilne vojne na vodstvenih vojaških položajih — leta 1944 je bil postavljen za komandanta glavnega štaba NOV in PO Slovenije.

Umrl je junak, za katerim žaluje vsa Jugoslavija, zlasti pa njegova ožja domovina Slovenija; junak, čigar ime je zapisano s svetlimi črkami tudi na straneh zgodovine mednarodne vzajemnosti delavskega razreda.

Komaj enaindvajset let mu je bilo, ko se je priključil španskim borcem. Na španskih tleh, v krvavih bitkah proti fašističnim roparjem, se je prekalil za veliko poslanstvo v domovini, ki jo je leta 1941 napadel isti sovražnik kot leta 1936 Španijo. Bil je eden izmed prvih revolucionarjev — organizatorjev boja proti fašističnim zavojevalcem v Sloveniji. Bil je eden izmed tistih vojaških voditeljev, ki so znali voditi borce z lastnim zgledom, s svojo osebno hrabrostjo.

Kako premostiti »praznino«
v urejanju stanovanjskega vprašanja borcev

Predsedstvo ZZB NOV Slovenije je 7. marca sklicalo v Ljubljani posvetovanje o urejanju stanovanjskih zadev borcev. Udeležili so se ga predsedniki oziroma zastopniki občinskih odborov ZZB NOV, a vodil ga je predsednik Franc Leskošek-Luka.

Uvodoma je orisal stanje stanovanjske gradnje za borce v Sloveniji Ivan Fajdiga. Iz njegovih izvajanj posnemamo:

Po poročilih 57 občinskih odborov ZZB NOV je bilo v Sloveniji lani urejenih 1007 stanovanjskih primerov borcev in invalidov NOV, in to 443 takih, ki niso v delovnem razmerju in 564 zaposlenih. V letu 1964 pa je 1443 borcev dobilo stanovanja, in sicer 896 zaposlenih in 547 takih, ki niso v delovnem razmerju. Razlika 435 urejenih stanovanjskih zadev več v letu 1964 v primerjavi z letom 1965 gre predvsem na račun splošnega zmanjšanja gradnje stanovanj. V SR Sloveniji je bilo v letu 1965 zgrajenih v družbenem sektorju 5938 stanovanj, kar je za 7 % manj, po površini pa za 15 % manj kot v letu 1964.

Po stanju 1. januarja je po poročilih iz 57 občin neurejenih še 3857 stanovanjskih primerov borcev, in to 2281 zaposlenih in 1576 upokojenih.

Nadalje ugotavlja poročilo, da so v precejšnjem zaostanku Ljubljana kot celota in primorske občine. Tako je v Ljubljani še nerešenih vsega 1006 primerov; pri tem gre za 242 borcev, ki niso zaposleni. V Kopru, Izoli in Piranu pa je nerešenih še 645 stanovanjskih zadev borcev, od katerih je 243 nezaposlenih (upokojenci). Pri tej ugotovitvi je še posebej navedena občina Ljubljana-Center, kjer niso v letih 1960 do 1962 zagotovili za stanovanja borcev skoraj nikakih finančnih sredstev.

Z ukinitvijo občinskih stanovanjskih skladov, in ker je bil ukinjen tudi republiški stanovanjski sklad, se v gradnji stanovanj za borce — predvsem za tiste zunaj delovnega razmerja — pojavlja nekak presledek — praznina, ki terja odločne ukrepe za premostitev nastalih težav. Pri republiškem zavodu za socialno zavarovanje se sicer od 1. 1. 1966 dalje zbira 4 % prispevek namenskih stanovanjskih sredstev od izplačanih pokojnin. Zato je republiški odbor ZZB NOV Slovenije zaprosil za primerna sredstva iz tega sklada. Iz sredstev Jugoslovanske loterije odpade določen znesek na SR Slovenijo. Delovne organizacije pa bodo morale tudi v prihodnje graditi stanovanja za zaposlene borce, a občinam ostane še nadalje dolžnost zagotavljanja sredstev za stanovanja borcev, ki niso v delovnem razmerju. Zato pa vznemirjajo in naravnost osupljajo podatki iz občinskih odborov ZZB NOV, iz katerih izhaja, da v večini občin nimajo v proračunih predvidenih zneskov za gradnjo stanovanj za upokojene borce. To stanje je treba izboljšati takoj, da ne pride do enakega položaja kot v občinah Ribnica in Trebnje, kjer od leta 1964 do danes ni noben borec zunaj delovnega razmerja dobil družbenega stanovanja.

Poročilu je sledila izredno razgibana in obširna, toda povsem stvarna razprava, v kateri so predstavniki organizacij borcev iz posameznih občin opisovali položaj z njihovega območja in ugotavljali, da je stanovanjska problematika borcev še vedno zelo pereča in nerešena. Naglašali so, da je poleg gradnje novih stanovanj treba posvetiti večjo pozornost tudi obnovi oziroma popravilu starih stanovanj. Marsikdo bi raje odpadel z liste za novo stanovanje, če bi mu popravili staro. Navajali so potrebo popravil stanovanjskih zgradb borcev-kmetov, ki ne morejo v ta namen dobiti potrebnih kreditov. Tudi individualni gradnji stanovanj, ki je cenejša, je treba v prihodnje posvečati več pozornosti, oziroma omogočiti zanjo najemanje potrebnih kreditov. V nekaterih občinah so borce, ki so gradili lastne stanovanjske hiše, oprostili komunalnega prispevka. Govorniki so navajali tudi konkretne primere, ko upokojeni borci zelo težko plačujejo, ali pa sploh ne morejo plačevati visoke stanovanjske najemnine v novih blokih.

Posamezni udeleženci sestanka so naglašali, da je po občinah vedno več primerov borcev, ki živijo v izredno slabih stanovanjih. To so tisti najbolj potrpežljivi, ki so pri delu za skupnost pozabljali na svoje potrebe in se šele sedaj javljajo. Pri tem ne gre prezreti ugotovitve zastopnika iz kranjske občine, da imajo tam še 154 nerešenih stanovanjskih primerov borcev, čeprav je veljala prav ta občina kot tista, v kateri so v glavnem že uredili stanovanjske zadeve borcev. Diskutanti so še posebej naglašali, da za urejanje teh zadev ne bomo več moledovali, marveč zahtevamo, da se to uredi, kajti minilo je že dvajset let, odkar smo izvojevali zmago.

Med predlogi, ki so jih postavljali posamezni diskutanti, so bili tudi taki:

Zveza in republike naj prispevajo več sredstev za udeležbo pri gradnji stanovanj za upokojene borce v občinah.

Občine naj dobijo namenska sredstva zavoda za socialno zavarovanje, ki jim po številu upokojenih borcev pripadajo, da bodo laže gradila stanovanja zanje. Občinam je treba omogočiti najemanje posojil za gradnjo stanovanj za borce. Tistim, ki se odločijo za individualno gradnjo, pa naj občine dodelijo lokacijo.

Nobenega zaposlenega borca naj delovne organizacije ne upokojijo, če mu niso prej zagotovile stanovanja.

Izvršni svet SR Slovenije naj ponovno priporoči občinam, naj se zavzamejo za sistematično urejanje stanovanjskih zadev borcev.

Ob koncu razprave je sekretar republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Stane Bizjak ugotovil, da je bil ta sestanek res potreben in nujen, da smo lahko ugotovili, v kakšni situaciji smo.

Doslej so po občinah v glavnem racionalno urejali stanovanjske zadeve borcev, ponekod, na primer v Piranu, pa ni bilo tako.

(NADALJEVANJE NA 3. STRANI)

Besede in dejanja

● Nadzor in milijoni

V zavodih »Crvena zastava« so izračunali, da bodo morali plačati za usluge službe družbenega knjigovodstva petkrat več kot lani (lani 50, a letos 250 milijonov starih dinarjev). V tovarni kablov »Moša Pijade« v Svetozarevu se ti stroški povečajo od 71 na 200 milijonov, v »Crveni zvezdi« v Kragujevcu — od 20 na 40 milijonov, a v tovarni verig »Filip Kljajić« od enega na 20 milijonov starih dinarjev.

Borba — 4. III. 1966

● Kaj pomeni 632 odstotkov

Samo poglejmo primerjavo stroškov službe družbenega knjigovodstva za minulo leto, s stroški, ki se obetajo po novi tarifi. V službi za ekonomsko-finančna vprašanja republiške gospodarske zbornice so te stroške preračunali za skupno 10 gospodarskih organizacij (za 7 industrijskih, eno kmetijsko in dve trgovinski). Od lanskih okoli 44 milijonov starih dinarjev bi se povečali kar na 325 milijonov starih dinarjev ali za 632 odstotkov!

Delo — 6. III. 1966

● Levica naj ne ve, kaj dela desnica

Klasičen primer je podjetje »Jugovinil« iz Kaštel Sučurca, ki je, da bi zadostilo svojim izvoznim obveznostim, izvažalo tudi PVC-prašek, medtem ko ga je sosedno podjetje »Jugoplastika« moralo uvažati. Strokovnjaki so izračunali, da je Jugoplastika plačala za 220 ton uvoženega PVC prahu 246.375 novih dinarjev več, kot so za isto količino izvoženega tega prahu dobili v podjetju »Jugovinil«. Mimo tega izvažamo in nato zopet uvažamo baker, cink, celulozo, barve itd.

Politika — 3. III. 1966

● Metla pred lastnim pragom

Govorite z delavci in slišali boste, kaj so pričakovali od III. plenuma ZKJ in kako so ga razumeli. Vsako stališče, vsako besedo so delavci konkretizirali na lastno okolje. Demokracija, samoupravljanje, odgovornost vodilnih ljudi, šovinizem, pritegovanje pasu, vse to je tu, doma, v ekonomski enoti, v tovarni, v občini. In tu ni fetiša, svetinje ali avtoritete, ki ne bo podvržena kritiki, če to zasluži.

Komunist — 4. III. 1966

● Strokovnjaki, kje je vaš dolg?

Na zadnji seji organizacijsko političnega zbora skupščine SRS je bilo med drugim poudarjeno, da zahteva ureditev delovnih razmerij v splošnih aktih delovnih organizacij prav od strokovnih služb največ prizadevanja in temeljitosti. Pri tem pa je značilno, da imamo v gospodarstvu le okoli 46 % od vseh zaposlenih ekonomistov in 16 % v gospodarstvu zaposlenih pravnikov. Ostalih 54 % ekonomistov dela v družbenih službah. Komaj en pravnik pa pride na vsako četrto industrijsko podjetje.

Ljubljanski dnevnik — 3. III. 1966

Upokojevanje zdravih in še ne starih borcev je vsestransko škodljivo

»Nekaj ni v redu,« bo rekel vsakdo, ki se poglobi v tele številke: v letu 1964 je bilo v SR Sloveniji upokojenih po tretjem odstavku 70. člena temeljnega zakona o pokojninskem zavarovanju 429 udeležencev NOB, v letu 1965 pa že 659. Ker pa je bilo 250 primerov prenesenih iz leta 1965 na leto 1966, in če bo število prijav za upokojevanje tudi letos tako naraščalo kot lani, se bo število upokojencev po navedenem členu letos še bolj zvišalo kot lani.

Kje so vzroki?

V navedenem odstavku 70. člena ZPZ je določeno: Zavarovancu iz prvega in drugega odstavka tega člena, ki ima pokojninsko dobo najmanj 15 let in od tega zavarovalno dobo najmanj 10 let, lahko posebna republiška komisija ne glede na starost prizna pravico do starostne pokojnine, če spozna, da je to potrebno glede na splošno stanje njegovega zdravja in delovne zmožnosti.

Res je, da je zdravstveno stanje bivših borcev in drugih udeležencev NOB bolj slabo, kar prihaja iz leta v leto vse bolj do izraza. Toda če zvemo, da večina tistih, ki so bili lani in predlanskim upokojeni na podlagi določil navedenega člena, nima niti 50 let, tedaj pa le nekoliko podvomimo, da bi bilo splošno stanje zdravja in delovne zmožnosti vseh predčasno upokojenih tako slabo, da niso bili več sposobni za delo. In če je temu tako, potem je treba iskati vzroke upokojevanja drugje.

Gospodarsko reformo so v nekaterih delovnih organizacijah razumeli tako, da je treba znižati število zaposlenih na minimum. To pa je treba izvesti tako, da ne bo za prizadete preveč boleče. In našli so izhod! Upokojijo naj torej borce po določilih 3. odstavka 70. člena. Zato so jim zvišali dohodke zadnjega leta, da bo enoletno povprečje, ki je lani veljalo, večje in bo torej tudi pokojnina višja. Zato so borce vsestransko nagovarjali, naj podpišejo prijavo za upokojitev. Nekateri so podpisali, drugi ne.

Dogajalo se je tudi tole. V kamniški občini so lani spodbujali borce, predvsem pa invalide, naj zaprosijo za upokojitev po 70. členu ZPZ, ker da je sedaj to zanje najprikladneje. Tistim, ki bi se odločili za to, so obljubljali zvišati prejemke, s čimer bi se zvišala njihova pokojninska osnova. Zato je iz te občine lani v drugi polovici leta, a predvsem v decembru prihajalo iz dneva v dan več upokojitvenih predlogov za borce. Le malo teh predlogov je bilo podpisanih, večina pa ne.

Podobne težnje so se lani ob koncu leta pojavile tudi v nekaterih ljubljanskih občinah, pa tudi na Dolenjskem. Toda pri vsem tem ne gre samo za zniževanje števila zaposlenih in tudi ne samo za ukinitev delovnih mest, marveč je po sredi še kaj drugega — ponekod bi se enostavno radi rešili borcev. Izvedeli smo, da se nekaj takega dogaja v tovarni celuloze Djuro Salaj v Krškem. Tam je že več let zaposlen bivši borec, ki ni bil nikoli bolan, opravil je tudi vse potrebne izpite in res vestno opravljal svojo službo. Toda na njegovo mesto bi pač radi namestili drugega, zato silijo borca, naj gre v pokoj, čeprav nima dovolj službenih let niti predpisane starostne dobe in je popolnoma zdrav. Po predpisih odstavka 70. člena ZPZ pa je lahko upokojen le, če je bolan in ni več sposoben za delo. Določila tega člena se torej nanašajo na bolne in ne na zdrave borce.

Iz vsega navedenega lahko povzamemo, da združenja borcev v takih primerih, kot so navedeni, ne posredujejo v prid svojih članov in da so tudi občinske komisije za vprašanja borcev v takih primerih podlegle pritisku tistih, ki silijo borce predčasno v pokoj.

O kvarnih posledicah upokojevanja mlajših borcev se veliko govori in piše. Tudi na kongresu ZZB NOV Jugoslavije so se nekateri delegati v svojih govorih zadržali ob tej pereči zadevi. Zato je tudi med sklepi kongresa rečeno, da bo treba v naslednjem obdobju posvečati večjo pozornost članom, ki so v pokoju in pomagati posameznikom, ki se niso dovolj znašli v novih razmerah. Pri tem se bodo morali zlasti vsi družbeni činitelji zavzemati za prekvalifikacijo in zaposlovanje oficirjev, ki so bili predčasno upokojeni in borcev, ki so sposobni za delo v kakšni drugi stroki.

V tem sklepu je dovolj jasno začrtana smer. Skrbeti je torej treba za zaposlitev — se pravi za primerno zaposlitev prezgodaj upokojenih — ne pa dopuščati in podpirati predčasno upokojanje razmeroma mladih in zdravih borcev.

V. M.

Občanovi zapiski

Včasih se v medsebojnih človeških odnosih dogajajo take reči, da gredo človeku lasje pokonci. Zlasti to velja za delovne kolektive, kjer v marsikaterem primeru igra najpoglavitnejšo vlogo obraz in ne dejansko delo. Niso redki primeri, ko z nekaterimi delavci, skratka člani delovne organizacije postopajo tako, kot da so le številke in ne živa, misleča in čuteča bitja.

V nekaterih delovnih organizacijah se je namreč močno zakoreninilo prepričanje, da lahko vodilni ljudje, ali pa skupina oziroma skupinica ljudi vedri in oblači, ne da bi za svoje početje morala odgovarjati komurkoli.

Gre za precejšnjo število zaposlenih — ki bi se jih radi v posameznih podjetjih znebili, ker bodisi ne ugajajo temu ali onemu, ali pa, kot temu pravimo, nimajo dlake na jeziku in povedo odkrito, kar je narobe v delovni organizaciji. Kajpada se s svojo odkritostjo bolj ali manj vedno zamerijo nekomu in brž je ogenj v streh. Taki ljudje seveda postanejo v podjetjih nezaželeni in se jih skušajo znebiti kakorkoli že. Pri tem cilj opravičuje sredstvo:

— Tovariš, vašega delovnega mesta ni več. Vaše delovno mesto bomo ukinili in vi si boste pač morali poiskati delo drugje!

In potem še pristavijo tisto, zdaj zelo popularno, vendar dostikrat močno izmaličeno tezo:

— Ni pomoči, veste, reforma! Ta je huda in prizadela je že marsikatero podjetje in tudi marsikoga!

● Učiteljica je poučevala na šoli v Preserju. Starejša ženska je bila to in že nekoliko nervozna. Bila je mimo tega tudi tik pred upokojitvijo. Toda še preden je izpolnila vse pogoje za vložitev prošnje za pokojnino, je zbolela. Več mesecev je bila bolna in — na šoli so mislili, da se je bodo zdaj, prav zdaj, najlaže znebili. Najprej so ji znižali osebne dohodke, dasiravno niso imeli za to nobenega razloga. Mimo tega pa so ji tudi odpovedali delovno razmerje.

Seveda se je pritožila. In uspela. Dosegla je svoje pravice in zadeva je šla — kot temu pravimo — ad acta.

● Ta primer je morebiti le eden izmed mnogih podobnih, ki se dogajajo povsod. Človeku pa se nehote vsiljuje vprašanje, zakaj z ljudmi, ki so že tako hudo prizadeti s tem, da so zboleli, postopamo tako? Zakaj jih na ta način želimo še psihološko dotolči? Mar ni to, milo rečeno, krutost in pomanjkanje človečnosti? Ali to ne kaže, da mnogi ljudje pri nas ali ne vedo, ali pa so povsem pozabili na humanost?

Na srečo imamo pri nas vrsto ustanov in institucij, mimo rednih sodišč, ki ščitijo človeka in mu nudijo vsaj prvo zatočišče. Vendar, ali so te institucije sploh potrebne? Mar se je treba človeku v današnji naši družbi, katere načela in smotre poznamo, zanje boriti in to tako krepko in žilavo, da je kaj!?

»Iščem pravico...«

Do kod sega moč nekaterih? S kakšno pravico in ne nazadnje legitimacijo si nekateri lastijo pravico »razpolagati« z ljudmi in igrati z njimi kot s figurami na šahovnici?

Pri vsem tem pa je nekaj močno zanimivega, če lahko tako rečemo. Ti ljudje se namreč v takih in podobnih primerih izgovarjajo na našo delovno zakonodajo, češ da je vse preveč splošna, vse preveč pavšalna. Hkrati pa pozabljajo ali pa nočejo vedeti, da so prav delovni kolektivi tisti, ki morajo svojo interno zakonodajo obdelati in sprejeti na podlagi splošne. Tega pa v marsikaterem podjetju ni. Tu in tam morda ni kadra, marsikje pa svoje zakonodaje niti nočejo sprejeti, da bi pač laže vedrili in oblačili.

In prav v tem je bistvo problema. Samoupravni organi so v prvi vrsti poklicani, da te reči urejajo, vse ostale družbene in politične organizacije pa imajo nalogo skrbeti za človeške in pravične odnose v kolektivih. Kjer je to doseženo, so gotovo udarili žebelj na glavo.

IZTOK AUSEC

Včeraj in danes so bile pogrebne slovesnosti za pokojnim tovarišem Dušanom Kvedrom-Tomažem, veleposlanikom SFRJ v Londonu in nekdanjim komandantom Glavnega štaba NOV in PO Slovenije. Pogrebne slovesnosti v Beogradu so se iz SRS udeležili tovariši Miha Marinko, Franc Leskošek-Luka, Janko Rudolf, Franc Kimovec-Žiga in Zoran Polič. Žara s pokojnikovim pepelom je danes od 10. do 13. ure stala v prostorih skupščine Slovenije, popoldne pa so jo položili v grobnico ob spomeniku narodnih herojev.

11. marca se je nadaljevala tretja plenarna seja CK ZKJ, ki jo je vodil Aleksander Ranković, prisoten pa je bil tudi generalni sekretar ZKJ, tovariš Tito. Na podlagi tez za razpravo, uvodne besede tovariša Tita in razprave je Centralni komite sprejel sedemnajst sklepov, za katere je tovariš Tito dejal: »Sklepi plenuma vsebujejo vrsto konkretnih stvari, ki govore o tem, kako je treba naprej izvajati gospodarsko reformo. Mislim, da so ti sklepi — zakon za aktivnost in zavest vsakega komunista — veliko jamstvo našim delovnim ljudem, delovnim kolektivom, da bodo, ko bodo te sklepe izvajali, dokončno uresničili samoupravljanje tako, kot smo si ga zamislili, ko smo sprejeli zakon.«

Z uradnega obiska v Nepalu je predsednik ZIS Petar Stambolić v četrtek prispel na uradni obisk v Indijo. Ministrska predsednica Indira Gandhi je tovariša Stambolića in ostale člane delegacije prisrčno sprejela ter izjavila, da pozdravlja v Petru Stamboliću prijatelja, velikega borca za svobodo, tesnega sodelavca predsednika Tita in šefa vlade tiste dežele, s katero ima Indija najtesnejše stike. V New Delhiju sta se pogovarjala zvezni sekretar za zunanjo trgovino Nikola Džuverović in indijski minister za zunanjo trgovino Manubaj Šah, ki sta sklenila, da bodo ustanovili tri komisije za industrijsko kooperacijo med obema državama. Jugoslovanska delegacija se je med obiski raznih indijskih krajev seznanila z dosežki dežele na gospodarskem in znanstvenem področju. Petar Stambolić se bo 16. marca še enkrat sestal s predsednico indijske vlade Indiro Gandhi.

Jugoslavija bo kmalu postala polnopravna članica GATT. V Ženevo je odpotovala jugoslovanska delegacija, ki bo imela bilateralne carinske pogovore s predstavniki nekaterih dežel, članic splošnega sporazuma o trgovini in tarifah (GATT). Gre za drugo, končno fazo pogovorov o sprejemu v polnopravno članstvo te mednarodne organizacije.

Dogodki tedna

Zaradi pomanjkanja hrane je prišlo v Bengaliji do hudih neredov in demonstracij, v katerih je bilo preko sto oseb mrtvih. Po mnenju nekaterih govornikov v indijskem parlamentu, ki je razpravljal o položaju v Bengaliji, pa do neredov ni prišlo samo zaradi pomanjkanja hrane, malomarnosti in grobosti lokalnih oblasti, temveč tudi zaradi opozicijskih smotrov v času pred volitvami. Indira Gandhi je v parlamentu povedala, da bo centralna vlada vnovič proučila položaj in da bo za zadušitev neredov zahtevala sodelovanje opozicije, ki pravi, naj bi v zahodni Bengaliji odstavili vlado in razglasili predsedniški režim. Lakota pa razsaja tudi v drugih indijskih deželah. V deželah širom po svetu zbirajo pomoč prizadetemu prebivalstvu.

Režim generala Ankraha v Gani obstaja že tretji teden. Na vso moč si prizadeva utrditi svojo oblast v državi. Državo imata v rokah vojska in policija, državni uslužbenci britanskega porekla ali pa tradicionalni poglavarji. Novi režim nadaljuje prozahodno usmerjeno politiko nevezanosti, ker čuti, da ga utegne revolucionarna Afrika obtožiti. Ankrah je povedal, da je dr. Kwame Nkrumah brez uspeha skušal uveljaviti v Gani socializem. General upa, da bodo ZDA, Velika Britanija, ZR Nemčija in celo ZSSR gospodarsko podprle Gano. Poveljnik ganske policije Harley je potrdil, da so zaroto proti vladi Kwame Nkrumaha pripravljali že dalj časa ter da sta policija in vojska odlično sodelovali. Gvinejski predsednik Sekou Toure kani poslati v Gano 70 tisoč vojakov in pripadnikov mladinske demokratske Gvineje, ker meni, da gre za svobodo in enotnost Afrike. Nkrumah se namerava vrniti v Gano; novi ganski režim je v tej zvezi izjavil, da ga bo postavil pred sodišče.

Na drugi strani afriške celine je kmalu po udaru v Gani prišlo do novih zaostritev. V Keniji je 99 poslancev zahtevalo, naj predsednik republike Oginga Odinga takoj odstopi. Očitajo mu, da se je vdinjal tujim silam ter da podcenjuje komunistično nevarnost. Zahodni veter je v Keniji že močno čutiti, saj so izgnali nekatere sovjetske, češke in kitajske diplomate. 50 članov parlamenta je od predsednika Kenyatte zahtevalo, naj vsaj za mesec dni preloži letno konferenco vladajoče afriške nacionalne unije KANU, češ, da položaj v stranki ni urejen.

Vietnamska vojna se nadaljuje z vso silovitostjo. »Ne bomo se utrudili ali umaknili in bomo ostali v Vietnamu, dokler ne bodo pogoji za demokratične volitve,« je izjavil ameriški podpredsednik Humphrey. Takim in podobnim ameriškim izjavam sledijo še močnejše in učinkovitejše akcije vietnamskih gverilcev. V nedeljo so v bližini Saigona zletele v zrak tri ladje s 355 tonami streliva. Ameriški helikopterji še naprej iščejo preživele iz Ašaua, taborišča ameriških posebnih enot v bližini laoške meje, ki so ga pred dvema dnevoma zavzele osvobodilne enote in pri tem sestrelile pet ameriških letal.

Zahodno Evropo zadnje čase močno vznemirja odločnost stališča predsednika de Gaulla do severnoatlantskega pakta. Že v prejšnji številki našega lista smo poročali o de Gaullovi zahtevi, da je treba ameriška oporišča na francoskih tleh podrediti poveljstvu francoskih oboroženih sil; isto velja tudi za kanadske in zahodnonemške čete. ZDA so odgovorile, da raje demontirajo svoje vojaške naprave v Franciji, kot da se podredijo francoskemu poveljstvu. Sovjetska zveza je z zadovoljstvom sprejela de Gaullovo akcijo in jo komentirala takole: De Gaullova akcija je odraz globokega protislovja, ki dozoreva znotraj vojaških grupacij, ki so jih osnovali po vojni, da bi se lahko razširilo ameriško gospostvo. Po vrsti žolčnih debat in očitkov je francoska vlada 9. in 10. marca poslala članicam NATO poslanico, ki pojasnjuje razloge, zakaj Francija ne more sprejeti integriranega sistema te vojaške organizacije; poleg tega, da organizacija NATO ne ustreza več, so evropske države uredile svoja gospodarstva in se dokopale do izgubljenih sredstev. De Gaullova odločitev utegne v prihodnosti močno vplivati na politično afirmacijo članic NATO, prav kmalu pa gotovo na britanskega volivca, ki bo bolj kritično ocenil zapostavljanje britanske suverenosti zaradi popolne solidarnosti z ZDA.

Obe glavni britanski stranki — laburistična in konservativna — sta se volivcem predstavili vsaka s svojim volilnim programom. Do 31. marca se obeta oster predvolilni boj. Laburisti delujejo pod geslom »Čas za odločitve«, konservativci pa pravijo, da so pomembna dejanja, ne besede. V teh burnih časih je spodnji dom britanskega parlamenta sprejel z večino 14 glasov britansko obrambno politiko. Uvodno poročilo obrambnega ministra Healeya je opozicija prekinila 40-krat. Obrambna politika spreminja program zelo drage letalske politike in odloča o ukinitvi ali zmanjšanju nekaterih čezmorskih oporišč.

V Frankfurtu so zaprli bivšega esesovskega majorja in vojnega zločinca Allersa, ki je bil poleg majorja Oberhauserja komandant zloglasnega taborišča v tržaški Rižarni. Allersa so odkrili po zaslugi Primorskega dnevnika. V Berlinu pa se je pričel proces proti vojnemu zločincu in nekdanjemu esesovcu dr. Horstu Fischerju, ki je kriv smrti nekaj tisočev zapornikov v Auschwitzu. Fischerja so prijeli lani junija v DR Nemčiji, kjer je delal kot zdravnik.

Indonezijski predsednik Sukarno je opozoril na nevarnost, da bi kontrarevolucionarji poskušali strmoglaviti zakonito indonezijsko vlado in njega samega. Nadaljujejo se protikitajske demonstracije. V petek je dal Sukarno vsa pooblastila minisru suhozemne vojske generalu Suhartu, da napravi konec petmesečni krizi v državi. Suharto je prepovedal KP Indonezije in vse organizacije, ki so z njo sodelovale.

● Idrsko

Ob koncu februarja je združenje borcev Idrsko imelo svojo redno letno skupščino. Odbor organizacije je v zadnji mandatni dobi imel 14 rednih in dve razširjeni seji s člani družbenopolitičnih organizacij ter en množični sestanek z organizacijo VVF. Med drugimi proslavami in srečanji je odbor priredil tudi izlet v kraje vzhodne Benečije, kjer so mnogi člani organizacije delovali med NOB. Odbor je lani rešil 49 prošenj o priznanju posebne delovne dobe. Poleg tega je gospodarskim organizacijam in ustanovam priporočil za zaposlitev 3 člane, za štipendiranje in sprejem v dijaške domove je predlagal 4 dijake, za stanovanja 3 člane ter za posojilo za obnovo stanovanj priporočil 5 članov. Za klimatsko in topliško zdravljenje je odbor poslal 7 predlogov, od katerih so bili 4 ugodno rešeni. Na skupščini so tudi prebrali odgovor na protestno resolucijo, ki jo je odbor poslal na zasedanje V. kongresa ZZB NOV Jugoslavije v zvezi s statutom borcev prekmorskih brigad. V programu za bodoče delo združenja je še močneje poudarjena skrb za socialno problematiko članstva.

● Jevnica

Minulo nedeljo se je v Zadružnem domu zbrala večina članov združenja borcev Jevnica na svoji redni letni skupščini. Potem ko so potegnili črto pod delom v lanski mandatni dobi odbora, so ugotovili, da je organizacija od osvoboditve naprej tesno povezana s kulturno-umetniškim društvom Jevnica; med članstvom društva je namreč mnogo bivših borcev. Člani združenja Jevnica so doslej odkrili v sami Jevnici lep spomenik, v Golišah pri Aptarju ter pri Končarju pa spominski plošči. Udeleženci skupščine so bili tudi zelo zadovoljni, ko jim je predsednik občinskega združenja borcev Litija Anton Godec razložil nov statut ZZB NOV Jugoslavije.

Med najbolj delavnimi v Mariboru

Iz poročila Vlada Šemrova, predsednika krajevnega združenja ZB NOV »Prežihov Voranc« v Mariboru in razprave na letni skupščini povzemamo, da je bila ta organizacija v občini Maribor-Center med najbolj delavnimi. Delo odbora je potekalo preko treh komisij. Njihov program je bil prilagojen delu političnega aktiva na terenu. Zaradi tako dobrega medsebojnega sodelovanja z množičnimi organizacijami je bil lanskoletni načrt odbora tudi v celoti izpolnjen.

Priznavalnine borcem so se v občini Maribor-Center v primerjavi z letom 1964 lani povečale. Tako je 1964. leta na terenu »Prežihov Voranc« prejemalo preživnino 14 članov, in sicer od 5 do 15.000 din, lani pa 23 borcev od 8 do 25.000 dinarjev. Za te namene so v občini Maribor-Center lani porabili 2,500.000 dinarjev občinskih proračunskih sredstev.

Organizacija ZB »Prežihov Voranc« je lani posvetila precejšnjo skrb tudi zdravstvenemu stanju svojih članov. Lani je bilo pregledanih 21 borcev, od katerih je bilo poslanih 8 tovarišev samo na topliška in klimatska zdravljenja. Dejstvo je, da je podobnega zdravljenja potrebno še več tovarišev. To so namreč bili najbolj izraziti primeri potrebnega zdravljenja. Da bi imeli čimboljši pregled, kakšno je zdravje in v kakšnih socialnih in stanovanjskih razmerah živijo borci NOV, so na sedežu te organizacije uredili kartoteko po abecednem redu in posebej po ulicah. Poleg tega so lani člani odbora večkrat obiskali posamezne borce, ki so se zdravili v mariborski bolnišnici ali v drugih tovrstnih institucijah.

Na tem terenu so lani zbrali precej rokopisov iz nedavne preteklosti. Naj jih nekaj naštejemo: Zapiski iz borb in življenja XIX. brigade Srečka Kosovela, v Slovenski Benečiji, Partizanski dnevnik 1944, Iztokova divizija žaluje, brošuro, kjer so opisane nekatere operacije IX. korpusa, doživljaji v izseljenstvu v Šleziji itd. Vsi ti dokumenti so shranjeni v muzeju narodne osvoboditve v Mariboru.

Posebno pozornost so lani posvetiti tudi temu, kako otroci padlih borcev napredujejo v šoli. Tistim učencem in dijakom, ki so že ob prvem polletju pokazali slabo oceno v učnem uspehu, je organizacija ZB terena »Prežihov Voranc« preko svoje komisije in s pomočjo posameznih šol organizirala dva krožka za dodatno učno pomoč in tako ji je uspelo število primerov slabega učnega uspeha občutno zmanjšati.

Potem ko so v razpravi govorili o nekaterih problemih borcev, so udeleženci letne konference grajali, čemu še danes nimamo v Mariboru postavljenega spomenika revolucije. Zlasti so zamerili, ko so o tem vprašanju različni forumi že tolikokrat sklepali in vendar je vse ostalo le pri govorjenju. Mestni svet je lani celo sprejel odlok o ustanovitvi sklada za zgraditev spomenika revoluciji in NOB v mestu Mariboru. Kot ohmejno mesto in po tem, kar je doživel in kar je prispeval za osvoboditev naše domovine, bi si Maribor vsekakor zaslužil, da bi mu postavili ustrezajoči spomenik svobode. *D. Miklavec.*

POSNEMANJA VREDNO

Nekdanji partizan ima doma več odlikovanj, ki jih hrani v kakem predalu. Nenadoma ga stre bolezen. Vnuki ali otroci najdejo zanimive zlate in srebrne značke. Z njimi se igrajo, počasi pa jih nekje pozabijo in čez nekaj časa nihče več ne ve zanje...

To so ugotovili na občinskem odboru ZZB v Ilirski Bistrici in takoj se je porodila zamisel: Treba je preprečiti tak odnos do odlikovanj, ki so si jih ljudje zaslužili z nečloveškimi napori, krvjo in pogumom. Toda kako? Odlikovanja umrlih članov naj bi zbrali in skupaj z dokumenti o udeležbi v NOB, članskimi izkaznicami in potrdili nekje razstavili. Občinski odbor ZZB je napisal vsem krajevnim združenjem priporočilo v tem smislu.

Najprej so sklep izvršili v Jelšanah, vasici v občini Ilirska Bistrica. Napravili so posebno omarico in jo obesili na zid v hodniku nove šolske stavbe. Tako mladina lahko vsak dan vidi odlikovanja in se spominja junakov.

Vas Jelšane je že dolgo znana po svojem kulturnem delovanju. Že leta 1864 je župnik Valentin Pušanec tamkaj ustanovil narodno čitalnico in tamburaško društvo. Čitalnica je imela naročenih kar sedem časopisov in revij. Kmalu so imeli tudi pevski zbor, ki ga je vodil učitelj. Leta 1912 je iz čitalnice nastalo prosvetno društvo »Zvon«. Leta 1919, takoj po tuji zasedbi, je delavec Ivan Saftič, drugače socialist, prišel navzkriž z okupatorji. Umaknil se je v ilegalnost. Izdan v nekem mlinu, je v boju s karabinjerji dva ranil, potem pa se je prebil. Drugič izdan, je dva karabinjerja ubil, toda v boju je tudi sam padel.

Jelšane so bile med NOB seveda po vsem tem popolnoma partizanska vas.

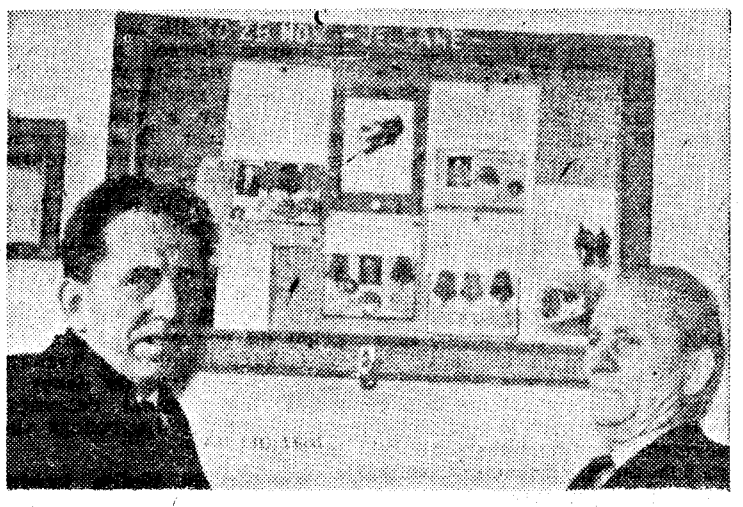

Omara z odlikovanji umrlih članov ZB v jelšanski šoli. Levi tovariš je tajnik ZB Franc Brozina, desni pa predsednik Jože Brozina. Iz družine Jožeta Brozine je bilo šest bratov partizanov

Letna skupščina VVI v Kopru

Nedavno so se v Kopru zbrali na letni skupščini člani mestne organizacije VVI Kopra, Škocjana, Semedele, Žusterne in Salare, ki šteje skupno 210 članov. Poročilo, ki ga je podal predsednik organizacije VVI, je med drugim omenjalo delo odbora, velik uspeh proslave prekmorcev v Ilirski Bistrici v preteklem letu, enoglasno zahtevo članov organizacije VVI, da se datum 9. IX. 1943 premakne na 29. XI. 1943 in oster protest vseh članov proti ponovnemu bombardiranju Severnega Vietnama. Sledila je zelo razgibana in kritična razprava, ki zasluži, da zanjo zve širša javnost.

Letos bomo praznovali 25-letnico začetka naše oborožene vstaje. Za to zgodovinsko četrtstoletnico bi bilo umestno, da bi v izložbah trgovin uredili manjše razstave, ki bi v slikah in besedilu prikazovale važnejše dogodke iz posameznih obdobij naše borbe. Tako na primer: prve partizane in njihove akcije, ustanovitev OF, ustanovitve naših večjih borbenih enot, kapitulacijo fašistične Italije, množično vstajo na Primorskem, dan vstaje slovenskega naroda, dan borca, 29. november, ustanovitev nove Jugoslavije, zadnje vojaške operacije za osvoboditev Slovenskega Primorja itd. To bi bilo potrebno urediti posebno v obmorskih mestih, ki jih vsako leto obiskuje vedno večje število turistov iz inozemstva. Tako bi imeli priložnost videti in spoznati vsaj v glavnih obrisih začetke, potek in konec naše osvobodilne borbe. Hkrati pa bi take razstave tudi naši mladini prikazale veličino naše osvobodilne borbe in bi se ob ogledovanju vsaj nekaj naučila, da bi znala bolj ceniti svobodo in vse, kar so ji partizani priborili s tolikimi žrtvami.

V zvezi s temi razstavami so ostro kritizirali ukinitev oddelka NOB v muzeju v Kopru in zahtevali, da je treba ta oddelek čimprej obnoviti in razširiti, hkrati s tem pa urediti tudi en del za bivše prekmorce.

V razpravi se je več članov zavzelo za resnično in objektivno opisovanje zgodovine NOB in dogodkov iz časov borbe. Navedli so primere pisanja, ki ni ustrezalo resnici in so dogodki in osebe prikazani v neresnični luči.

Invalidi NOB nadalje občutijo nekatere nepravilnosti, ki se zadnje čase dogajajo v zvezi z izvajanjem gospodarske reforme. V razpravi so povedali, da je avtobusno podjetje »Slavnik« v Kopru ukinilo vse olajšave v medmestnem in medkrajevnem prometu, ki so jih do zdaj uživali invalidi NOB. Nič nimajo proti temu, da podjetja iščejo notranje rezerve, ne morejo pa razumeti, kako da so kot notranjo rezervo našli prav invalide NOB! Kdo bo pa njim vrnil žrtvovane ude, vid in zdravje. Prav tako so kritizirali to podjetje, ker v svojih avtobusih na drugem levem sedežu spredaj nima več napisov: Rezervirano za invalide. Posebna delegacija treh članov organizacije VVI bo v najkrajšem času odšla v podjetje in skušala z upravnim odborom in delavskim svetom podjetja ugodno urediti ti dve zadevi.

Invalidi so prav tako prizadeti pri naročnini za televizijske in radijske sprejemnike in cestni taksi. Vse do začetka izvajanja gospodarske reforme so bili oproščeni plačevanja naročnine. Tudi to vprašanje bi bilo treba drugače urediti. Po dvajsetih letih, odkar so bili deležni teh olajšav, jih naenkrat izenačujejo z vsemi drugimi — ZDRAVIMI DRŽAVLJANI.

V razpravi so nadalje predlagali, da bi občinsko združenje ZB na vsako pomembnejšo sejo ali širši sestanek članov borčevskih organizacij povabilo tudi predstavnike mladinskih organizacij. Tako bi predstavniki mladine vsaj v glavnih obrisih spoznavali delo borčevske organizacije in doprinos, ki so ga borci dali v osvobodilni borbi. Vse to naj bi na sestankih prenašali na mladino, da bi potem znala bolj ceniti veliko svobodo, ki jo uživa danes.

Popravek

Dne 22. februarja 1966 je bil v »TV 15« št. 7 objavljen članek pod naslovom »Preprečena skupščina v Truškah«. K temu članku bi imel dve pripombi in sicer:

»Po poti v Truške so se gostje ustavili v Marezigah in poiskali šolskega upravitelja, ki tamkaj stanuje, da bi se še enkrat prepričali, če je res vse urejeno. Žal ga nismo našli doma.«...

1. — Krajevna skupnost Marezige ni pred letno konferenco nikomur plačala 3000 dinarjev, kot je to navedeno v zgoraj omenjenem članku.

2. — Upravitelj šole je bil dopoldne v službi, **ves popoldan pa doma v stanovanju.** Ko se je upravitelj šole pozanimal, kdaj in kje so ga gostje iskali, je izvedel od tov. Oskarja Venturinija, da so ga iskali v šoli (ne pa v stanovanju, kot je zapisano v članku) in to ob 17.30 uri. Razumljivo, da me ob tem času niso mogli najti v šoli, saj je moj delovni čas od 7.00 do 14.00 ure kot za vse uslužbence. Če bi me bili res hoteli poiskati, bi lahko vprašali vaščane v Marezigah, kje stanujem. Na to vprašanje bi odgovorili lahko vsi. Od šole do mojega stanovanja pa je le 80 metrov razdalje...

Stefan Cofuta
ravnatelj osnovne šole Marezige

Poizvedujemo

Iščem tovariša Lojzeta Goloba, bivšega komandirja 3. čete 3. bataljona V. prekmorske brigade in ga prosim, naj se mi javi zaradi pričevanja pri urejanju vojaške vojne invalidnine. V njegovi četi sem bil desetar; ko sem bil hudo ranjen, me je sam evakuiral s položaja.

Karl Dobovišek,
Bolnišnica Novo Celje, p. Žalec

Tovariša Jožeta Štajerja-Petnika, ki je bil od leta 1943 do 15. 5. 1945 član VOS in kasneje VDV na področju bivšega okraja Idrije ter leta 1951 v Begunjah, prosim, naj se mi javi na naslov:

Amalija Rutar, por. Podgornik,
Gradnikova 8, Tolmin

Združenje borcev NOV občine Dravograd ureja dravograjske zapore — mučilnico Dravograd. Zato prosimo, da vsi, ki so okusili strahote teh zaporov — po obstoječih podatkih jih je bilo največ iz Kamnika in okolice, Kranja, Radovljice, mislinjske, mežiške in dravske doline — pošljejo svoje naslove Združenju borcev NOV Dravograd.

Ob tabornem ognju

Pripombe k članku: »KDAJ JE BILA USTANOVLJENA OF«

Pisec članka pod gornjim naslovom, ki je bil objavljen v 8. številki »TV 15«, na široko razpravlja o tem, kdaj je bila pravzaprav ustanovljena Osvobodilna fronta. Po izjavah nekaterih soustanoviteljev naj bi bila namreč OF ustanovljena 26., ne pa 27. aprila 1941.

Odkrito povem, da se ne ogrevam za predlog pisca, naj bi se kot datum obletnice ustanovitve OF uveljavil 26. april. Menim, da imamo dovolj utemeljenih razlogov, da se zgodovinski datum 27. april po 25 letih ne spreminja.

Prvi razlog bi bil že v tem, da ni do kraja razčiščeno, ali je bila OF ustanovljena 26. ali 27. ali 28. aprila. Naš veliki revolucionar in soustanovitelj Osvobodilne fronte, pokojni Boris Kidrič, omenja v nekem svojem poročilu — kar navaja tudi pisec članka — da je bil ustanovni sestanek Osvobodilne fronte (spočetka imenovane Protiimperialistična fronta) zadnje dni aprila 1941.

Dalje velja poudariti, da je 27. april kot datum ustanovitve Osvobodilne fronte močno zakoreninjen v spominu bivših borcev NOV, da je ta datum postal tako rekoč simbol v srcu našega ljudstva.

Sedemindvajseti april je končno zabeležen kot zgodovinski datum v naših knjigah, koledarjih itd., že nad 20 let se učijo o njem v šolah, o 27. aprilu govore očetje in matere — nekdanji borci in borke svojim otrokom in vnukom. Pa tudi v knjigah drugih jugoslovanskih narodov je zabeležen 27. april kot datum ustanovitve Osvobodilne fronte slovenskega naroda.

Menim, da zgodovinskih datumov ne gre kar tako spreminjati, posebno pa ne takih, ki so ljudstvu simbol in svetinja.

Naposled pa menim: če so se ustanovitelji Osvobodilne fronte ves čas po vojni strinjali s tem, da je bila OF ustanovljena 27. aprila, potem naj ta datum obvelja. Čemu bi sedaj, po tolikih letih, polemizirali o zgodovinskih dnevih, ki so ustaljeni!

Strinjam pa se s piscem omenjenega članka, naj bi dan ustanovitve OF ponovno uvedli kot praznik, kar je že bil. Posebno letos, ko praznujemo 25. obletnico ustanovitve Osvobodilne fronte in vstaje slovenskega naroda, poskrbimo, da bomo ustanovni dan OF praznovali čimbolj slovesno, toda ne 26., temveč 27. aprila, kakor doslej!

Franc Srnel-Dušan

Dušan Kveder – junak dveh vojn

Dušana Kvedra lahko po pravici imenujemo junaka dveh vojn — španske državljanske in jugoslovanske narodnoosvobodilne.

Še zelo mlad se je vključil v politično življenje. Leta 1931 je bil izključen iz gimnazije (za to šolsko leto) zaradi revolucionarnega delovanja, čeprav s partijo takrat še ni imel tesnejših stikov. Ko je bil naslednja leta sprejet v partijo, njegove aktivnosti ni bilo čutiti le v Ptuju, kjer je politično deloval skupaj z dr. Jožetom Potrčem, Jožetom Lackom in Ivanom Bratkom, temveč od leta 1933 naprej tudi v Ljutomeru, kjer se je tisto leto med počitnicami zadrževal kar cel mesec pri Kukovčevih. Še plodnejše je bilo njegovo delo v Zagrebu, potem ko se je vpisal na tehniško fakulteto.

V Zagrebu je ustanovil celico KPJ na kemičnem oddelku tehnične fakultete. V novoletnih počitnicah 1933-34 je sodeloval z Vido Carlijevo v akciji risanja srpa in kladiva in lepljenja letakov po ptujskih ulicah. V zvezi s to akcijo je bil aretiran in obsojen z ostalimi pred sodiščem v Ljubljani. Odsedel je v ljubljanskih zaporih šest mesecev. Jeseni leta 1934 se je vpisal na pravno fakulteto v Ljubljani, a je do jeseni 1935 ostal doma v Ptuju zaradi bolezni. V tem času se je posvetil partijskemu delu v Ptuju, Ljutomeru, Mariboru in ptujski okolici. Zaradi protestnega zborovanja v Ljutomeru 1. septembra 1935 so ga ponovno aretirali.

V času od jeseni 1934 do jeseni 1935 je skupno z dr. Jožetom Potrčem, dr. Franjom Žgečem, Andrejem Debenakom, Ivanom Bratkom in drugimi ptujskimi komunisti organiziral anketo o življenju haloških in slovenjegoriških prebivalcev. Te anketne pole, žal, niso ohranjene, ohranjene pa so razprave, v katerih so vsaj delno zajeti podatki ankete.

Od 8. novembra 1935 do 23. junija 1936 je Dušan Kveder skupaj z Lidijo Šentjurc in Ivanom Bratkom urejeval »Mlada pota«. Kakor za »Ljudsko pravico« je tudi za »Mlada pota« prišla pobuda od partijskega vodstva. »Mlada pota« so bila neuradno mladinska izdaja »Ljudske pravice«.

»Ljudsko pravico« so prepovedali 18. marca 1936, tri mesece pozneje pa tudi »Mlada pota«, ki pa so odigrala zelo pomembno vlogo, saj so pomagala organizirati solidno mladinsko ljudsko fronto že v času, ko je tej antifašistični organizaciji Partija šele polagala temelje.

Kveder pa ni bil le ustanovitelj in glavni urednik »Mladih potov«, temveč je bil od jeseni 1935 do poletja 1936 tudi član pokrajinskega sekretariata SKOJ za Slovenijo, skupno z Bojanom Kraigherjem in Lojzetom Ocepkom. V sekretariatu je odgovarjal za agitacije in propagando ter za organizacijo na Univerzi v Ljubljani.

Ob prepovedi »Mladih potov« je policija izdala tudi nalog za aretacijo Dušana Kvedra, ki je po krajši ilegalnosti pobegnil v Francijo. V Franciji je Dušan Kveder začel takoj zbirati prostovoljce za Španijo, postal pa je tudi predstavnik Jugoslovanov v komisiji za emigracijo pri CK KP Francije. Od septembra 1936 do avgusta 1937 je bil urednik »Glasu izseljencev« v Parizu. Tedaj je prepustil uredništvo bolehnemu Tomu Brejcu, sam pa se je prijavil med španske prostovoljce. V Franciji si je pridobil Dušan Kveder zelo veliko organizacijskih izkušenj. Večkrat je potoval v izseljenske centre in tam organiziral partijske celice (osnovne organizacije) in sindikalne podružnice. V Combellu pri St. Etiennu so ga orožniki aretirali, toda zaradi množičnega protesta rudarjev, predvsem Slovencev, Poljakov in Francozov, so ga morali izpustiti.

V Španiji je Kveder kot discipliniran in hraber vojak hitro napredoval. Že kmalu v začetku — bil je borec, mitraljezec, so ga večkrat pohvalili pred četo. V boju je bil dvakrat ranjen. Ker je pokazal mnogo uspeha tudi pri političnem delu, so ga kmalu imenovali za komisarja čete, potem pa za pomočnika komisarja v činu kapetana.

Čeprav se je v Španiji odločala tudi usoda Francije in drugih zahodnih meščanskih držav, le-te niso pomagale republikanski Španiji v boju proti fašističnim napadalcem, zato je bila španska republikanska vojska po skoraj trileten boju poražena in se je skupno z internacionalnimi brigadami umaknila v Francijo. Ondi pa je niso sprejeli kot zavezniške vojske, saj so njene pripadnike že ob prihodu razorožili in zaprli v koncentracijska taborišča. V vrstah španske republikanske vojske in internacionalnih brigad je tako ravnanje francoskih oblasti naletelo na odpor. Do kraja odločni v tem boju so bili prav Jugoslovani in eden najbolj aktivnih med njimi je bil Dušan Kveder. Med prvimi je bil po kazni premeščen v težje taborišče, kamor so prišli pozneje tudi drugi.

Po napadu fašističnih sil na Jugoslavijo je Kveder skupno z drugimi jugoslovanskimi komunisti začel snovati načrte za beg, da bi se vključili v boj proti sovražniku na domačih tleh. Delno je to možnost olajšala okoliščina, da so Nemci začeli tudi med internranci zbirati delovno silo. Skupino, v kateri je bil Kveder, so poslali na delo v Dessau blizu Berlina. Tam so ga Nemci aretirali in poslali za tri tedne v »prevzgojevalno« taborišče v Wattenstadt, od tam pa zopet na delo v Dessau, od koder je z nekaterimi tovariši pobegnil že julija 1941 in se srečno prebil do Zagreba. Iz Zagreba se je ilegalno vrnil v Nemčijo, da bi organiziral beg drugih španskih borcev. Tudi to nalogo je izvršil in se zopet vrnil v Zagreb. Iz Zagreba se je ilegalno prebil v Ljubljano, vzpostavil zvezo s CK KP Slovenije, se zopet vrnil v Zagreb in prepeljal več španskih borcev — Slovencev v Ljubljano (Franca Rozmana, Rudija Janhuba in druge).

Avgusta 1941 je CK KPS poslal na Spodnje Štajersko najprej Dušana Kvedra, da bi delal na področju PK KPS za severno Slovenijo. Kveder je pomagal organizirati upor proti okupatorju v Mariboru, Celju, Koroški, Mislinjski dolini in drugod.

Oktobra 1941 je prišel na Štajersko tudi Franc Rozman — pripeljal ga je Sergej Kraigher iz Ljubljane. Ko je bila oktobra 1941 ustanovljena Brežiška četa, je postal Dušan Kveder njen komandir. Po uničenju te čete je odšel Kveder na Dolenjsko, kjer sta s Francem Rozmanom ustanovila 2. štajerski bataljon na Kremenjaku. Od 14. decembra 1941 do 4. aprila 1942 je bil Kveder politični komisar tega bataljona. Od 4. aprila do 26. decembra 1942 je bil politični komisar druge grupe odredov. Od 26. decembra 1942 do maja 1943 je bil politični komisar IV. operativne cone na Štajerskem in Koroškem. Odšel je zopet na Dolenjsko in postal instruktor CK KPS in glavnega štaba. V tem svojstvu je odšel 1. julija 1943. leta v Slovensko Primorje, od koder se je vrnil konec julija ali v začetku avgusta. Avgusta 1943 je postal načelnik operativnega oddelka glavnega štaba, 18. septembra 1943 pa politični komisar operativnega štaba za zahodno Slovenijo. Dne 17. oktobra 1943 je postal politični komisar III. (Alpske) operativne cone in je opravljal to funkcijo do 22. decembra 1943, to je do ustanovitve IX. korpusa. Decembra 1943 je postal načelnik Glavnega štaba NOV in PO Slovenije. Potem je odšel za nekaj časa v Srbijo, od koder se je po smrti komandanta Glavnega štaba Franca Rozmana-Staneta vrnil in postal vršilec dolžnosti komandanta Glavnega štaba Slovenije.

Na komandnih položajih JA je ostal še tudi več let po osvoboditvi. V letih 1946—1948 je končal višjo vojno akademijo »Vorošilov« v Moskvi. Potem je bil pomočnik načelnika generalštaba JNA. V diplomatski službi je bil veleposlanik v Etiopiji, Zahodni Nemčiji in Indiji ter nazadnje pomočnik sekretarja za zunanje zadeve v Beogradu. Odlikovan je bil z redom Narodnega heroja in številnimi drugimi visokimi odlikovanji.

Slava junaku dveh vojn!

IVAN KREFT

Trije komandanti slovenske partizanske vojske: Dušan Kveder-Tomaž (na levi), Franc Rozman-Stane (v sredini) in Peter Stante-Skala

Umrl je naš tovariš

DUŠAN KVEDER – TOMAŽ

narodni heroj,
rezervni generalpodpolkovnik

V NOB je posvetil vse svoje velike sposobnosti za zmago nad fašizmom in prehodil težko in odgovorno pot od komandirja čete do komandanta Glavnega štaba NOV in PO Slovenije

Slovenski borci ga bomo ohranili v trajnem spominu

Predsedstvo Zveze združenj borcev NOV Slovenije

Reforma zahteva revolucionarnost in odločnost

Pred dnevi je bila v Ptuju redna letna skupščina ZB ptujskega mesta. Na njej so se bivši borci zavzemali za odločnejše uveljavljanje gospodarske reforme. Iz poročila predsednika tovariša Karla Žmavca se je videlo, da je članstvo aktivno delovalo na raznih družbenih področjih. Od 302 članov ZB jih kar 200 aktivno deluje v raznih organizacijah, 70 pa jih ne more zaradi starosti ali bolezni. Bivši borci so začeli sodelovati z vodstvi gospodarskih organizacij in tako skušajo vplivati na zboljšanje socialnega položaja članov, ki so zaposleni. Poskušajo urediti njihove osebne dohodke, jim priskrbeti stanovanja in podobno. V Ptuju je še vedno 19 borcev v neprimernih stanovanjih. Seveda po 20 letih ne bi smeli imeti več nobenega borca, ki bi veljal za socialni problem, vendar pa zaradi pomanjkanja sredstev v srednje ali manj razvitih občinah borci ne morejo enakopravno uveljavljati svojih pravic.

V proslavi dvajsete obletnice osvoboditve so borci iz Ptuja sodelovali pri »Kurirčkovi pošti«. Poleg 200 članov je sodelovalo v tej množični prireditvi nad 3000 učencev osnovnih šol ptujske občine. Razen tega so člani sodelovali v pionirskem tekmovanju iz zgodovine domačega kraja.

Razpravljali so tudi o novem pokojninskem zakonu. O njem so veliko razpravljali, toda kljub temu je ostal na starih načelih. Na raznih posvetovanjih porabljena sredstva bi bilo bolje prenesti na pokojnine. Borci so se zavzemali, da bi bilo dobro zmanjšati število uradnikov, ki vse poslovanje ne samo dražijo, ampak delajo togo in neučinkovito. Vloga občanov pri odločanju zaradi številnih uradnikov postaja namreč tudi manjša. Zakon o stanovanjih je bil tudi na hitro sprejet. Tudi drugje bi moralo biti delo veliko bolj javno, če hočemo, da bodo ljudje lahko sodelovali pri družbenem upravljanju.

Vzgoja mladine je odraz življenja ljudi na delovnih mestih, v družinah, samoupravnih organih, sploh pa odraz družbene zavesti občanov. Slaba vzgoja mladine je največkrat posledica zanemarjenosti že od rojstva dalje. V vzgojnih domovih mladina ne pridobi potrebne vzgoje zaradi slabe organizacije dela. Neenaki pogoji za šolanje že v osnovnih šolah vplivajo, da precejšnje število mladine ostane brez osemletke. Kasneje se taki v življenju težko znajdejo.

Borci so obsojali odhod strokovnjakov v tujino. Družba je vanje vlagala velika sredstva, zdaj pa s svojim znanjem delajo v korist tujega kapitala. Odhoda Jugoslovanov v tujino ne moremo primerjati ali šteti za evropski problem. Ljudje se namreč ne izseljujejo, ampak samo odhajajo za boljšim zaslužkom. Doma pa njihovi otroci koristijo naše kulturne in zdravstvene pridobitve, ki jih ustvarjajo delovni ljudje v domovini. Vse bolj se tudi uveljavljajo slabi vzgojni vplivi ljudi, ki so odšli za delom v tujino. Nekateri med njimi skušajo zamegliti pojem o pridobitvah NOB ter izpodkopati graditev socializma v naši državi.

Materam in vdovam po padlih borcih je treba začeti urejevati življenjske razmere bolj hitro in dosledno. Naletimo na primere, ko imajo svojci padlih v sovražnih vojskah večje socialne podpore kot svojci padlih v NOB priznavalnine in invalidnine. Nekateri bivši borci še vedno težko šolajo svoje otroke.

Bivši borci, ki so v najtežjih dneh naše zgodovine nesebično delali in se bojevali za mir in socializem, ne morejo pozabljati na velike pridobitve, na dosedanji napredek. Zato jim ni vseeno, kako mladi ljudje sprejemajo nove naloge. V tem zgodovinskem in važnem razdobju bodo bivši borci še naprej iskali podporo v delovnem ljudstvu, ki naj bi s svojo ustvarjalnostjo in zdravo družbeno zavestjo gradilo socializem na temeljih socialistične revolucije.

Angelca Žiberna

Pismo uredništvu

V »TV 15« št. 8 z dne 1. marca letos ste priobčili sestavek z naslovom »Pri Osojskem jezeru«, ki ga je napisal Franc Maček. Rad bi o partizanski skupini, ki je bila tam, dal nekaj bolj točnih podatkov in obširneje opisal te dogodke.

Sam sem bil med prvimi partizani, ki so šli čez Dravo. Ponoči med 22. in 23. marcem 1944 smo prekoračili to reko in odšli v okolico Šentilja in Bilčovsa, Hodiškega jezera ter Škofič, v gozd Turje. Po uspeli akciji v Bilčovsu smo se umaknili nazaj na Turje. Naša skupina, to je bila 3. četa 1. bataljona Zahodnokoroškega odreda. Razen tega je bilo na tem območju tudi osem terenskih aktivistov.

Po prvi veliki hajki na tem območju se je naša četa umaknila proti vzhodu, bliže Celovcu. Tam smo še naprej razoroževali vaške straže in propagirali NOB med koroškimi Slovenci. Nemci so nam bili stalno za petami. Do takrat smo že izgubili tri tovariše, eden je bil ranjen, trije pa so ušli nazaj čez Dravo.

Ponoči med 6. in 7. majem je naša četa prekoračila železnico in cesto, ki peljeta iz Celovca v Rož, tako da smo se znašli na območju med Dravo ter železnicama Celovec—Velikovec in Celovec—Podroščica. Ondi smo spet nadaljevali z akcijami, Tam, kjer smo bili prej, pa so ostali terenci z ranjencem, poslali smo jim še dva partizana iz naše čete. Večkrat se je vračala tudi vsa naša četa. Tako smo čisto sami hodili tam okoli do junija, ko so začeli v našo četo prihajati Rusi in Poljaki, ki so delali pri kmetih. Prišlo je tudi precej Slovencev, ki so služili v nemški vojski in prišli na dopust v Celovec. V Celovcu smo imeli zveze z nekim starejšim Nemcem iz Hamburga, ki je pošiljal naše fante k nam. Tako se je četa vsak dan povečala. Julija ali v začetku avgusta se je iz naše čete izločila nova skupina. Ustanovljena je bila četa VDV. Komandir je postal tovariš Danko, komisar pa Ivan Slavič, doma v okolici Opatije. Po poklicu je bil trgovski pomočnik. Jaz pa sem bil namestnik četnega komandirja. V četi smo bili večinoma Slovenci, nekaj pa je bilo tudi Poljakov in Rusov. Šli smo nazaj na Turje. Že naslednji večer so nas v Dobojni pri Hodiškem jezeru Nemci napadli. Prebili smo se k vasi Ribnica pri Vrbskem jezeru in tam ostali nekaj dni. Potem smo spet šli na Turje ali točneje rečeno na območje med vasjo Klopice in Šentiljem. Od tam smo hodili na razne akcije. Žagali smo telefonske drogove, razoroževali vaške straže in agitirali za vstop v NOV. Naredili smo tudi akcijo v hotelu »Post« v Otoku ob Vrbskem jezeru. Mislili smo tudi napraviti mine in jih spustiti v Vrbsko jezero ter z njimi potopiti ladje, ki so vozile po jezeru. Nekega jutra smo imeli v Dobojni tudi strelske vaje, toda stalno so nas preganjali.

Na jesen smo se začeli ukvarjati z mislijo, da bi šli onkraj Vrbskega jezera proti Osojskem jezeru.

Kmalu je Danko dobil ukaz, da moram jaz takoj nazaj v 3. četo. Ta je medtem že tako narastla, da se tako velika ni mogla več zadrževati na tako majhnem območju. Iz nje naj bi izšla še 4. četa, katere komandir naj bi postal jaz. 3. četa naj bi odšla na Svinjo, 4. pa ostala tam, kjer je bila prej 3. četa. Težko sem zapuščal VDV četo, ker so nameravali oditi v Osojske Ture in so že napravili vse načrte.

Tja naj bi odšlo 16 tovarišev s komisarjem Ivanom Slavičem na čelu. Svojo nalogo v Osojskih Turah so opravili. Ko so se vračali na Turje, kjer jih je čakal komandir Danko z manjšo skupino partizanov, so se zadržali na nekem seniku blizu vasi Zapreče in Loge vasi, da bi počivali. Nenadoma so zvedeli, da so obkoljeni, začel se je spopad. Nihče se ni prebil s senika, vsi so padli. Slavič se kot izkušen partizan ne bi smel tam ustaviti, ker so tamkaj razmeroma majhni gozdički, drugače pa je povsod ravnina, okoli pa vse polno cest in poti. Zato je skupina svojo nepremišljenost tako drago plačala.

Spopad je trajal več ur. Nemci so vse padle znosili na kup in jih razkazovali ljudem. Nekdo, naš človek, pa je vse padle fotografiral. Sliko ima zdaj neki moj prijatelj iz Ljubljane. Kadar pridem k njemu, mi pokaže sliko. Na njej vidim ležati na hrbtu komisarja Slavača. Zraven je četni kuhar Stanko iz Senovega, tam leži tudi dezerter iz nemške vojske Jaka, ki je ušel z italijanske fronte. Tam je bil ranjen v levo roko nad komolcem. Spoznam tudi druge in ko si zamislim, da sem skoraj vse poznal in z njimi dolgo skupaj partizanil, se mi zasolzijo oči.

Ta spopad so si zapomnili vsi prebivalci Zapreč in Loge vasi in še zdaj govorijo o njem.

STANE PERIČ, Hočevje 17
p. Krka pri Stični

Kako premostiti »praznino« v urejanju stanovanjskega vprašanja borcev

(NADALJEVANJE S 1. STRANI)

Potem ko je orisal položaj, ki je nastal z ukinitvijo stanovanjskih skladov, je naglasil, da morajo pristojni organi urejati stanovanjske zadeve borcev, naša naloga pa je z vsemi močmi to pospeševati. Doslej smo že večkrat zahtevali pospešeno reševanje teh zadev, sedaj to ponovno zahtevamo. Urejeni so sicer primeri tistih borcev, ki so bili brez stanovanj, niso pa še urejeni primeri tistih, ki imajo slaba stanovanja. Pri urejanju teh zadev pa marsikje grešijo. Imamo namreč primere, da so posamezniki na račun družbe dva ali celo trikrat menjali stanovanje, najbolj potrebnim pa ni uspelo, da bi prišli iz slabega v boljše stanovanje.

Dokler imamo še več tisoč borcev v neurejenih stanovanjskih razmerah, ne moremo mirovati. Ugotavljamo namreč, da bogate občine, kot so Ljubljana-Center, Šiška, Bežigrad, pa tudi mariborske, ne najdejo sredstev za stanovanja borcev, manj razvitim občinam, kot Črnomelj, Izola i. dr. to uspe. Toda, če lahko gradimo športno dvorano v Tivoliju, če smo lahko gradili cesto do kraja, kjer je nekaj poletnih hišic, je treba najti sredstva tudi za stanovanja borcev.

V svojem nadaljnjem izvajanju je tovariš Bizjak priporočil, da naj na skupščinah občinskih ZZB NOV razpravljajo tudi o stanovanjski problematiki borcev v občinah, na skupščine pa naj povabijo predstavnike občinskih skupščin in družbenih organizacij, pa tudi poslance. Akcijo za gradnjo stanovanj za borce moramo nadaljevati — povsod in ob vsaki priložnosti moramo naglašati potrebe po dokončni ureditvi te zadeve. Sredstva, s katerimi bo razpolagala naša organizacija, bomo uporabljali v prvi vrsti za kredite borcem-kmetom za popravila njihovih stanovanjskih zgradb.

Na koncu posvetovanja so prisotni pooblastili predsedstvo ZZB NOV Slovenije, naj v smislu ugotovitev v poročilu in v razpravi izdela resolucijo in jo skupno s spremnim pismom dostavi izvršnemu svetu skupščine SR Slovenije, CK ZKS in glavnemu odboru SZDL. V. M.

Papirnica Količevo

p. Dob pri Domžalah

IZDELUJE:
● PAPIR
● KARTON
● LEPENKO

Cenjenim kupcem priporočamo svoje izdelke

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

Nova švedska avtomatska karabinka

Švedska vojska bo kmalu dobila novo karabinko »M. 4«, ki je zelo podobna zahodnonemški puški »G 3«. S karabinko, ki ima kaliber 7,62 mm in za katero uporabljajo enotno NATO municijo, lahko streljajo z rafali ali posamič. Ima okvir z 20 naboji. Najučinkovitejša je pri streljanju na cilje do 600 metrov daleč, težka je 5 kg, dolga pa 1050 mm. Na karabinko je moč nataknitì tudi bajonet.

Izpopolnjevanje ameriških havbic

Strokovnjaki zahodnonemškega Bundeswehra so se začeli ukvarjati z izpopolnjevanjem ameriških havbic, ki jih imajo Nemci v svoji oborožitvi. To pa zato, da bi bile še učinkovitejše. Poljski havbici kal. 105 mm so dali daljšo cev in s tem povečali njen doseg na 14.600 metrov. Izpopolnjeno havbico prevažajo na posebnem vozilu, na tla pa jo spravijo z dvigalom, ki je pritrjeno na vozilu. Do konstrukcijskih sprememb pa je prišlo tudi pri oklopni havbici kal. 155 mm, ki sedaj strelja dvakrat hitreje kot prej.

Orožje in oborožitev

Nova protiraketa »DM 15 × 2«

Američani do doslej izdelovali in uporabljali dve protiraketi: »Zeus« in »Sprint«. Sedaj pa podjetje »Douglas« pripravlja novo protiraketo, ki naj bi bila izpopolnjena verzija rakete »Zeus«.

Nova protiraketa bo nekoliko daljša in težja od »Zeusa«, bo pa le dvostopenjska in ne bo imela tretje stopnje, namenjene za manevriranje nad atmosfero, kot je to bilo doslej. Kljub temu pa bo nova protiraketa imela dvakrat večji doseg (640 kilometrov), njena bojna glava z jedrskim eksplozivom pa bo močnejša od dosedanjih.

Rakete, katerih deli padajo spet na Zemljo

Raketa te vrste se po zunanji obliki ne razlikuje od drugih raket, čeprav je tako projektirana, da imajo njeni deli aerodinamično obliko in se zato lahko nepoškodovani vrnejo nazaj na Zemljo. S tem prihranijo 80 % vrednosti rakete, zakaj prav toliko stanejo motor in rezervoarji za gorivo.

Bistvo izuma je v tem, da je rezervoar razdeljen na vsaj dva dela. Ko je raketa že v zraku, z rezervoarja najprej odpade zunanja obloga, ostanejo pa aerodinamični deli rezervoarja z majhnimi stabilizatorji, da bi deli pravilneje padali proti Zemlji. Hitrost padanja pri višini 15.000 metrov ni večja kot 650 kilometrov na uro.

Raketa te vrste ni zaradi tega prav nič težja, ne potrebuje pa tudi nobenih posebnih dodatnih naprav.

Nemški električni top

OB PRIČETKU DRUGE SVETOVNE VOJNE SO BRITANSKI IN AMERIŠKI OBVEŠČEVALCI ZVEDELI, DA NEMCI PRIPRAVLJAJO DALJNOMETNI TOP: TO NAJ BI BIL TOP S KALIBROM 150 MILIMETROV, KI BI MOGEL IZSTRELITI VSAKO MINUTO PO 500 DO 1000 GRANAT Z ZAČETNO HITROSTJO 1800 METROV NA SEKUNDO DO 250 KILOMETROV DALEČ

Agenti so vedeli povedati, da Nemci šele proučujejo to svojo zamisel, hkrati pa se resno pripravljajo na njeno uresničitev. Zaveznike je še najbolj presenečal podatek, da bo novi top streljal brez poka in da pri streljanju ne bodo uporabljali smodnika.

Za kakšen top gre? Zavezniški agenti so si na vso moč prizadevali, da bi na to vprašanje dobili pravilen odgovor. Če bodo Nemci res napravili tak top, potem bodo morali tudi zavezniki iznajti podobno ali še močnejše orožje. Zato so šefi zavezniške obveščevalne službe poklicali na pomoč največje artilerijske strokovnjake in matematike, ki so po dolgem razmišljanju presodili, da je tolikšno hitrost streljanja brez poka moč doseči le z električnim topom. Hkrati so ugotovili, da se glede na takratno stopnjo tehničnega razvoja ne splača graditi topa te vrste.

Po vsem tem se zavezniški strokovnjaki niso več zanimali za nemški daljnostrelni električni top, toda Nemci so kljub temu nadaljevali svoja pripravljalna dela. Sredi druge svetovne vojne pa so šefi zavezniške obveščevalne službe morali znova odpreti mape s podatki o fantastičnem električnem topu. Poročilom, ki so že bila tam, so dodali še eno izmed številk nemške propagandne revije »Signal«, kjer je bil na treh straneh objavljen opis električnega topa, kot orožja daljne prihodnosti. S tem so tudi Nemci priznali, da je njihova zamisel še neuresničljiva.

V topništvu že več stoletij absolutno gospodari smodnik, medtem ko človeštvo uporablja paro za pogon strojev poldrugo stoletje, pol stoletja nafto in bencin, nekaj desetletij pa elektriciteto. Za izstreljevanje granat iz topovskih cevi je smodnik edini vir energije. Njegov pomen se ni zmanjšal celo v zadnjem času, ko namesto topov uporabljajo tudi rakete, saj iz smodnika delajo tudi trda raketna goriva.

Konstruktorji topov že dolgo razmišljajo o popolnejšem viru energije v te namene. Topovske cevi morajo biti namreč zelo močne in težke, da bi vzdržale pritisk smodnikovih plinov. Zato so topovi okorni, poki, ki nastajajo pri streljanju, pa jih izdajajo.

Konstruktorji se že dolgo ukvarjajo z mislijo, da bi smodnik nadomestili z električno energijo. V Franciji so že pred kakimi štiridesetimi leti izdelali tak top, pravzaprav model topa, pri katerem je 50 gramov težka »granata« dosegla začetno hitrost 200 metrov na sekundo. Ugotovili so, da je pritisk v cevi zelo majhen, temperatura neznatna, poka pa skoraj ni bilo slišati. Model električnega topa je uspešno prestal vse poskuse. Zakaj pa se niso potem lotili izdelave pravega topa?

Notranjost cevi električnega topa sestavljajo tuljave z namotano žico. Ko vključijo električni tok, nastaja v tuljavah magnetno polje, ki vleče jekleno zrno proti sebi. Ko pa se granata približa prvi tuljavi, izklopijo tok v tej tuljavi, še nadalje pa je električni tok v naslednjih tuljavah, ki s svojimi magnetnimi polji vlečejo granato čedalje bliže ustju cevi. Tam ima granata že tolikšno začetno hitrost, da lahko preleti več deset ali celo sto kilometrov dolgo pot.

Kolikšna moč je potrebna, da bi granata priletela do svojega cilja? Da bi izstrelili granato kal. 76 mm, je potrebnih 250.000 konjskih moči. Računati pa je treba še na nujne izgube v samem stroju, zaradi česar bi morali imeti na voljo v te namene dvakrat večjo moč — torej 500.000 konjskih moči. To pa že ustreza moči ogromne termoali hidrocentrale. Za vsak električni top bi torej potrebovali po eno veliko električno centralo.

To pa še ni vse. Da bi dosegli zadostno energijo za gibanje v zelo kratkem obdobju, potrebujejo električni tok ogromne napetosti. Za tolikšno energijo v majhnem delcu sekunde pa so nujno potrebne posebne naprave — zamotane, ogromne in zelo drage.

Res je, da bi enak učinek dosegli, če bi zmanjšali napetost in sorazmerno podaljšali cev. Ni potrebno, da izstrelitev traja le stotinko sekunde. Lahko jo podaljšamo na eno sekundo, torej na stokrat daljše obdobje. V tem primeru pa bi moral električni top, ki bi metal granate s kalibrom 76 mm kakih petnajst kilometrov daleč, imeti dvesto metrov dolgo cev.

Top bi bil tako težak, da ga na bojišču ne bi mogli premikati drugače kot po železniških tračnicah. Če pa bi ga razstavili, bi ga bilo moč — po načrtu, ki je bil objavljen v nemškem propagandnem listu »Signal« — prevažati z ogromnimi transportnimi vozili tudi po asfaltiranih cestah. V tem primeru naj bi cev bila dolga kakih sedemdeset metrov, za izstrelitev granate pa bi potrebovali električni tok z več milijoni kilovatov. To je nekajkrat več, kot pa znaša moč hidrocentrale v Jablanici. Zato je povsem razumljivo, da sedaj nikomur več ne pade na misel uresničitev takih in podobnih načrtov, saj sodobne rakete lete prav tako daleč ali pa še dlje, so pa manjše in cenejše.

Kljub temu se še dobe konstruktorji, ki se s časa na čas spomnijo na električni top. Iz raznih proračunov je videti, da bi z električnimi topovi lahko obstreljevali po več deset, sto ali celo tisoč kilometrov oddaljene cilje! Morda bo moč uresničiti to zamisel kdaj kasneje, ko bo električna energija postala cenejša.

Sicer pa ni nujno, da bi električne topove uporabljali le v vojaške namene. Ni nujno, da je v jeklenih granatah le razstrelivo, temveč lahko vlože vanje poštne pošiljke: pisma, časopise itd. To bi bila vsekakor najhitrejša pošta, hitrejša od letalske.

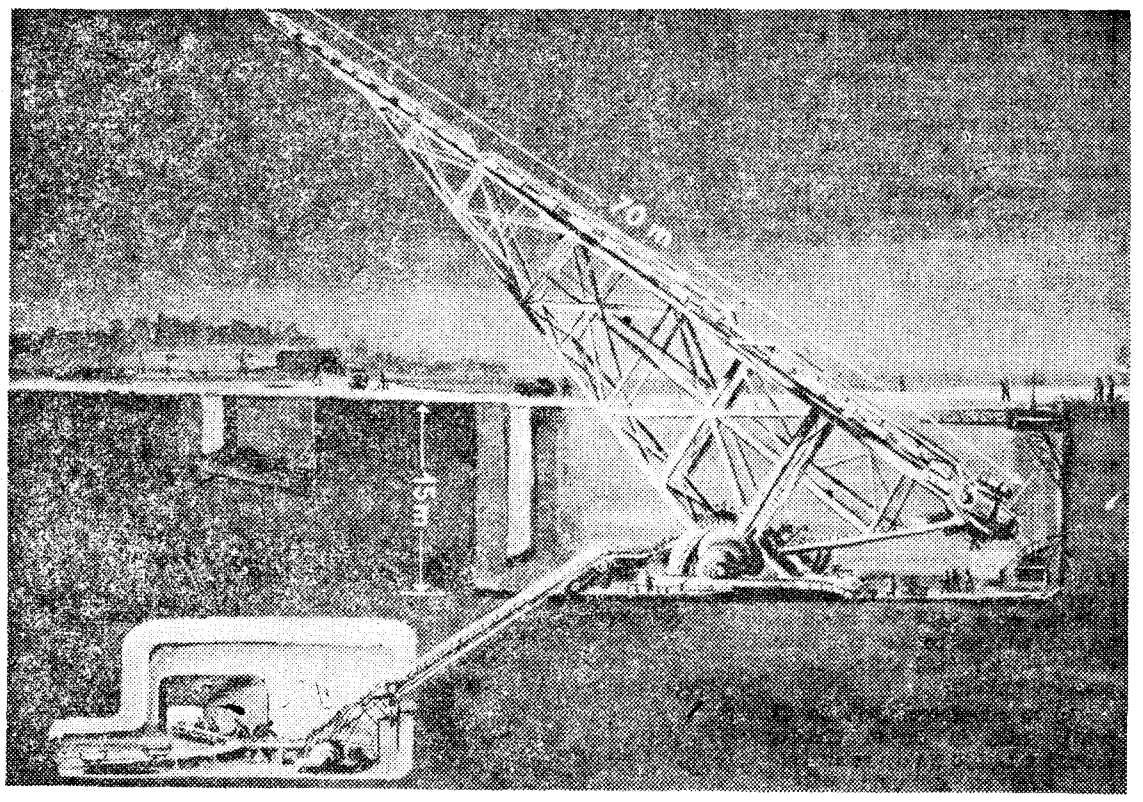

Električni top kal. 150 mm in z dosegom 250 kilometrov

SKRIVNOSTNA RADIJSKA POSTAJA CALAIS

Radijska postaja Calais je v neki septembrski noči po končanem programu zabavne glasbe objavila naslednje sporočilo:

»Na nekajurni konferenci v Hitlerjevem glavnem poveljstvu, ki so se je udeležili führer, generalfeldmaršal Göring, propagandni minister Gübbels, Martin Bormann, minister Heinrich Himmler, badenski gauleiter Wagner, Franz Wechtler iz bavarskega Ostmarka, Albert Froster iz Danziga, Julius Streicher iz Franckena, Jakob Strenger iz Hessen Nassaua, Friedrich Reiner s Koroškega in Emil Schpirtz iz Kurmarka, so razpravljali tudi o vzrokih čedalje večjega nezadovoljstva pri pripadnikih vojske, ki niso vdani nacizmu. Ugotovili so, da je to zato, ker pri napredovanjih, pošiljanju na daljši dopust in odlikovanjih dajejo prednost članom NSDAP. Med konferenco je prišlo celo do osebnega obračunavanja med gospodom generalfeldmaršalom Göringom in gospodom ministrom za notranje zadeve Heinrichom Himmlerjem. Hitlerju je glede na nevarnost, da se v pretep vmešajo še drugi gauleiterji, preostalo samo še to, da je prekinil sejo, medtem ko je njegova garda morala nasilno izprazniti konferenčno dvorano.«

Potem ko je objavila to novico, je radijska postaja Calais nadaljevala glasbeni program; ob koncu oddaje pa je še sporočila, da gospod minister Göbbels vsak weekend preživi ob Stembergerškem jezeru skupno s svojo družino.

Naslednjega dne so v propagandno ministrstvo ves dan prihajala razna telefonska in telegrafska sporočila in dopisi iz najrazličnejših nacističnih ustanov s približno naslednjimi vprašanji: »Mar je Göbbels še pri zdravi pameti? — Ali sploh še kaj dela? — So morda njegovi drago plačani pisuni med opravljanjem svoje službe povsem pijani? — Je to sploh kaka propaganda? — Kaj bodo le mislili vojaki na fronti, ko bodo zvedeli, da gospod Göbbels preživlja svoje proste dneve daleč od grmenja topov v krogu svoje družine ob Stembergerškem jezeru?«

Po vsem tem je še führer zahteval, naj se Göbbels zglasi pri njem. Hitler je bil divji kot ris. Göbbels se je na vso moč opravičeval, češ da njegovi najboljši ljudje noč in dan iščejo skrivnostno radijsko postajo Calais, ki deluje nekje med Sibirijo in Kairom.

»To me sploh ne briga,« je vpil führer. »Celo v primeru, da je ta postaja v Washingtonu, zahtevam, da jo uničite najkasneje v treh dnih!«

»Razumem, führer!« mu je odgovoril Göbbels.

»Dajem vam povsem proste roke. Dobili boste denarja, kolikor boste hoteli in vzemite si katerekoli ljudi, kajti vaša operacija je trenutno najpomembnejša.«

Ko se je Göbbels po šesturni vožnji spet vrnil v svoje ministrstvo, je lahko poslušal novo sporočilo radijske postaje Calais:

»Govori vojaška radijska postaja Calais! Uradno obvestilo: Danes je führer v svojem glavnem poveljstvu sprejel gospoda ministra za prosveto in propagando dr. Josepha Göbbelsa, ki mu je poročal o nujnosti uničenja vojaške radijske postaje Calais. Gospod minister je obljubil führerju, da bo v tem smislu storil vse, kar je v njegovi moči. Führer mu je nato ukazal, naj mu čez tri tedne ponovno poroča o tej zadevi.«

Kako je le bilo to mogoče? V Berlinu je nastala prava norišnica. Prijemali so se za glave. Hitler in Göbbels sta se pogovarjala med štirimi očmi. To pomeni, da imajo zidovi ušesa. Göbbels je besnel, toda tajne postaje ni mogel uničiti. Ta je prenehala delovati šele potem, ko je Keitel podpisal brezpogojno kapitulacijo tretjega rajha.

Kje je pravzaprav bila tajna postaja, ki je vodjem nacistične države povzročala toliko skrbi?

V eni izmed angleških grofij so sredi močvirja stale s tri metre visokim zidom obdane barake, ki bi jih opazovalec iz zraka imel za kako kmetijo. Čez dan se je na tem posestvu zadrževalo po kakih dvajset delavcev, vsak pri svojem stroju: traktorju, plugu, sejalniku itd. Če pa bi jih kdo nekoliko natančneje opazoval, bi ugotovil, da ti »delavci« samo stoje zraven svojih strojev in se dolgočasijo. V baraki, ki je bila izmed vseh največja, je bila prisluškovalna postaja, neposredno povezana s telegrafskim omrežjem na evropski celini. Tu so zapisovali vsako nemško besedo, vsak govor in vsako izjavo. Vse to so registrirali, evidentirali in dostavljali v arhivski oddelek, odkoder je bilo moč že v dveh minutah dobiti odgovor na vsako vprašanje, kot na primer: »Kdo je gauleiter v Kurmarku?«

Vsi odgovori so bili pravilni. To pa še ni bilo vse. Prizadevali so si, da bo vsak odgovor v skladu z nacionalsocialistično miselnostjo. Za to je skrbelo kakih sto petdeset ljudi, kolikor jih je bilo tu zaposlenih. Bili so iz najrazličnejših poklicev: zgodovinarji, novinarji, arhivarji, politiki, dramaturgi, dirigenti, kompozitorji, pevci itd. Razen Angležev in Američanov je bilo tu tudi precej Nemcev in Avstrijcev. To so bili vojni ujetniki, ki so jih bili najprej natančno preverili in šele nato poslali na delo v to radijsko postajo.

Postajo so zelo skrbno zavarovali. Okoli posestva so potegnili žico in vanjo vsako noč spustili električni tok z visoko napetostjo. Straže, ki so imele pse, so podnevi in ponoči hodile okrog posestva, v posebnih stolpih pa so opazovalci nadzirali vso bližnjo in daljno okolico.

Radijska postaja Calais je imela iz dneva v dan čedalje več poslušalcev. To pa zato, ker je postaja oddajala vsa nemška službena obvestila, ne da bi jih kaj spreminjala, pa tudi njen napovedovalec je oponašal glas in način govorjenja nemških napovedovalcev. Kljub temu pa je radijska postaja Calais znala med ta uradna poročila — kot se je izrazil Göbbels — »brizgati tudi svoj strup«. To je bil — spet po Göbbelsovih besedah — »vražje pametno in izvrstno opravljen posel, pri katerem dobronamerni nacisti niso opazili ničesar sumljivega.«

Na programu te radijske postaje pa so bile tudi zdravniške oddaje z nasveti, v katerih primerih so borci lahko delno ali pa povsem nesposobni za vojaško službo.

Na eni izmed konferenc, ki sta se je bila udeležila tudi Göbbels in Heinrich, so nekateri predlagali, naj bi objavili najstrožjo prepoved za poslušanje te radijske postaje in naj bi obesili vsakogar, ki se ne bi pokoraval. Predlog pa so zavrnili, saj so vedeli, da bi s tako prepovedjo dosegli prav nasprotni učinek.

Tudi Göbbels je šele neposredno pred svojo smrtjo zvedel, kje je pravzaprav bila ta radijska postaja, ki mu je prizadejala toliko skrbi ...

Fotografija z vprašajem

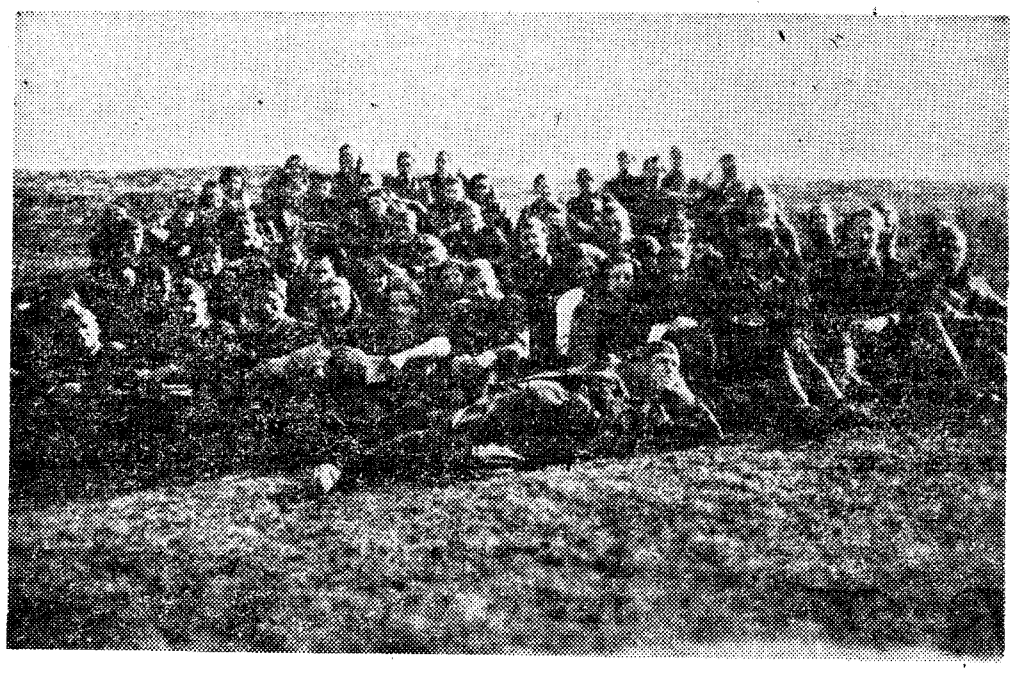

Kaže, da se bralci dobro spominjajo borcev žirovske čete. Doslej smo že v dveh številkah »TV 15« objavili njihova pojasnila o fotografiji iz 6. št. »TV 15«, dodajamo pa še sporočilo tovarišice Hilde Kranjc iz Ljubljane, Titova 25: Prvi z leve, ki stoji, je tovariš Rado Dolenc-Perm iz Železnikov, ki je padel na Otlici oktobra 1944. — Bralce prosimo za podatke tudi k današnji fotografiji. Na prvi pogled bi bilo zelo težko ugotoviti, kje je nastala. Lahko pa sklepamo, da izvira iz poletja 1944

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

Deset dni v ustaških rokah

Najrazburljivejši dogodek v življenju Miloša Zekića, komandanta 38. in 27. divizije NOV in POJ

Kot vsi drugi udeleženci narodnoosvobodilne vojne sem jaz doživel marsikaj, kar mi je ostalo v globokem spominu, in skoraj ne bi mogel reči, kateri izmed teh dogodkov je naredil name najgloblji vtis.

Kljub temu pa se mi dozdeva, da sem najrazburljivejše trenutke preživljal julija 1941. Takrat sem ušel iz rok ustaške patrulje, ki me je iz Tuzle peljala v Vlasenico na sojenje, po katerem naj bi me obesili.

V tistih dneh so me kot komandirja okrajnega vojaškega štaba za Bihač poklicali na sestanek komiteja v Tuzlo, kamor sem šel preoblečen v kmeta, z oguljenim klobukom na glavi in s ponarejenim sodnijskim pozivom v žepu. Po sestanku, ki smo ga imeli v bližnjem gozdu, sem se nameraval priključiti neki skupini kmetov, s katero bi se vrnil v Šekoviće.

Tega julijskega dne je bilo zelo vroče in da bi se nekoliko pohladil, sem se odkril. To pa je bilo usodno, kajti v popolnem nasprotju z nepočesanimi in zlepljenimi lasmi drugih kmetov sem bil podstrižen in lepo počesan...

Ko sem hotel po bližnjici zaviti proti mostičku prek Jale, sem se ozrl in za seboj zagledal kakih trideset let starega moža z naočniki in v kričeče modrem suknjiču, kako mi je sledil. Pohitel sem. Isto je storil tudi moj »spremljevalec«. Nato sem vstopil v najbližjo slaščičarno. Hip kasneje je bil že za menoj. Ko sem plačeval svoje sladkarije, je tudi on poravnal svoj račun. Čim sem zavil prek mosta, sem skočil v neko stransko ulico, nato pa precej časa tekal v desno in levo, dokler se nisem nekje na vrhu Ilinčice ves upehan prvič ozrl nazaj. Ni ga bilo. Ušel sem mu...

Deset minut kasneje sem skozi redko drevje videl tam doli na cesti skupino kmetov. Ko pa sem v najbolj zgovornem izmed njih prepoznal Jovana Vukića, sem stekel na cesto v prepričanju, da sem že na varnem. To pa je bila moja druga napaka.

Bil sem že skoraj pri kmetih, ko sta izza neke bukve skočila predme dva civilista s pištolama v rokah in zavpila:

»Stoj! Midva te poznava. Ti si Miloš Zekić. Bodi miren in pazi, kaj delaš.«

To se je zgodilo tako nepričakovano, da nisem mogel oceniti položaja, v katerem sem se znašel. Morda sem prav zato ostal sorazmerno hladnokrven. Stopil sem jima nasproti in ju začudeno vpraševal:

»Kaj pa pravzaprav hočeta od mene?«

»Kar pojdi z nama v Tuzlo in boš tam zvedel vse, kar te zanima,« mi je eden izmed njih s pištolo pokazal smer.

Pol ure kasneje sem bil že v pisarni nekega logornika, ki me je začel zasliševati. Vprašanja so se vrstila brez kakega reda. Najprej me je vprašal, če poznam Isa Jovanovića. Nato, če poznam kakega drugega iz Tuzle. Seveda je mislil na komuniste. Poznam morda Pašago Mandžića?

Pretvarjal sem se, ko da prvič slišim imena teh ljudi, izmed katerih je prvi bil sekretar pokrajinskega, a drugi sekretar oblastnega komiteja. Ko pa je na vrsto prišel Cvijetin Mijatović, bi neumno storil, če bi zanikal, saj so mnogi v Tuzli vedeli, da sva si sošolca iz gimnazije. Zato sem takoj priznal, da sva bila tovariša, vendar ga že več let nisem videl, ker je on odšel študirat v Beograd, medtem ko sem bil jaz v Kosovski Mitrovici...

Naslednjega dne so me spet zasliševali. Najbolj jih je zanimal odgovor na vprašanje, zakaj sem bil prišel v Tuzlo. Pokazali so mi tudi dokument predvojne policije, v katerem so me omenjali kot organizatorja stavke in me sumili komunizma. Zagovarjal sem se s tem, da je 1936. leta prišlo do vrste stavk in da udeležba pri teh še ni dokaz, da je nekdo komunist... Zasliševanje se je nadaljevalo teden dni.

Sedmega dne sta prišla pome dva oborožena ustaša in sta me pred zaporom privezala za roko nekega Slavka Krekovića, ki je bil sicer ustaš, vendar se je bil pregrešil čez Pavelićev ukaz, po katerem je treba vsakega »ustaša, ki posreduje za kakega Srba, poslati pred vojno sodišče!« Slavko Kreković pa je skušal rešiti popa Maskijevića iz Vlasenice.

V mojem domačem kraju so ustaši razširili vest, da me bodo odpeljali v Vlasenico, mi tam javno sodili, kar je pomenilo, da me bodo potem tudi javno obesili.

Vozili smo se z avtobusom. Moj položaj je bil brezupen le do naslednje avtobusne postaje v Kalesiji, kjer nas je pričakal neki orožnik in stražarjema pokazal nujno sporočilo iz policije, češ da morajo mojega sopotnika odvezati in ga nevklenjenega pripeljati v Vlasenico. Niso pa vedeli, kaj naj store z menoj... Nenadoma se je v to zadevo odločno vmešal še Slavko in začel trdovratno prepričevati ustaša, da se ukaz nanaša tudi name. Naposled je dodal:

»Zanj jaz jamčim, vidva pa sedaj vesta, kdo sem jaz in kdo je zame posredoval.«

To je zadostovalo in tako sta mi ustaša z rok snela vezi. Takoj sem zadihal globlje, hkrati pa sklenil, da me v Vlasenico ne bodo pripeljali živega!

Zaradi slabih prometnih zvez smo potovali bolj peš kot pa z avtobusom. Spotoma smo se ustavljali v gostilnah in precej pili, jaz pa sem čakal na najboljšo priložnost.

Ponoči smo se vozili na nekem vozu, ki sta ga ustaša najela v Drinjači. Spredaj sta sedela Slavko in voznik, zadaj pa jaz s po enim ustašem na vsaki strani. Bili smo malo pripiti in smo začeli dremati.

Najbolj bi mi ustrezalo, če bi ušel še ponoči, toda pot nas je peljala po ozki soteski. Ko pa se je dolina po kakih petnajstih kilometrih razširila, se je začelo že daniti. Naposled se mi je zazdelo, da na desni strani poti vidim nekakšen gozdiček — dejansko pa je to bilo le nizko grmovje — in ko je voznik udaril po konjih, sem izkoristil sunek, skočil na cesto, preskočil jarek in stekel proti ograji. Hotel sem jo preskočiti. Pod mojo težo se je začela lomiti in to je šele opozorilo stražarja, da me ni več na vozu.

Nekajkrat sta za menoj ustrelila, nato pa sem slišal, kako sta vpila in kako je eden ukazal drugemu, naj pohiti v Kasabo po pomoč.

Spominjam se, kako so me mokre veje bile po očeh, kako mi je spolzka prst uhajala izpod nog..., razen tega pa še polj, gozdičkov, njiv in spet nekega gozdička. Tu sem omagal, se nekam zavlekel in skril. Kmalu sem zaslišal glasove. Zasledovalci so prihajali čedalje bliže in njihova vrsta se je nato desno in levo od mene spet oddaljila, ne da bi me opazili.

Naslednjega dne sem krenil proti Šekovićem. Na pol poti je v bližini vasi Dubnice na polju kosilo travo kakih deset mož in fantov. Dolgo sem se z njimi pogovarjal, nato pa jih vprašal, če bi hoteli napasti orožniško postajo v Milićih.

Tako se je tega dne rodila dubniška desetina...

Sodelujte v akciji, ki ima namen vsakemu članu ZZB NOV približati »TV 15«. Kdor uspe zbrati vsaj 50 novih naročnikov, se bo lahko potegoval za eno izmed nagrad v skupni vrednosti 250.000 starih dinarjev.

NOVO LETALO

Eksperimentalno letalo X22A za navpično in kratko vzletanje ter pristajanje (po novi označbi V/stol letalo) so pred kratkim prikazali v letalski tovarni v Niagara Falls. Pri tem letalu so konstruktorji spojili lastnosti letala za navpično vzletanje in pristajanje z brzino, ki je značilna za transportna letala s turbinskimi motorji.

Letalo »X 22 A« se razlikuje od drugih svojih vrstnikov po tem, da vijake pri njem obdajajo cevi, pritrjene za trup. Cevi tudi služijo za ustvarjanje vzgona med vodoravnim poletom ter tako večajo statično vlečno silo vijakov. Razen tega pomagajo tudi pri upravljanju med lebdenjem in prehodom iz enega stanja v drugo.

Štirje turbinski motorji z osmi tipa »T-58-8-D«, vsak s 1250 KM, poganjajo letalo. Postavljeni so v parih med zadnjima dvema cevema. S pomočjo osi in zobatih koles so povezani med seboj, tako da en motor lahko žene vse štiri vijake.

Med vzletanjem ali pristajanjem vse štiri vijake lahko pilot obrne za 90 stopinj. Na poljubni višini pa jih počasi spet obrača ter tako preide v vodoravni polet.

Povprečna brzina, ki z njo to letalo leti, znaša okrog 438 km na uro, največja pa je nad 522 kilometrov na uro.

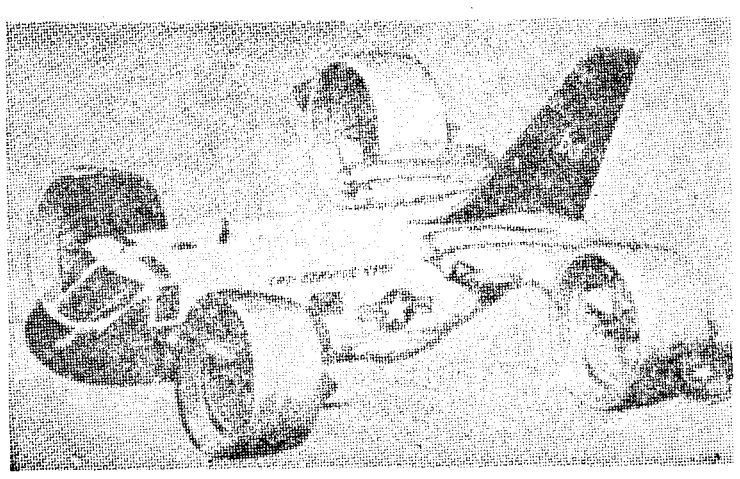

FOTO S PODPISOM

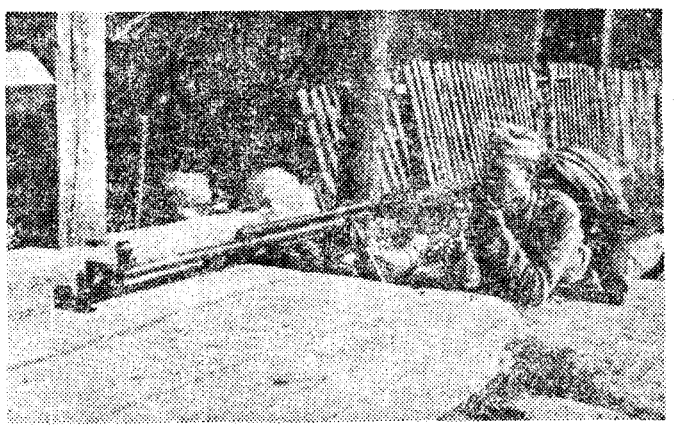

ZA BOJ S SOVRAŽNIKOVIMI TANKI so naši vojaki imeli pred dobrimi dvajsetimi leti protitankovske puške. Sedanji vojaki tega orožja ne poznajo več. Izločili so ga iz oborožitve zato, ker z njim pri večjem delu sodobnih tankov ni moč prebiti oklopa

NAMESTO PROTITANKOVSKIH PUŠK je naša vojska oborožena z ročnimi metalci. To je brezstrzajno orožje z mino, ki ima kumulativno eksplozivno polnitev. Te mine prebijejo s svojo eksplozijo celo najdebelejše jeklene oklope sedanjih tankov. Če je vojak dobro izurjen, bo lahko zadel do 300 metrov oddaljeni tank

Vsakomur, ki nam javi novega naročnika, izplačamo 150 starih dinarjev provizije.

Na prednji straži

Nemca sta imela vsak svojo brzostrelko, Drejca pa le kamen v roki. Skril se je ob poti na neki njivi s koruzo. Ko sta se mu Nemca z vprego približala, je iznenada planil na voz, s kamnom z vso silo udaril prvega Nemca po roki in mu zbil brzostrelko po tleh, ne da bi drugi Nemec, ki je imel svojo brzostrelko čez hrbet, mogel svojemu tovarišu kaj pomagati. Takoj nato je Drejca pobral brzostrelko, jo nameril proti vojakoma in ju prisilil, da sta s konji zavila proti Vrtojbi. Hrano je hotel odpeljati v Renče.

Tja pa ni mogel, ker je reka Vipava močno narasla in je ni bilo moč prebresti. Zato je potem, ko je ujeta Nemca prepustil svojim tovarišem v Vrtojbi, vprego obrnil in se čez Bukovico, Volčjadrago in Vogrsko odpeljal v Vitovlje. Tam je pustil konja, vprego, štiri kotle s približno štiristo litri kuhane hrane in eno brzostrelko, drugo pa si je zadržal.

S KAMIONI PO SANITETNI MATERIAL

Julija 1944 so italijanski tovariši sporočili, da imajo Nemci v furlanskem naselju Villi Visintini skladišče sanitetnega materiala. Ivan Silič-Car, vodja ekonomske skupine VDV, je pripravil natančen načrt, na akcijo pa je poslal Dušana in Cvetka.

Ta dva sta se najprej s kolesi odpeljala v Gorico. Tam naj bi v garaži Doljak dobila sedemtonski kamion in se z njim odpeljala po sanitetni material. V garaži ju je čakal šofer Anton Zimolo, ki je nemudoma vžgal motor in bil pripravljen na odhod. Iz Gorice so zavili prek zastraženega soškega mostu v Gradišče ob Soči, nato pa proti Villi Visintini.

Skladišče sanitetnega materiala je bilo v neki zasebni hiši. Bržkone zato, da bi bilo varno pred morebitnim bombardiranjem. Pred stavbo so jih pričakovali trije italijanski partizani. Tovornjak so zapeljali na dvorišče, Dušan, Cvetko in vsi trije Italijani pa so pohiteli po stopnicah v prvo nadstropje. Pred vrati skladišča so zagledali italijanskega republikanskega vojaka, kako je brezbrižno sedel in prebiral časopise. Bil je tako presenečen, da niti pomislil ni na kak odpor in se je pustil mirno razorožiti. Ustrašil pa se je tako, da se je začel jokati in prositi, naj ga puste živeti, za skladišče pa mu ni mar.

V sobi so našli predvsem obveze v zavojih. Odprli so okno in jih začeli metati naravnost na kamion. Pri tem pa jim je na vso moč pomagal tudi solzavi italijanski vojak. V štiridesetih minutah je bilo skladišče prazno, tovornjak pa do vrha naložen.

S kamionom se niso odpeljali proti Gorici, temveč so krenili proti Zagradu, nato pa so tik pred Tržičem zavili v Selce in se prek Doberdoba in Mirna pripeljali v Renče. Tam so tovornjak razložili, material pa z vozovi odpeljali naprej na osvobojeno ozemlje.

Zanimivo je, da šofer vse do Ronkov ni vedel, koga vozi. Šele potem, ko so zavili na poljsko pot, mu je postalo jasno, da je bil nehote udeleženec drzne partizanske akcije.

SEDEM TON TESTENIN IZ VIDMA

Mesec dni kasneje so italijanski tovariši poslali novo sporočilo: v videmski tovarni testenin bi bilo moč zapleniti večjo količino testenin.

Tokrat se v akcijo niso odpeljali s svojim tovornjakom in dolgo prikolico za prevoz pohištva, ker so jo Nemci bržkone že dobro poznali, temveč je Dušan odšel do lastnika podjetja za gradnjo cest Tachinija in ga prosil, naj jim posodi svoj sedemtonski tovornjak. Tachini, ki je bil že poprej nekoč dal milijon lir posojila za narodnoosvobodilno gibanje, se ni upiral in je v Dušanovi prisotnosti telefoniral šoferju, naj bo naslednje jutro s tovornjakom vred pripravljen za daljšo vožnjo.

Naslednjega dne sta se Dušan in Cvetko odpeljala s kolesi v Gorico, kjer ju je na trgu pričakoval šofer Dominik Suligoj s svojim tovornjakom. Zlezla sta k njemu v kabino, nato pa so se odpeljali čez Ločnik in Krmin v Videm. Pred tovarno testenin so se sešli z dvema italijanskima partizanoma, nato pa so vsi štirje prisilili vratarja, da jim je odprl glavna vrata na dvorišče.

Ko so tovornjak prepeljali na dvorišče, je Cvetko z enim italijanskim partizanom stopil v pisarno in prerezal telefonski kabel, hkrati pa pazil na uradnike in vratarja, da ne bi kdo poklical Nemcev na pomoč. Drugi italijanski partizan je ostal pri tovornjaku, Dušan pa je zavil v prvo nadstropje, kjer je bilo skladišče s testeninami. Na njegovo povelje so delavci — ne da bi slutili, koga imajo pred seboj — začeli nakladati tovornjak z vrečami testenin, dokler ni bil zvrhano poln.

Tedaj šele sta Cvetko in Dušan skočila v kabino k šoferju, ta pa je vžgal motor in zavil z dvorišča na cesto. Italijanska partizana sta še nadalje stražila, dokler se ni tovornjak že precej oddaljil.

Ko so s tovornjakom pripeljali na glavno cesto, niso krenili proti Gorici, temveč so zavili proti Palmanovi, nato pa se peljali proti Zagradu, Doberdobu in Mirnu, dokler se niso ustavili v Renčah. Gospodarska komisija je ugotovila, da so iz Vidma pripeljali sedem ton prvovrstnih testenin. Tovornjak so izpraznili, plen pa — kot običajno — naložili na vozove in ga čez Vogrsko in Vitovlje odpeljali v Trnovski gozd — na osvobojeno ozemlje.

VRTOJBI VSA ČAST

Le malo je vasi, ki se lahko merijo z Vrtojbo glede deleža, ki so ga prispevale za osvoboditev. Kljub temu, da so bili zaradi neposredne bližine Gorice v nenehni nevarnosti pred sovražnikovimi vdori in preganjanjem, so vaščani Vrtojbe od italijanske kapitulacije do konca vojne oddali za našo vojsko 1460 ton krompirja, 10 ton pšenice, 8 ton koruze, razen tega pa še mnogo mleka, sočivja, sadja itd. Vrtojba je v tem obdobju odposlala enotam NOV in POS skupno 1787 ton hrane!

Krvni davek, ki ga je Vrtojba prispevala za osvoboditev domovine in izgon okupatorja, tudi ni bil majhen. Izmed 1600 prebivalcev, kolikor jih je tik pred vojno bilo v tej vasi, jih je okupator aretiral in poslal v koncentracijska taborišča ali zapore 388, medtem ko je 266 vaščanov stopilo v narodnoosvobodilno vojsko. Za časa vojne je padlo 72 borcev, 14 vaščanov se ni vrnilo iz koncentracijskih taborišč, 20 jih pa še vedno pogrešajo.

Nič manjših zaslug od tistih, ki so se borili z orožjem v rokah ali pa jih je okupator odpeljal v taborišča — teh je več kot 40 % vsega prebivalstva Vrtojbe — pa nimajo oni (predvsem žene in dekleta), ki so ostali v vasi in na predstraži osvobojenega ozemlja po svojih najboljših močeh podpirali osvobodilno gibanje. Zato povsem upravičeno tudi oni sodijo med aktivne udeležence narodnoosvobodilnega boja!

KONEC

Vojaški udari ne bodo ustavili razvoja

V svoji večtisočletni zgodovini je šla Afrika skozi razna razdobja. Bila je zelo dolgo popolnoma odrezana od vseh tokov velike zgodovine. V starem veku so vedeli samo za severne dežele Afrike, notranjost črne celine je bila terra incognita — neznana dežela.

Feničani so pluli po Nilu navzdol, zgodovina zatrjuje, da so predniki današnjih Libanoncev prvi obpluli Afriko. Predstave o veliki celini južno od Evrope so bile vseeno zelo nejasne.

Na začetku tega tisočletja so arabski trgovci prinesli prve zanesljivejše vesti o notranjosti kontinenta. V petnajstem stoletju so začeli Portugalci odkrivati svet. Leta 1487 je Portugalec Bartolomeu Diaz odkril Rt Dobre nade. Leta 1497—98 je Vasco da Gama odkril pot v Indijo, leta 1563 je Saldanha dosegel najbolj vzhodno točke Afrike — Cap Guardafui.

Portugalcem so se pozneje pridružili še drugi. Že leta 1626 so ustanovili Francozi na ustju reke Senegal St Louis. Holandci so leta 1650 ustanovili naselbino v bližini današnjega Capetowna.

Leta 1770 je Anglež Bruce odkril izvir Modrega Nila. Leta 1855 je Livingstone odkril velike slapove na reki Zambezi — Victoria Falls

Do prve svetovne vojne je bila Afrika razdeljena na kolonije, po drugi svetovni vojni so se afriške dežele postopoma osvobodile. Pomlad Afrike je prišla leta 1960. Zdaj je na afriškem zemljevidu le še nekaj kolonij — predvsem na jugu afriške celine.

Vse do novembra lanskega leta je Afrika napredovala. Kljub raznim kompromisom in trenutnim krizam je bila njena bilanca vendar pozitivna. Kazalo je, da je postala iz objekta subjekt velike zgodovine.

Lani novembra je manjšinska vlada Iana Smitha proglasila neodvisnost Rodezije, nato pa je prišlo do serije vojaških udarov. Od decembra 1965 do februarja 1966 je kronika zabeležila kar pet vojaških udarov. Je postala Afrika zdaj druga Latinska Amerika? se je marsikdo te dni upravičeno vprašal.

Najbolj je mednarodno javnost presenetil vojaški udar v Gani. Zakaj? Gana je bila prva država črne Afrike, ki je postala neodvisna. Veliki dan je bil 6. marca 1957. Tri leta pozneje, 1. julija 1960, je postala republika, vendar je ostala članica Commonwealtha. Gana, Gvineja in Mali so ustanovile 29. aprila 1961 unijo. Vojska, zunanja politika, valuta in gospodarstvo so postali skupni.

Se je ta stavba že podrla? Unija ni bila nikoli več kot lepa fasada, bila je ideja, ne pa realnost. Med temi tremi državami je le malo skupnega, vse tri pripadajo različnim civilizacijam. Med

Politični obzornik

njimi ni bilo celo niti skupnih meja. Toda vsi trije predsedniki: Nkrumah, Touré in Keita so bili odločni zagovorniki velike Afrike — afriške federacije.

Vojaški udar v Gani je bil težak udarec afriški ideji. Na afriški sceni ni več Nkrumaha, državnika, ki je poosebljal najbolj odločnega zagovornika ideje: Afrika Afričanom. Na oblast so prišli ljudje, ki bodo odprli na stežaj vrata zahodnemu kapitalu in so pripravljeni na vse politične kompromise.

Gana ne pooseblja vec afriške revolucije, postala je ena izmed številnih držav brez preciznega programa in jasne politične orientacije. Bila je Piemont afriškega osvobodilnega gibanja, zdaj je samo ena izmed držav nekdanje britanske Afrike. Visoke ideale so zamenjali skromni cilji: ostati za vsako ceno na oblasti.

Nkrumah je zdaj v Gvineji, Sékou Touré ga je ondan proglasil za predsednika Gvineje. Nekateri so to razumeli dobesedno, drugi simbolično. Ta simbolika je v duhu Afrike, proglasitev je bila le lepa gesta.

Bivšemu predsedniku Nkrumahu očitajo zdaj vse mogoče. Nekaj je res, nekaj ni. Bil je avtoritativen vladar, kar je popolnoma v duhu Afrike. Taki so afriški plemenski poglavarji, taki so tudi predsedniki. Nkrumah je postal septembra 1962 doživljenjski predsednik Gane, januarja 1964 je postala Gana enopartijska država, poseben ljudski referendum je potrdil to.

Morda se Nkrumah ne bo nikoli več vrnil v Gano, vendar ima svoje ime v zgodovini te dežele. Zgodovine Afrike ne bodo mogli pisati, ne da bi omenili njegove zasluge. Drugi bodo izginili v poplavi trenutnih veličin, njegovo ime bo ostalo.

Na arabski sceni so razen Naserja zdaj samo povprečne figure, šli so vladarji, ki so krojili usodo Arabcev in priborili tem svoje mesto med drugimi narodi.

V Indiji ni Gandhija, ni Nehruja, že zdavnaj je umrl Ali Džinah, ustanovitelj Pakistana. Streli zločinske roke so vzeli življenje Solomonu Bandaranaike, voditelju neodvisnega Ceylona.

Na afriški panorami ni več Nkrumaha, oblast so prevzeli generali in polkovniki, za katere pred udarom nihče ni vedel. General Ankrah, prvi med prvimi v Gani, je samo general, pa nič več.

Vendar novih ljudi tudi ne smemo absolutno podcenjevati. Gana je bila med državami črnske Afrike najbolj razvita, tu je odstotek nepismenih najmanjši. Gana ima približno 8 milijonov ljudi in kar tri univerze. Gana ima procentualno največ izobražencev v črnski Afriki. Njeni diplomatski predstavniki in visoki funkcionarji so znani po vsem svetu.

Končalo se je eno razdobje ganske zgodovine, zdaj začenja drugo. Prej je bilo težišče na političnih manifestacijah — Afrika, federacija, boj proti kolonializmu. Zdaj bodo postali cilji bolj praktični: Gana mora rešiti težek gospodarski položaj, državna blagajna je skoraj prazna. Injekcije bodo dobili od zunaj: Amerika bo spet postala dobri stric, tudi Anglija bo dala funte.

Vojaški udar je bil izvršen skoraj brez prelivanja krvi. Malo prej, pri vojaškem udaru v Nigeriji, so izgubili življenje skoraj vsi prejšnji voditelji. Udar v Nigeriji je prav zaradi krvi šokiral mednarodno javnost.

Vojaški udar v Gani je zadal hud udarec Afriki: razdelil je afriške države v dva tabora, delo organizacije afriške enotnosti je praktično popolnoma paralizirano.

Zgodovina Afrike se zaradi vojaških udarov ne bo ustavila, boj za osamosvojitev afriških dežel se kljub vsemu nadaljuje. In to je glavno.

M. O.

Kajuhovo zbrano delo

Prvo zbirko pesmi Karla Destovnika-Kajuha je izdal pesnik sam. To je bilo med ofenzivo, novembra 1943, nekje v Snežniških gozdovih. Po tej zbirki je bila prirejena posmrtna izdaja, ki jo je leta 1944 izdal Propagandni odsek Glavnega štaba NOV in POS in uredil Mile Klopčič. Prva tiskana zbirka Kajuhovih pesmi pa je izšla v prvih tednih po osvoboditvi v Ljubljani. Bila je ponatis Klopčičeve zbirke iz leta 1944. Po isti izdaji je Kajuhove pesmi avgusta 1945 razmnožila tudi tehnika političnega prosvetnega odseka II. udarne brigade Ljube Šercerja. V Ljubljani pa je leta 1949 Kajuhove pesmi v redakciji Dušana Moravca izdal Slovenski knjižni zavod. Zdaj pa je pri zavodu Borec izšla prva knjiga zbranega dela Karla Destovnika-Kajuha, ki jo je pripravil, jo uredil in ji napisal uvod ter opombe Emil Cesar. Ta izdaja je izšla z namenom, da poda celotno Kajuhovo slovstveno ustvarjanje, kolikor se je ohranilo, od prvih pesniških poskusov pa do zadnjih pesniških izpovedi pred prezgodnjo smrtjo. To celotnost zahteva in opravičuje pesnikova osebnost, posebno pa še ustvarjanje v ljubljanskem obdobju. Čeprav Kajuh viška svojega leposlovnega ustvarjanja do svoje smrti ni dosegel, je vendar v letih svojega kratkega življenja dokazal svoj pesniški talent, kar ga je uvrstilo v literarni vrh narodnoosvobodilnega gibanja. Bili so sicer pomisleki, da bo z objavo celotnega opusa zasenčena pesnikova veličina, vendar pa nam bo samo tako zasnovana izdaja pokazala Kajuha in njegov pesniški razvoj in šele, če bomo imeli pred sabo vse njegovo delo, bomo prav spoznali njegovo pesniško veličino, življenjsko pot in revolucionarni lik. Namen zbranega dela je torej predvsem, da prikaže vso Kajuhovo literarno tvornost, jo osvetli z opombami o nastanku in spremembah posameznih pesmi, hkrati pa opozori tudi na okoliščine, v katerih je nastajalo še drugo gradivo.

Zato obsega prva knjiga zbranega dela najprej obširno urednikovo študijo o Kajuhovem življenju in delu ter o njegovem pomenu za našo revolucionarno in sploh vso slovensko poezijo. Ta uvodna študija je izredno podrobna, dokumentarna in vsestranska, saj obsega sto štirideset strani, v katerih je avtor prav gotovo uporabil in obdelal vse do sedaj znano gradivo o Kajuhu - človeku in pesniku. Pri tem pa ni govor samo o Kajuhu kot dozorevajočem človeku, temveč je velik poudarek na Kajuhovem revolucionarnem delu.

Drugi del knjige prinaša pesmi, ki jih je urednik razdelil na dva dela. V prvem razdelku so objavljene tiste pesmi, ki so nastale pred vojno, v drugem pa tiste, ki so nastale med okupacijo. V dodatku pa so objavljene pesmi, ki niso uvrščene v oba razdelka, ker doslej še niso bile objavljene. Med njimi so zlasti prvi Kajuhovi pesniški poskusi. Umetniško so to šibkejše pesmi, so pa seveda vseeno pomembne za spoznavanje Kajuhove pesniške osebnosti. Ker gre za kritično izdajo, je seveda urednik dodal tudi opombe, v katerih je najprej govor o dosedanjih izdajah Kajuhovih pesmi, v opombah k posameznim pesmim pa urednik osvetljuje okoliščine nastanka posameznih pesmi in navaja vse literarnozgodovinske podatke o nastanku pesmi. Seveda pa bo to knjigo Kajuhovih pesmi z uvodom in opombami dopolnila še druga knjiga zbranega dela, ki bo prinesla Kajuhov dramski prvenec Mati — napisal ga je skupaj z Bojanom Štihom — ter dokaj bogato korespondenco, dragoceno zlasti za proučevanje naprednega družbenega gibanja, zlasti mladinskega, pred drugo svetovno vojno.

Prav gotovo je bil že čas, da smo celotno Kajuhovo delo dobili v kritični izdaji, ki ji je urednik dodal tudi obširno biografijo in oznako Kajuhovega pomena in dela. Zato novo izdajo Kajuhovega dela toplo pozdravljamo.

R.

Karel Destovnik-Kajuh jeseni 1942 s Silvo Ponikvarjevo in njeno materjo

RAZSTAVA STANETA KUMARJA
V CELJSKEM MUZEJU REVOLUCIJE

V ponedeljek, 7. marca popoldne, so v občasnih razstavnih prostorih Muzeja revolucije v Celju odprli v počastitev dneva žena razstavo risb in grafik akademskega slikarja prof. Staneta Kumarja. Otvoritve razstave so se poleg številnih likovnih umetnikov udeležili tudi družbeno-politični delavci iz Celja in Ljubljane.

Tovariš Kumar se na svoji samostojni razstavi predstavlja z okrog 200 eksponati, ki so razdeljeni na predvojne, medvojne in povojne; večino del umetnik prvikrat razstavlja.

Kumarjeva predvojna dela od leta 1932 naprej izpovedujejo bedo predmestij in brezposelnega delavstva. Avtor se je občuteno vživel v predvojni položaj delavstva, saj izhaja iz tržaške železničarske družine. Ob izbruhu prve svetovne vojne se je z družino preselil v Ljubljano. Že kot študenta VI. razreda gimnazije ga je policija zaradi revolucionarnih idej pričela preganjati; v VIII. razredu se je znašel v zaporu. Po maturi se je nekaj časa preživljal z inštrukcijami in grafičnim delom. Revolucionarno vzdušje je rodilo slikarja, ki se je začel izpovedovati v številnih delih. Na razstavi lahko vidimo tudi dela iz razdobja »Gruda«, ki jo je ustanovil na Slovenskem leta 1938 po vzoru razpuščene hrvaške likovne skupine »Zemlja«. V predvojno obdobje je Kumar na razstavi vključil tudi del ilegalnega tiska, pri katerem je sodeloval v Ljubljani in Zagrebu. Razstava pa obsega tudi odlomke iz legalnega marksističnega tiska: »Mladina«, »Mlada pota«, »Mladi plamen«, založba »Enka«, kjer je sodeloval s psevdonimom Vinko Kosmač. Tesna povezanost z »Grudo« je do potankosti izoblikovala njegov slikarski značaj; člani »Grude«, med katerimi so bili tudi bivši »zemljaš« Hegedušić, Šušmelj, Golob in Lakovič, so slikali predvsem socialne motive. V tem obdobju se je Kumar odlikoval z izrednim čutom za opazovanje, obarvanim s svojevrstnim umetniškim posluhom.

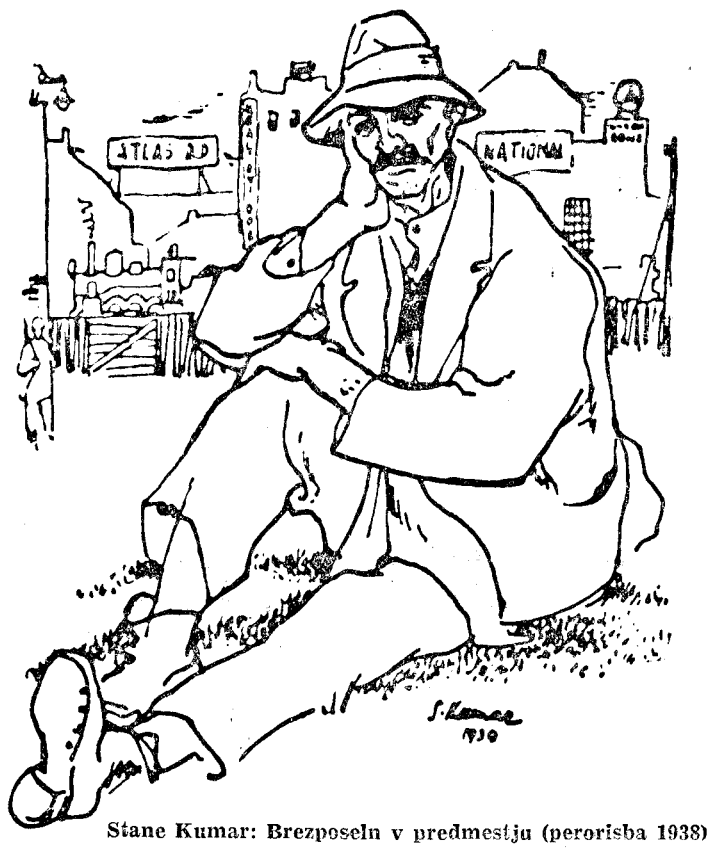

Stane Kumar: Brezposeln v predmestju (perorisba 1938)

Druga svetovna vojna je Kumarja zatekla v Zagrebu. Odšel je v Ljubljano in se takoj priključil Osvobodilni fronti. Delal je v Centralni tehniki. Oktobra 1942 ga je okupator aretiral in zaprl v belgijski kasarni, v Dravljah in v fašističnih zaporih, nato pa ga odpeljal v Gonars. V tem obdobju je izdelal množico pretresljivih dokumentov trpljenja v zaporih in koncentracijskih taboriščih. Med številne redkosti na razstavi spada tudi vrsta motivov, ki jih je Kumar slikal v mrtvašnici v Ljubljani.

Po vojni je Kumar uspešno nadaljeval svojo umetniško pot, ki jo je bil jasno začrtal pred in med vojno. Nekaj časa je delal pri Upravi tiska v Trstu, zadnjih 15 let pa je vodil grafični oddelek na šoli za oblikovanje v Ljubljani. Vsa povojna leta je razstavljal v vseh republikah, udeležil pa se je tudi razstav v Trstu, Gorici, Moskvi, Berlinu in na Madžarskem.

Kumarjeva razstava v Celju, ki bo trajala do 17. marca, prijetno osvežuje loge partizanske in revolucionarne likovne umetnosti. Vse, kar je Kumar risal v svojem življenjskem opusu, je izraz tople človečnosti in srčne kulture. Najbolj priljubljene so mu železniška motivika, krajina in grafike iz koncentracijskih taborišč. Zelo rad je slikal tudi mladino. Njegova perorisba mladinca Martina, ki jo je napravil leta 1932 v zaporu, je verjetno edinstvena slovenska risba, ki se je ohranila iz predvojnih zaporov. Večino njegovih del hrani Muzej revolucije v Ljubljani. Številnih del, med njimi tudi ilustracij letakov, ki jih je delal ob stavkah, pa ne bomo več videli. Odpihnil jih je piš vojne.

Sprehod skozi Kumarjev čas od l. 1932 do 1965 nam mnogo pove. Ohranja nam bit boja za pravice delavskega razreda, bit NOB in revolucije, ter nam razkazuje čistost proletarske umetnosti.

žč

Knjiga o slavnem maršalu Bliherju

Konec leta 1935 so v Rdeči armadi uvedli čin maršala. Dobilo ga je pet vojaških voditeljev: Vorošilov, Budjoni, Jegorov, Tuhačevski in Bliher. Zadnji trije so že čez nekaj let končali v Stalinovih ječah. Zavod »Borec« je pred dobrim letom izdal knjigo o Tuhačevskem, kjer je opisana njegova življenjska pot.

Lani je v Sovjetski zvezi izšla knjiga Nikolaja Kondratjeva »Maršal Bliher«. S tem je ta človek, umorjen 9. novembra 1938 v Lefortovski ječi v Moskvi, tudi javno

rehabilitiran. Razen tega so po njem imenovali več ulic, tovarno ribjih konserv, ladjo, tovarno na Tihem oceanu, o njem so napisali tudi več drugih knjig in izdali njegova dela, ki so jih nekoč skoraj vsa uničili.

Kdo je bil maršal Bliher? Podobno kot za Tuhačevskega večina naših ljudi o njem ve zelo malo. Pred drugo svetovno vojno nismo imeli s SZ skoraj nobenih zvez in vse, kar smo, razen ilegalnih publikacij, o njem vedeli, je bilo s strani meščanskega časopisja. Med vojno so drugi dogodki zasenčili tragično razdobje stalinskih »čistk«, po vojni pa je kmalu nastopilo leto 1948 z znano »železno zaveso«.

Priimek Bliher je nemški, toda maršal je bil čistokrven Rus iz jaroslavske gubernije. Rodil se je 18. novembra 1890. leta v vasi Barščinka, nedaleč od Ribinska. Njegov praded Lavrentij je služil v armadi Suvorova in se zelo odlikoval. Ko se je vrnil domov, je bil ves poln odlikovanj, pa tudi drugače je bil lepo raščen. Ko ga je videl grof Kožin, mu je dejal, da je čisto tak kot feldmaršal Blücher. To ime se ga je prijelo in ostalo tudi njegovim potomcem.

Kot štirinajstletnega fanta ga je oče odpeljal v današnji Leningrad. Tam je nekaj časa delal kot raznašalec pri nekem trgovcu, toda kmalu se je z njim spri zaradi političnih motivov. Nato je delal v tovarni in se izučil za ključavničarja. Zaradi udeležbe v stavki so ga kmalu odpustili. Nekaj časa je bil brez službe, obredel je ves takratni Petrograd in Moskvo. Nazadnje je dobil v Moskvi službo v tovarni železniških vagonov. Zaradi agitacije za stavko so ga obsodili na dve leti in osem mesecev zapora. Ko je prišel ven, se je udinjal za prodajalca pri nekem trgovcu v Moskvi, obenem pa se je vpisal na ljudsko univerzo. Toda začela se je vojna in Bliher se je znašel že avgusta na fronti kot vojak 3. čete 19. polka »Kostromskega« 5. pehotne divizije. Odlikoval se je v bojih in se prebil do podoficirskega čina, dobil je tudi več visokih odlikovanj, nazadnje pa je bil hudo ranjen. Leto dni je nihal med življenjem in smrtjo, ko pa je ozdravel, so ga odpustili iz vojske kot invalida. Nameraval se je zaposliti kot prodajalec pri prejšnjem delodajalcu in se znova vpisati na ljudsko univerzo. Spet se je znašel med političnimi preganjanci. Sumljiv policiji, je raje sam zapustil službo v Moskvi, se odpeljal v Kazan in si poiskal službo v tovarni granat, nato pa v neki drugi tovarni. Junija 1916 so ga tam sprejeli v boljševiško stranko.

Po navodilu svoje stranke se je prijavil v armado kot prostovoljec. Čeprav invalida so ga sprejeli, postal je polkovni pisar 102. rezervnega polka. Deloval je med vojaki kot agitator in tam dočakal oktobrsko revolucijo. Zatem so ga imenovali za pomočnika komisarja garnizije. Deloval je naglo in odločno, zato so ga kmalu postavili za poveljnika odreda, ki je odšel v boj proti Dutovu. Spet se je odlikoval. Po vstaji Čehoslovakov je štab fronte Rdeče armade sklenil evakuirati vse enote v Taškent. Bliher pa je predlagal, da bi se prebili čez gorovje Ural do centralnih sil Rdeče armade, obenem pa vključili v vojsko vse partizanske enote in krajevne garnizije. S svojim predlogom je prodrl.

Enote pod njegovim vodstvom so opravile svojo nalogo uspešno in Bliher je prejel takrat najvišje sovjetsko odlikovanje, Red rdeče zastave. Kmalu ga spet vidimo na fronti. Ustanovil je 51. pehotno divizijo in postal njen komandant. Odlikoval se je v vrsti spopadov, napravil več pohodov po sovražnem zaledju in pri tem uporabljal za tiste čase popolnoma nove taktične prijeme, med drugim tudi čelni napad ob istočasnem obhodu sovražnikovih položajev in napadu v hrbet. Posebno pa se je njegova divizija odlikovala v bojih za Krim. Tedaj je dobila tudi častni naziv »Perekopska« po morski ožini, čez katero je vdrla na polotok.

Iz Odese, kjer je prebivala njegova divizija, so Bliherja poslali za vrhovnega poveljnika narodnorevolucionarne armade Daljnovzhodne republike, nekakšne začasne državne tvorbe, ki je imela nalogo preprečiti konflikt med Japonsko in sovjetsko republiko. Tudi tam se je odlikoval in v kratkem uničil ostanke belogardističnih čet. Ko se je vse uredilo in je tudi Daljnovzhodna republika prišla v meje sovjetske republike, so Bliherja odpoklicali in ga postavili za poveljnika 1. pehotnega korpusa v Leningradu, kjer se je spet odlikoval. Rad bi hodil v šolo, toda postavili so ga za inšpektorja generalnega štaba. Od tam so ga poslali na Kitajsko za glavnega vojaškega svetovalca narodno-revolucionarne vlade pod vodstvom doktorja Sunjatsena. Na Kitajskem je deloval kot general Galin. Spet se je odlikoval . . .

Po Čangkajškovem vojaškem udaru je moral z drugimi sovjetskimi svetovalci Kitajsko zapustiti. Po vrnitvi v domovino je postal poveljnik posebne daljnovzhodne armade in se spet odlikoval v bojih okoli kitajske vzhodne železnice. Nato je bil na Daljnem vzhodu vsa leta do odpoklica. Vmes je vodil leta 1938 operacije proti Japoncem okoli jezera Hasan in drugje.

Odpoklicali so ga nenadoma in mu ukazali, naj svojo funkcijo odda, njega pa so dali na razpoloženje in mu predlagali, naj gre na dopust. Tam so ga skupaj s člani družine aretirali. Celo njegova prva žena ni mogla ostati zunaj. Preiskavo je vodil sam Berija. Očitali so mu, da je bil japonski vohun že od leta 1921. Obljubljali so mu, da bo ostal živ, da bo dobil kakih deset let, če vse prizna. Seveda ni ničesar priznal.

Padel je kot borec za leninske ideje v boju zoper birokratsko maličenje revolucije, zvest svojim načelom do zadnjega.

ŠPORTNE PRIREDITVE IN OŽIVLJANJE TRADICIJ NOB

POGOVOR S STANETOM LAVRIČEM

Kmalu bo pomlad, ki jo mladi že nestrpno pričakujejo. Veselijo se športnih dnevov, pohodov skozi gozdove, privlačnih tekem na nogometnih igriščih in atletskih stezah. Veselijo se tudi vsakoletnih srečanj s kraji in osebami, znanimi iz

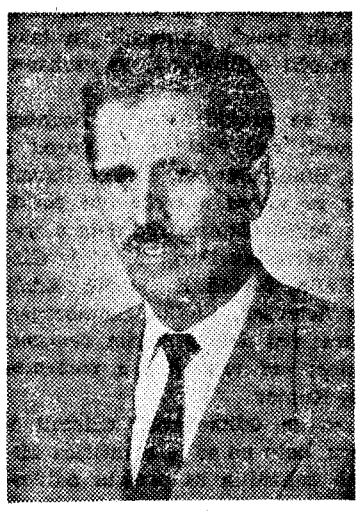

NOB; letos bodo srečanja še posebno pristna, saj praznujemo 25. obletnico vstaje.

K smotrnemu proslavljanju spominskih dnevov s športnimi prireditvami bo prispeval velik delež tudi odbor za šport pri komisiji za razvijanje tradicij NOB in revolucije predsedstva ZZB NOV Slovenije. Njegov predsednik Stane Lavrič nam je odgovoril na nekaj vprašanj o dejavnosti odbora.

● **Sam naziv vašega odbora ne pove mnogo. Kaj pravite vi?**

Ukvarjamo se s prireditvami ob spominskih dnevih NOB in revolucije, ob katerih se mladina v povezavi z raznimi športnimi prireditvami seznanja z našo slavno preteklostjo. O kakšnih večjih uspehih odbora za zdaj še ne moremo govoriti; sodelovali smo na nekaterih prireditvah in obenem zbrali podatke o športnih manifestacijah v počastitev NOB, kar nam bo rabilo kot okvir za bodoče delovanje.

● **Kakšne oblike sodelovanja z organizacijami z vašega področja načrtujete?**

Povezali se bomo z republiškimi in občinskimi organi za šolstvo glede prirejanja športnih dnevov. Dogovarjali se bomo o njihovi vsebini in skupaj z organizacijami ZZB proučevali, kako bi kazalo na najbolj primeren način združiti športne prireditve in oživljanje tradicij NOB. Za to pa so športni dnevi ena najprimernejših oblik. Ob tem moram naglasiti razveseljivo dejstvo, da organizacije borcev in posamezni udeleženci NOB vedno z veseljem priskočijo na pomoč pri razlagi in opisu krajev in dogodkov, s katerimi se šolarji srečujejo na športnih dnevih. Z organizacijami borcev se bodo povezovale šole same. Kar pa zadeva sodelovanje s športnimi društvi, si tod za zdaj ne zastavljamo večjih nalog, čeprav bomo tudi za to področje morali poiskati primerne oblike. Večinoma se bodo športna društva povezala z organizatorji športnih manifestacij. Zelo dobrodošla pa nam bo povezava s prireditvenimi odbori; posredovali nam bi izkušnje, ki bi jih naš odbor lahko izpopolnjene posredoval kasnejšim prireditvenim odborom.

● **Boste sodelovali tudi pri organizaciji daljših pohodov v kraje, znane iz NOB?**

Prav gotovo. Še posebno se ogrevamo za tradicionalne pohode študentov ljubljanske univerze. Naše vodilo pri teh pohodih je: čimvečja množičnost. Obenem pa želimo, da bi se pohodi prenašali z generacije na generacijo. Pohodov se ne udeležuje samo mladina, temveč tudi bivši borci, ki s svojim pripovedovanjem ustvarjajo na pohodih pravo partizansko vzdušje. Pa še to: sedanje razpoloženje organizacij borcev in društev kaže, da bo kmalu mogoče razviti nove oblike pohodov, poleg tistih, ki jih prirejajo vsako leto. Planinska zveza Slovenije bo npr. v sodelovanju z odborom borcev brigade »Simona Gregorčiča« priredila avgusta letos pohod po poteh brigade.

● **Kaj menite o športnih tekmovanjih v počastitev spomina na NOB?**

Vsakomur je jasno, kakšnega pomena so športna tekmovanja: zdrav duh v zdravem telesu, krepitev športnega duha. Ako temu dodamo še element narodnoosvobodilne borbe, prvino borbenosti, nesebičnosti, poštenja in tovarištva, dobimo popolno celoto, ki človeka opleme niti in mu da poleta pri vsakdanjem delu. Čeprav imamo vsako leto mnogo kvalitetnih športnih prireditev, ne bi bilo napak, če bi tudi pri spominskih prireditvah razmislili še o povečanju kvalitete teh tekmovanj. Mar ne bi nekaterih prirejali na visoki kvalitetni ravni z mednarodno udeležbo? V tujini jih imajo, na primer Cross Humanité, ki ga prireja glasilo KP Francije, tek narodov v Bruslju in druge. Tako bi vzbudili še večje zanimanje za NOB doma in v tujini. Še mnogo se bo treba o tej stvari pogovarjati in poiskati rešitve, ki bodo ustrezale času in pogojem. Želimo, da ne bi ostalo samo pri besedah. Toda prireditve z mednarodno udeležbo mnogo stanejo...

● **Katere prireditve oz. manifestacije v počastitev spomina na NOB so se do sedaj že uveljavile?**

Nedvomno sodi med največje prireditve pohod »Po poteh partizanske Ljubljane«, saj bo letos že deseti po vrsti. Prav tako je izredno pomembna spominska manifestacija, ki poteka vsako leto januarja v spomin na herojsko bitko partizanov v Dražgošah. Tudi pohod »Po poteh Goriške fronte« je dobil domovinsko pravico na Primorskem. Seveda pa je poleg teh še več drugih večjih in manjših prireditev v raznih krajih Slovenije.

Dobro in koristno bi bilo, če bi ob tem obudili spomine tudi na nekatera tekmovanja med NOB, kot so bila med drugim npr. smučarska tekmovanja enot IX. korpusa na Primorskem. Spominjam se tudi nogometne tekme med borci 14. divizije v Bočni v Gornji Savinjski dolini in še mnogih drugih.

● **Ali šole posvetijo s športnimi dnevi narodnoosvobodilni, vojni dovolj pozornosti?**

Ne. Mnoge športne dneve učenci nekoristno preživijo na bližnjih nogometnih igriščih, če pa je slabo vreme, kar doma. Zato bomo kmalu priredili posvetovanje s pedagogi iz vse Slovenije o prirejanju športnih dnevov, povezanih z negovanjem tradicij NOB. Tu pridejo v poštev enodnevni, lahko pa tudi večdnevni obiski znanih partizanskih krajev, povezani s športnimi tekmovanji in pod.

● **Sodelujete pri izvedbi letošnje Titove štafete?**

Letošnja štafeta mladosti obeta prijetno, predvsem vsebinsko spremembo. Tako zvezna kot republiška bosta letos prvič obiskali tudi kraje, ki so med NOB odigrali pomembno vlogo. Povsod, kamor bo štafeta prišla, bodo priredili partizanska srečanja. Pri tem se bomo povezali z odborom za republiško štafeto in skupno določili kraje, katere bo štafeta obiskala.

-žč-

LEPO OBLEČEN — ZADOVOLJEN — KDOR OBISKUJE

PRODAJNI SERVIS

Modna hiša

LJUBLJANA · MARIBOR

BORCI, OBISKUJTE PREDSTAVE KINEMATOGRAFOV, KI OBJAVLJAJO PROGRAME V TV 15

● **Kino »SVOBODA« — Žiri**
19.—20. 3. Winnetou — nemški pustolovski
16 3. Morilci na dopustu — jugoslovanski kriminalni film
23. 3. Sedem dojilj — sovjetski zabavni film

● **KINO RADIO — Jesenice**
15.—16. 3. Sejem navihancev — francoski film
17. 3. Med jastrebi — nem. jugosl. barv. cinem. film
18. 3. Bolečina in upanje — poljski film
19.—20. 3. Pomiri se draga — ameriški barv. cinem. film
21. 3. Skrivnosti orienta I. del — nemški film
22.—23. 3. Pirat — japonski barvni cinem. film

● **KINO PLAVŽ — Jesenice**
16. 3. Med jastrebi — nem.-jugosl. cinem. film
17.—18. 3. Legenda o volku — ameriški barvni film
19.—20. 3. Pirat — japonski barvni cinem. film
21.—22. 3. Pomiri se draga — ameriški barvni cinem. film
23. 3. Črni orel — nemški barvni film

● **KINO ŽIROVNICA**
16. 3. Sladka Irma — ameriški barvni cinem. film
19. 3. Sejem navihancev — francoski film
20. 3. Legenda o volku — ameriški barvni film
23. 3. Pomiri se draga — ameriški barvni cinem. film

KREDITNA BANKA CELJE, PODRUŽNICA VELENJE

— HRANILNA SLUŽBA
— POTROŠNIŠKI KREDITI
— VARČEVALNA SLUŽBA ZA GRADNJO STANOVANJ

VSE INFORMACIJE DAJE PODRUŽNICA BREZPLAČNO.

metalka

DOBAVLJAMO — IZVAŽAMO IN UVAŽAMO

pločevino, žico, HV in TV trakove; orodna, plemenita in nerjaveča jepla; cevi, profile, paličasto in fazonsko jeklo; litoželezne proizvode; izdelke barvne metalurgije; instalacijski material za vodo, paro in plin; vijačno blago, elektrode in pribor; orodje za obdelavo kovin, lesa in plastičnih mas; kroglične ležaje in dele; proizvode za široko potrošnjo; stroje za obdelavo kovin in lesa; opremo za vse vrste industrije

LJUBLJANA, Dalmatinova 2
MARIBOR, Partizanska 3
BEOGRAD, NIŠ, NOVI SAD, PULA, RIJEKA, SARAJEVO, SPLIT, SKOPJE, SUBOTICA, ZAGREB

Oproščeni so plačevanja RTV

Lansko leto so organi upravljanja RTV Beograd ukinili vojaškim vojnim invalidom I. in II. skupine oprostitev plačevanja naročnine za televizijo. Plačevanja naročnine za radio pa so bili še nadalje oproščeni. Konec lanskega leta pa so organi upravljanja RTV Beograd ponovno proučili to zadevo in ugotovili, da so intervencije vojaških vojnih invalidov in njihovih organizacij upravičene. Zato so sklenili oprostiti VVI I. in II. skupine, ki živijo na območju SR Srbije, plačevanja naročnine tudi za televizijo in to z veljavnostjo od 1. I. 1966.

LESNI KOMBINAT

NOVOLES

NOVO MESTO

Z OBRATI:

● SOTESKA
● STRAŽA, žaga, obrat 3
● VEZANE PLOŠČE, obrat 4
● MEHANIČNA DELAVNICA

PRIPOROČA SVOJE LESNE IZDELKE

Pravni nasveti

Š. V., Kranj — V svojem dopisu piše Š. V. iz Planine pri Kranju, da je bil z mnogimi drugimi Primorci v specialnem bataljonu, kamor so ga poslali fašisti kot mnogo drugih zavednih Slovencev. Od tam pa je prišel v Bari v I. prekmorsko brigado. Dvojno štetje ima priznano po 9. septembru 1943, zato sprašuje, kako bi dosegel, da bi se mu dvojno štetje priznalo že pred 9. septembrom 1943.

Neki drugi tovariš, po rodu iz Goriške, pa se je oglasil s pismom, kjer podrobno prikazuje svoje delovanje proti fašizmu okrog leta 1935. Seveda je to njegovo delovanje obstajalo predvsem v manjših sabotažnih akcijah, trganju fašističnih plakatov, uničevanju zastav, demoliranju dvorane za fašistične prireditve in podobnem. Ker ni hotel iti v italijansko vojsko in zlasti ne v Etiopijo je pobegnil v Jugoslavijo, kjer je bil nekaj časa brez posla ter je šele kasneje dobil delo. Ta leta njegovega delovanja proti fašizmu se mu ne štetejo, prav tako tudi ne leta, ko se je s prebegom v Jugoslavijo izognil vojaški službi.

Zato bi ob vprašanju, ki ga je poslal tovariš Š. V. na kratko navedli, kako je s priznavanjem let tistim primorskim ljudem, ki so bili nekoč italijanski državljani, pa so služili italijansko vojsko in se udeležili tudi vojne v Etiopiji ali bili kasneje v specialnih bataljonih ali pa so se vojaški službi umaknili in pobegnili čez mejo v Jugoslavijo. Kako je torej vprašanje tega časa za vštetje v pokojninsko dobo uredil zakon o pokojninskem zavarovanju?

Odgovor na prvo vprašanje daje čl. 149 temeljnega zakona o pokojninskem zavarovanju. Ta člen določa, da se šteje v posebno dobo bivšim italijanskim državljanom, ki so postali jugoslovanski državljani po mirovni pogodbi z Italijo tisti čas, ki so ga prebili kot italijanski državljani do 8. septembra 1943 v vojnah na vojaški dolžnosti, v internaciji ali ujetništvu. Čas po 8. septembru pa se šteje v posebno dobo, če ga je prebil v ujetništvu zavezniških držav, če je bil ujet pred 9. 9. 1943 ali v nemškem ujetništvu, če je bil ujet 9. 9. 1943 ali pozneje. Zavarovancem pa se šteje v posebno dobo tudi čas od začetka druge svetovne vojne pa do 8. 9. 1943. ko niso bili v delovnem razmerju, pa jim je delovno razmerje prenehalo zaradi tega, ker zaradi antifašističnega stališča niso sodelovali v vojni zoper zaveznike. Prav tako se šteje ta čas v posebno dobo tudi zavarovancem, ki so neposredno iz delovnega razmerja stopili v italijansko vojsko, pa so zaradi antifašističnega stališča to vojsko zapustili. Končno se v posebno dobo šteje tudi čas, ko nekdo od 15. maja 1945 pa do konca leta 1947 ni bil v delovnem razmerju, ker je izvrševal naloge, ki so mu jih poverile družbeno-politične organizacije.

To je torej takst zakonitega določila. To torej pomeni, da čas vojn ni omejen samo na drugo svetovno vojno, temveč da so zajete tudi vojne, ki jih je Italija vodila pred drugo svetovno vojno, tako na primer vojna v Etiopiji, Somaliji in Eritreji. Ves ta čas se torej bivšim italijanskim državljanom šteje v posebno dobo. Seveda v dejanskem trajanju. Čeprav se je vojna v Etiopiji končala 9. 5. 1936, se po stališču, ki ga je zavzelo Zvezno vrhovno sodišče, šteje tudi čas, ko ga je nekdo prebil v vojski po navedenem datumu, dokler ni bil demobiliziran. Prav tako se šteje v posebno dobo čas pred začetkom samih vojnih operacij (3. oktobra 1935), če je bil mobiliziran že prej. Pač pa je omejeno priznavanje obdobij, ko je nekdo zaradi antifašističnega prepričanja zapustil vojaško službo, na čas od začetka druge svetovne vojne pa do kapitulacije Italije. Toda zato pa se po določilu čl. 163 istega zakona ne šteje v posebno dobo čas, ki so ga bivši italijanski državljani kot italijanski vojaki prebili na ozemlju Jugoslavije, upoštevajoč njene meje pred začetkom druge svetovne vojne. Če je nekdo kot vojni obveznik služil v fašističnem vojaškem bataljonu, to tudi ni ovira za priznanje posebne dobe. In še nekaj je važno: od časa, prebitega na vojaški dolžnosti in v ujetništvu, se ne odbije vojaški rok, ki je padel v ta čas, bodisi v celoti ali samo delno.

Tudi tisti, ki so bili kot vojni obvezniki poslani v specialne bataljone, imajo pravico, da se jim čas, prebit v teh bataljonih, šteje kot posebna doba v pokojninsko dobo. Tistim, ki so iz teh specialnih bataljonov stopili v NOV, pa se seveda od takrat dalje čas, prebit v NOV, šteje dvojno.

Delovanje proti fašizmu pred vojno pa bi prišlo v poštev za vštetje v pokojninsko dobo samo, če bi šlo v smislu čl. 138 za progresivno revolucionarno delo, ki je imelo za cilj osvoboditi delavski razred. Čas, prebit na tem revolucionarnem delu doma in v tujini, se lahko šteje kot posebna doba.

P. n.

Časopisno podjetje

DELO

LJUBLJANA

p. p. 29

Naročam dnevnik »DELO«, »TT«, »TOVARIŠ«, »NAŠI RAZGLEDI«, sobotno »DELO« z RTV prilogo
(naročeni časopis podčrtaj)

Pošiljati pričnite dne ..... na naslov

Priimek in ime ..... pokl. .....

ulica ..... hišna št. .....

Kraj ..... pošta .....

podpis

Boj za reformo je vsebinsko nadaljevanje revolucije

Dne 8. marca je bilo v prostorih republiškega odbora Zveze združenj borcev NOV posvetovanje predstavnikov ZZB iz nekaterih slovenskih občin, uslužbencev republiškega odbora ZZB ter nekaterih vodilnih predstavnikov družbenega ter političnega življenja v naši republiki. Tako so se posveta udeležili tovariš Viktor Avbelj, sekretar CK ZK Slovenije za ekonomski sektor, tovarišica Vida Tomšičeva, predsednica izvršnega odbora GO SZDL Slovenije, tovariš Franc Leskošek-Luka, predsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, ter sekretar GO SZDL ing. Vitja Rode.

Posvetovanje je bilo namenjeno uskladitvi stališč v zvezi z bližnjim kongresom SZDL. Zveza združenj borcev je kolektivna članica SZDL in kot družbeno-politična organizacija s številnim in razgledanim članstvom lahko mnogo pripomore zlasti pri izvajanju gospodarske reforme. Sicer se v zvezi z vlogo in pomenom ZZB v družbenem življenju pojavljajo različna gledišča. Ena skrajnost je ta, naj bi bila ZZB samo veteranska organizacija, zaprta v ozek krog lastnih vprašanj. Druga: naj bi bila ZZB nekakšna posebna, skoraj politična stranka, protiutež drugim, izrazito političnim organizacijam. Pravilna pot je nekje na sredi, toda v tesnem sodelovanju s SZDL in vključevanju dejavnosti ZZB v njene okvire.

Iz razprave tovariša Viktorja Avblja povzemamo nekaj glavnih misli o sedanjem položaju v gospodarstvu oziroma izvajanju reforme. Sklepi VIII. kongresa ZKJ, ki so bili takrat videti bolj teoretsko razglabljanje kot navodilo za praktično delo, so zdaj začeli dobivati svojo potrditev in so zato kot taki čedalje bolj pomembni. Pri tem imajo samoupravljavci kot zavesten faktor čedalje večjo vlogo. V praksi pa se dogaja, da se ljudje vse preveč zanašajo samo na instrumente, ki naj jih sprejme nekdo zgoraj, manj pa na lastne sile in ukrepe.

Veliko pozornost je med našimi ljudmi vzbudil govor tovariša Tita na zadnjem plenumu CK ZKJ, posebno tisti del, ki se nanaša na osebno odgovornost vodilnih ljudi. V prihodnosti bomo v zvezi z izvajanjem gospodarske reforme imeli še večje težave, če te odgovornosti ne bomo zaostrili.

Samoupravljanje ne pomeni samo politične akcije, ampak tudi gospodarsko nujnost. Gospodarjenje z vedno večjimi sredstvi, ki ostajajo in bodo ostajala gospodarskim organizacijam, reorganizacija tako imenovane razširjene reprodukcije, delitve dohodka in vlaganj zahtevajo večjo odgovornost upravljavcev samih. Poleg tega reforma nima samo pomena za našo državo, temveč ima tudi mednarodni pomen.

Potem so se drug za drugim oglašali predstavniki občinskih vodstev ZZB. Tako je predsednik ZZB NOV Ljubljana-Center poudaril veliko vlogo ZZB pri oblikovanju javnega mnenja. Zborov volivcev v občini se je udeležilo samo 3 odstotke volivcev, skupščin ZZB pa 80 odstotkov članov. ZZB je bila v tej občini res nekoliko preveč zaposlena z razpravami o političnih vprašanjih in je zato nekoliko zanemarila lastna, notranja vprašanja.

Več tovarišev je poudarilo važnost obveščanja občanov, ki marsikje šepa. Če ljudje zahtevajo odgovor na neko vprašanje, ga morajo dobiti. Če jim tega nihče ne pojasni, potem izgubljajo zaupanje in posledice so v brezbrižnosti do vsega dela.

Nazadnje se je oglasila tudi tovarišica Tomšičeva. Tudi iz njene razprave povzemamo nekaj glavnih misli. Dejala je, da je bil posvet zelo pomemben, ker se je na njem bolje in bliže seznanila z nekaterimi praktičnimi vprašanji dela v občinah. Sodelovanje med ZZB in SZDL je zelo koristno in ga je treba pospeševati ter razvijati. Brez samoupravljanja ne more biti reforme. To oboje pomeni revolucionarni korak, nadaljevanje boja, ki smo ga bili med NOB in prej. V boju za dosledno izvajanje reforme ter uveljavljanje delavskega ter družbenega samoupravljanja pa mora vsak posameznik pokazati podobne lastnosti, kot so jih pokazali borci med revolucijo. To so revolucionarnost, lastna pobuda, doslednost, odločnost in nepopustljivost. Boj za reformo in dosledno samoupravljanje je vsebinsko nadaljevanje naše revolucije. Vanj moramo mobilizirati kar največ delovnih ljudi.

Nadalje je tovarišica Tomšičeva govorila tudi o nekaterih napačnih pogledih, ki se pojavljajo pri nas v zvezi z razvojem naše družbe v zadnjem času. Revolucija je odpravila socialne razlike, ki so izvirale iz lastnine proizvajalnih sredstev, ostale pa so razlike na podlagi večje ali manjše sposobnosti za delo in njegove uspešnosti. Pri izvajanju reforme — če hočemo doseči večjo storilnost — bomo morali dosledno izpeljati nagrajevanje po delu. Zato tudi naraščajo nekatere socialne razlike. Odpor proti nagrajevanju po delu bi pomenil korak nazaj, korak v ekstenzivnost in avtarkijo. Mi hočemo ravno nasprotno, intenzivnost in mednarodno delitev dela. Kjer pa se pojavljajo nepravilnosti in okoriščanje z družbenimi sredstvi, morajo biti občani tisti, ki bodo pokrenili vse za razčiščevanje takih zadev. Toda zaradi nekaterih posameznikov ne bi smeli vsega tega posploševati in obtoževati vseh vodilnih ljudi, saj take pojave izkorišča razredni sovražnik.

MP

Naše vrste se redčijo

Spomini na tiste žene borke, ki smo jih v partizanih klicali »mama, mati«, so nam prav posebno topli. V partizanski bolnici IX. korpusa SVPB »Pavla« smo tako klicali pokojno Kolenčevo mater na naši javki, Omevnikarjevo mamo na ekonomatu, ki je tudi že med pokojnimi in Erženovo mamo, ki nas je zapustila za vedno letos, februarja meseca. Te mame so nam bile drage, ker so skrbele za nas in bile z nami v najtežjih trenutkih: radi smo kramljali z njimi, saj so nam nehote misli uhajale na svoje domove, do svojih mater; spoštovali smo jih, saj smo občudovali njihovo požrtvovalnost za našo borbo, kljub temu, da so bile že v letih. Tako spoštovanje in zahvalo želimo izraziti tudi Erženovi mami ob njeni smrti.

Kot mnogim aktivistom OF se je tudi njej iznenada zgodilo, da je postalo bivanjedoma v Idriji nevarno. Kljub starosti štiriinpetdesetih let in šibkemu zdravju se je le odločila, da zapusti dom; vleklo jo je v temne gozdove Trnovske, v bolnice, vsaj tako jih je slutila, ko je dostikrat pripravljala in zbirala darila in opremo za ranjence. Vsi njeni so bili že v partizanih, hčerka, sin, zet in kot je slišala, je hčerka tudi nekje pri bolnici!

Pripovedovala nam je, kako je pozimi 44/45 v snegu tavala proti Čekovniku nad Idrijo, kako je težko zvedela, kje so javke za partizansko bolnico, da je na javki čakala na kurirje in potem še na odločitev, v katero bolniško enoto jo bodo poslali. Slutila je tudi, kako odločilen je sprejem v osebje konspirativne bolnice; nadvse je bila vesela in zaskrbljena, ko ji je bilo sporočeno na javko, da lahko pride v bolnico, kjer je treba sprejeti naporno delo in obveznosti konspiracije kot vsak drug član bolniškega osebja.

Z vso resnostjo se je sprijela, čeprav do tedaj vajena le skromnega gospodinjstva, z dolžnostmi okrog inventarja obleke, perila in drugih stvari v pralnici, sušilnici perila in garderobi. Kaj hitro se je znašla v naših težkočah, željah ranjencev in osebja, v številkah in zapiskih in bila vedno dobrodošla v barakah pri ranjencih, ki so dobrodušno »pobarantali« z njo za kakšne nove nogavice, srajco, titovko, likanje, krpanje. Ker je dobro poznala delo AFŽ na terenu, je vedno svetovala in naročala, kaj lahko dobimo in naročimo od terenskih organizacij. Najbolj je bila vesela, če ji je uspelo ozdravljenega, težkega ranjenca, invalida, ob odhodu iz bolnice, v novo obleči.

Ob svobodi je s solzami v očeh pripravljala ranjence za transport v mestne bolnice in spremljala manifestacije borcev ob tej priliki. Sama se je ponudila, da ne odide z nami v dolino takoj, ampak da ostane še nekaj dni, da bi lepo pospravila in uredila bolniško postojanko; do tedaj se je komaj opomogla od napornih hajk bolnice tik pred osvoboditvijo.

Često in radi prihajamo borci SVPB »Pavla« v Idrijo, odslej še rajši, ker nam je priznan od Idrije domicil naše bolnice, ampak Erženove mame, ki nas je vedno ginjena pričakala in spremila, ni več; ostal nam je lep spomin nanjo. Poslednjič je bila med nami ob našem srečanju v Čekovniku, lani julija meseca.

Pavla Jerina

Skupščina ZROP v Selu na Vipavskem

Na letni skupščini ZROP v Selu so med drugim povedali, da letnega programa glede strokovnega izpopolnjevanja članov niso v celoti izvršili zaradi skromnih finančnih sredstev. Toda vseeno so člani pokazali dober uspeh.

Razen seminarskega obdelovanja najbolj važnih poglavij so se člani udeležili tudi vaj, ki jih je organiziral občinski odbor ZROP skupaj z garnizijo v Ajdovščini. Pokazne vaje so izvajale enote JLA. Tak način dela z rezervnimi oficirji in podoficirji se je pokazal kot zelo uspešen hkrati s teoretičnim proučevanjem vseh novosti.

Individualno delo rezervnih oficirjev in podoficirjev pri reševanju taktičnih nalog na terenu se je prav tako pokazalo kot zelo uspešen način dela. Na žalost je bilo malo udeležencev.

Testiranja se je udeležilo 82 odstotkov članov, ki so pokazali dobre uspehe. Brez dvoma je to dokaz zadovoljivega dela posameznikov.

Precej skrbi je ZROP usmerjala na prenašanje revolucionarnih tradicij na mladino. To se je izražalo prek mladinskega odreda »Bazoviška brigada«, Kurirčkove pošte in srečanja med borci ter mladino.

Novi način evidence članstva je omogočil boljše poznavanje vsakega rezervnega oficirja in podoficirja. Na podlagi ocenjevanja pri reševanju taktičnih nalog ter testiranja bodo zdaj laže pravilno poviševali rezervne oficirje in podoficirje.

Pri sklepih za nadaljnje delo se je konferenca odločila, da bo še nadalje uveljavljala podobne in iste načine dela kot lani, pri tem pa se bo trudila, da bi posamezniki še bolj skrbeli za lastno izpopolnjevanje.

Ivan Sučur

Podelitev odlikovanj za Bežigradom

7. in 10. marca je predsednik občinske skupščine Bežigrad tovariš Jože Pogačnik v imenu predsednika republike tovariša Josipa Broza-Tita svečano podelil odlikovanja 56 udeležencem NOB in drugim občanom. Tovariše in tovarišice, ki so prejeli odlikovanja v ponedeljek, so bili predlagali občinsko druženje borcev in družbeno politične organizacije za Bežigradom. Tovariš Pogačnik je navzočim najprej spregovoril nekaj prisrčnih besed, primernih za tako slavnostni dogodek, nato pa izročil odlikovanja in vsakemu iskreno čestital.

Medaljo zasluge za narod so prejeli: Marija Bogataj, Jože Jelinčič in Roman Noveli; *red zasluge za narod s srebrno zvezdo:* Ančka Čerin, Stane Derganc, Janez Pavčič in Jože Perovič; *red zasluge za narod s srebrnimi žarki:* Milena Šušnik; *medaljo dela:* Anica Gamze; *red dela s srebrnim vencem:* Lojze Bavdaž, Miroslav Berginc, Alojz Čižman, Ivan Dodič, Ljudmil Kalin, Metod Kocjančič, Adolf Lunaček, Ivo Poznik, Franc Selevšek, Štefka Štemberger, Martin Tesovnik in Stane Žura; *red dela z zlatim vencem:* Stane Koman in Ivan Winkler; *red republike s srebrnim vencem:* Jože Gorjanc, Andrej Kumar.

Po prejemu odlikovanj so se odlikovanci zadržali v daljšem prijateljskem pogovoru, nato pa se je tovarišica Milena Sušnikova v imenu vseh zahvalila za prejeta odlikovanja.

V četrtek je prejelo odlikovanja še 30 udeležencev NOB in delovnih občanov, ki so jih bile predlagale delovne organizacije.

O podelitvi odlikovanj za Bežigradom smo poročali že v 3. številki »TV 15« z dne 21. januarja 1966. Takratni pripis uredništva se ni nanašal samo na podelitev odlikovanj za Bežigradom, temveč za podeljevanje širom po Sloveniji. Kot je znano, so doslej odlikovanja podeljevali najrazličnejši ljudje, ne pa najvišji predstavniki oblasti v občini, kar je podcenjevalo odlikovance in pomen odlikovanj. Nedavno podelitev odlikovanj za Bežigradom, ko jih je izročil predsednik občinske skupščine osebno, lahko pozdravimo in smatramo za pravilno.

Združena kemična industrija DOMŽALE

ZA INDUSTRIJO IN ŠIROKO POTROŠNJO IZDELUJEMO IN PRIPOROČAMO:

- svinčene okside (minij, glajenko)
- svinčeno belilo
- temeljne barve in kite
- oljnate barve in emajle za notranji in zunanji premaz
- emajle DOM, LUMALIN, TESAROL, PIRATOL
- nitro lake in emajle za les in kovino
- premaze za avtomobilsko industrijo
- dvokomponentne lake za les in kovino
- kazeinske in kolodijske barve za usnje
- HELIOPOL (poliester lake) in HELIOPLAST (s hladnim utrjevanjem)
- »EMULTEKS« — vezivno sredstvo
- škrobe — krompirjev in koruzni — naravne in razgrajene
- dekstrine in britsko gumo
- dekstrinska lepila

PRVOVRSTNA KAKOVOST — SOLIDNA POSTREŽBA!

utensilia TOVARNA TEKSTILNIH POTREBŠČIN

UTENSILIA

Ljubljana, Dolenjska cesta 83

IZDELUJE VSE VRSTE KVALITETNIH TKALSKIH IN PREDILNIŠKIH UTENZILIJ

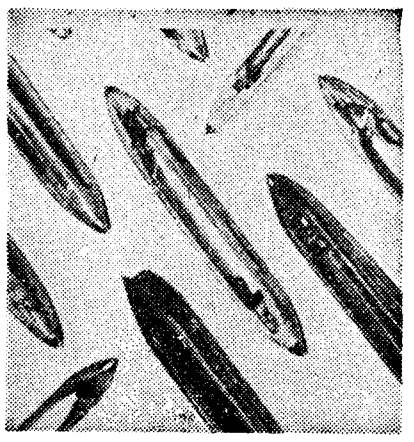

EWEN MONTAGU

MOŽ, KI GA NI BILO

Pregledal sem torej gesla, ki jih je uporabljala admiraliteta, in opazil sem, da je bilo geslo **»Meso za pasteto«** znova na seznamu, potem ko so ga bili uporabili za operacijo, ki se je že srečno končala pred časom. Pomagal mi je tudi moj smisel za humor, ki se je znašel v nekam turobnem okolju, tako da se mi je zazdelo geslo dobro znamenje. Tako je naš načrt dobil ime operacija **»Meso za pasteto«.**

Potem sem se moral odločiti, kam naj bi poslali truplo. Izbral sem Huelvo, ki se mi je zdela najboljše možno mesto, zakaj v Huelvi je bil zelo prizadeven nemški agent, ki je bil odlično povezan s Španci, tako z uradnimi krogi kot z drugimi. Ko bi truplo prišlo v Huelvo, je bilo zelo veliko možnosti, da bi temu nemškemu agentu predali vse dokumente in predmete, ki bi jih našli. Četudi bi bile okoliščine neugodne, bi mu gotovo predali kopije dokumentov ali vsaj podrobne podatke, tako da bi bili lahko popolnoma prepričani, da bi agent alarmiral svoje predstojnike v Madridu. Ti bi potem dobili dokumente v roke po drugi poti. Naše tveganje je bilo le v tem, da bi dokumente predali neposredno britanskemu vicekonzulu, in sicer tako hitro, da ne bi nihče utegnil opaziti, za kaj gre. Toda sodelovanje med Nemci in Španci je bilo tako popolno, da je bilo kaj takšnega skoraj neverjetno. Ko bi kakšen Španec hotel tako ukrepati, bi se gotovo vmešali drugi, ki bi to preprečili. O tem sem bil prepričan.

Huelva pa je imela še drugo prednost: ni bila preblizu Gibraltarja. Ni nam bilo do tega, da bi Španci poslali truplo v Gibraltar, naj ga pokopljejo. Ko bi v Gibraltar prišlo truplo oficirja, ki ga pravzaprav ni bilo, bi to utegnilo sprožiti komentarje, ki bi prav gotovo prišli na ušesa številnih nemških agentov: prenesli bi jih Španci, ki so nenehno prihajali v Gibraltar.

Zato sem v admiraliteti obiskal mornariškega hidrografa, da bi zvedel, kako je z vremenom, morskimi tokovi in bibavico na različnih točkah španske obale in v različnih letnih časih. Sreča se nam je še naprej smehljala. Bibavica ne bi bila preveč ugodna, toda zato bi bil kot nalašč jugozahodni veter, ki je prevladoval v aprilu. Skratka, hidrograf je menil, da bi »predmet« nedvomno dosegel obalo. Truplo v letalskem rešilnem pasu pa bi bilo neprimerno bolj podvrženo vetru kot predmet, ki sem ga bil omenil hidrografu.

Izbral sem torej Huelvo. Bilo je skoraj gotovo, da bo truplo zaneslo k obali. Če bi potem vse šlo po običajnem postopku, bi britanski vicekonzul pozneje prevzel truplo zaradi pokopa. Toda kot sem že rekel, smo bili prepričani, da bi nemški agent s svojo znano spretnostjo storil vse, da bi dokumenti — ali vsaj kopije — prišli v nemške roke. Naše zaupanje vanj je bilo na mestu.

Obenem s ciljem trupla je bilo treba najti tudi prevozno sredstvo zanj. Nismo ga smeli odvreči s padalom, ker bi se utegnilo razbiti. Tako smo imeli na razpolago tri načine, da ga pustimo v morju: podmornica, hidroavion ali pa ladja, ki spremlja konvoje. Seveda bi se podmornica lahko še najbolj približala obali, ne da bi jo kdo opazil. Zato sem pri načelnika pomorskega štaba v Angliji zaprosil za dovoljenje, da se o zadevi pogovorim z admiralom Barryjem, poveljnikom naših podmornic. Seveda sem moral zagotoviti, da je naš načrt le študija, na podlagi katere bi lahko šele izdelali popoln načrt ter ga predložili načelnikom štabov.

Admiral Barry se je takoj zavedel možnosti, ki jih je nudila ideja, in dobil sem dovoljenje za uvodni pogovor z njegovim načelnikom štaba. Ta je menil, da bi **»Meso za pasteto«** lahko prepeljali s podmornico, ki bi plula proti Malti, zakaj te ladje so pogostoma prevažale pomembne pa ne preobsežne tovore.

Pogovorila sva se tudi o kraju, kjer naj bi namestili truplo. V zgornjem delu podmornice ali v notranjosti balasta? Navzlic meram zaboja cilindraste oblike (ki naj bi bil dolg dva metra in imel premer šestdesetih centimetrov) je menil, da bi ga lahko spravili v balast, ga potem dvignili s stolpom in odvrgli na gladino. To je precej olajšalo naše težave, zakaj tako bi zadoščalo, če bi imeli kovinski in hermetično zaprt zaboj, ki se mu ne bi bilo treba upirati pritisku, ki bi bil torej lažji in ki bi ga bilo lažje dobiti. Morali smo še vedeti, ali bi bilo truplo lahko v na-

POSADKA NEMŠKEGA TANKA SE PREDAJA ANGLEŽEM MED BITKO ZA EL ALAMEIN. (OKTOBER 1942.)

vadnem zaboju, koliko časa bi bilo potrebno po premestitvi iz ledenice, da ne bi preveč razpadlo, zakaj sicer bi si morali priskrbeti nekakšno ogromno »termovko«.

Tako sem se torej spet oglasil pri siru Bernardu Spilsburyju. Po njegovem mnenju temperatura ne bi bila tako zelo pomembna, če bi bilo truplo zares zmrznjeno takrat, ko bi ga spravili v zaboj. V bistvu je šlo za to, da bi kolikor mogoče izključili vpliv kisika, ki pospešuje razpadanje. Svetoval mi je, da bi bilo najbolje, če bi postavili cilindrasti zaboj pokonci ter ga napolnili z ogljikovim snegom. Ko bi se topil, bi preprečeval vdor zraka. Potem bi previdno namestili truplo ter naphali v zaboj ogljikovega snega. Potem bi bilo v zaboju zelo malo kisika in razpadanje trupla bi bilo tako počasno, da bi se njegovo stanje — če bi ga našli kmalu po tistem, ko bi ga spustili na gladino — ujemalo s stanjem, v kakršnem bi bilo truplo, ki bi nekaj dni plavalo v morju po letalski nesreči, ki naj bi se pripetila nekje blizu obale.

Priskrbeli smo si torej cilinder iz 22-milimetrske jeklene pločevine, ki je imel z gumijem tesnjen pokrov na šestnajst vijakov. Imel je tudi ročaje, da bi ga bilo laže prenašati, zakaj s truplom vred je tehtal nekaj več kot 185 kilogramov.

Poročilo o tem delu naših priprav moram dopolniti s tem, da sem pozneje spet obiskal admirala Barryja. Povedal sem mu, da naše delo napreduje in da bo načrt mogoče izvesti proti koncu aprila — seveda, če ga bodo dokončno odobrili. Potemtakem bi imela prednost podmornica, ker bi bila takrat mesečina zelo slabotna ali pa je sploh ne bi bilo, s čimer bi manj tvegali, da bi jo opazili z obale. Odločil se je, naj bi uporabili podmornico **»Seraph«**, ki bi ji bilo mogoče zavleči odhod proti Malti za štirinajst dni. Ta čas naj bi »delala« v angleških vodah.

(NADALJEVANJE)

Pod streho hiše

»Dom studentica« v Zagrebu je bila dolga, stara enonadstropnica s šiljastim zvonikom nad težkimi vhodnimi vrati. Stala je sredi zelenja, v senci črnih smrek, v četrti vil in vrtov na prisojni rebri, po kateri je od Malega trga speljana vijugasta cesta. Zaradi žolte barve se je zdelo, da je ta dolga, stara hiša vedno obsijana od sonca.

Ko sem nekega sončnega popoldneva prve dni oktobra 1940. leta prišla v »Dom«, kjer naj bi stanovala, sem na hodniku v pritličju čakala upravnico. Na vrhu stopnišča je neka študentka rekla s pritišanim glasom klepetulje: »Došla nam je još jedna Kranjica... iz Maribora.« (Kranjica je pomenilo — Slovenka.)

»Aaa?!« se je začudil drugi glas in že je bilo slišati po stopnicah: tak-tak-tak brezpetnikov...

Na presledku stopnic je obstalo brhko, rdečelično dekle, kratkih kostanjevih valovitih las, prej majhne kot srednje postave, po videzu sodeč gimnazijka, v do tal segajoči domači halji iz sive flanele z rdečkastim rožastim vzorcem.

Prisrčno sva si segli v roke in kar žal mi je bilo, da je nisem že prej kje srečala v Mariboru. Ne, tega obraza še nisem bila videla, sicer bi si ga zapomnila: na njem je bilo nekaj, česar nisi mogel pozabiti. V rjavih očeh so se ji utrinjale zlataste iskre, ko sva hudomušno kramljali, obujajoč spomine na nekatere mariborske profesorje, ki sva jih poznali. Mimogrede je omenila, da študira na VEKAEŠ (Visoki komercialni šoli), toda brž je zasukala pogovor in veselo vznemirjena, kakor da je z mojim prihodom zavel dih domačega mesta, vpraševala o novicah iz Maribora in mi povedala, kje tam stanuje. Čisto pri Dravi ob stari usnjarni, v senci vodnega stolpa, v stari mestni četrti, kjer so pod bremenom socialnih krivic životarile revne družine. Slavi se je mudilo v mesto. Spet je njena roka ležala v moji: bila je skoraj otroška, mehka, toda krepka. Že med prvim bežnim in prisrčnim srečanjem sva se — ne da bi se prav zavedali kdaj — začeli tikati. Po nekaj korakih se je zasukala in zaklicala za menoj: »Pridi kdaj k meni na klepet! Soba devet! Vprašaj po Klavori... Klavora! Si boš zapomnila?«

S Slavo sva se skoraj vsak dan srečavali, prav gotovo pa v domski učilnici. Prihajala je tja navadno šele okrog desete zvečer in ostajala precej čez polnoči. Zdelo se je, kakor da se vrača z uspešno opravljenega dela, da študira zlahka in tako rekoč mimogrede, da živi tu ne le samo zaradi študija, temveč opravlja v mestu neko pomembno poslanstvo. Tvegano... na skrivaj. Včasih je z nekam pomilovalnim pogledom preletela glave, sklonjene nad knjigami. Ob tem mi je postajalo vse jasneje, kar sem bila zaslutila že ob prvem srečanju, že takrat po značilnem poudarku v glasu, ko mi je povedala, kje stanuje. Kakor da je bila v njenem glasu obtožba — uporni vzklik malih ljudi, ki nočejo več kar v nedogled životariti v senci življenja in ječati pod bremenom socialnih krivic. V tišini učilnice sva se večkrat srečali z dolgim smehljajočim pogledom. Zdel se mi je zgovornejši od besed, s katerimi je v prisrčnem pogovoru izražala svoje napredne nazore.

Pozimi smo se v slabo zakurjeni učilnici zavijale v sive koce, s katerimi smo sicer pregrinjale svoje bele, železne postelje. Tako smo hodile po domu in se šalile, da smo v toaleti »a la Gandhi«. Kadar je bilo v učilnici malo študentk, si je vsaka lahko privoščila udobje treh stolov; z blazinami in odejami smo si iz njih uredile nekak ležalnik. Slavino stalno mesto je bilo pri drugem oknu od vrat. Navadno je študirala zleknjena v takem naslanjaču, izpod odeje ji je kukala bosa noga z nataknjenim, razhojenim sandalom, nekdaj bele, zdaj pa že kar nedoločene barve. Doma je bila vedno brez nogavic, tudi pozimi.

Večina deklet se je, preden so odhajale v mesto, prej v plašču dolgo ogledovala v velikem, stenskem ogledalu umivalnice. Vpraševale so druga drugo, kako jim bolje pristaja pričeska, kako naj si pomaknejo klobuk, kateri odtenek rdečila za ustnice bolje pristaja njihovi polti. Slava je hodila mimo zrcala, kakor da ga skoraj ne vidi. Nikoli se ni lepotičila. Lica so ji vedno rdela — kakor da bi se bila pravkar umila v mrzli vodi in njene polne ustnice, ki niso poznale šminke, so bile videti ob belini gostih, zdravih zob kar malinje rdeče. Nikdar ni nosila visokih pet, ne pretirano tankih nogavic. Nekega dne mi je o njej dejala starejša, klepetava študentka, da Slava nič ne da na take stvari, češ da so to zanjo buržujske marnje. Seveda, zanjo so, za Slavo, ki je komunistka! Jezilo me je, da kar tako blekne kaj takega, saj utegne kdo pred vrati prisluškovati, nemara katera izmed pripadnic »Starčevićeve omladine«, ki so se pozneje vključile v ustaške vrste. »Ah,« je odmahnilo dekle, »o tem že vrabci čivkajo... Saj ni samo Slava, vse iz sobe devet: tista postavna Bosanka kozavega obraza pa tista kratko ostrižena Dalmatinka in Marila iz Šibenika, vse, vse so komunistke. V domu so priljubljene, upravnica se pretvarja, da tega ne ve, stari dr. Štampar, ki ima patronat nad študentskimi domovi, jim je naklonjen.« Zagledala se je skozi okno in dejala bolj sebi kot meni. »Toda če bi se kaj prekucnilo, kar bog ne daj... potem bi Slavi ne kazalo ostati v Zagrebu! Že tele naše...« in s palcem je sunila proti sobi pet, »že te fanatične

Starčevićeve omladinke bi jo v žlici vode utopile. Že zdaj, kaj šele...«

Po usodnem 27. marcu 1941 so bile študentke preplašene, kakor če med kokoši plane jastreb. Tiste iz oddaljenih krajev so se odpeljale domov, učilnice so bile prazne. Dekleta so se zbirala v prostorni domski kuhinji, posedala po velikem štedilniku iz belih ploščic, kot bi bil kmečka peč. Slavine kolegice iz sobe devet so tudi odpotovale. Najbolj smo pogrešale lepo, kratko ostriženo Vesno, podobno gibčnemu fantu, ki nam je tolikokrat z zastrtim, hrepenečim altom prepevala dalmatinske pesmi, zdaj pa se je vrnila v domačo vas med oljke in ciprese na otok srednjega Jadrana; pa šegavo Marilo, ki je »za vsak primer« že vnaprej slavila svojo diplomo, češ — če bo šlo po sreči, pijemo v veselje, sicer pa meni v tolažbo... V sobi devet je ostalo razen Slave še molčeče, vase zaprto dekle, sirota, ki so jo prej »Starčevićeve omladinke« v sobi pet izkoriščale, češ bruculja je, zakaj si je ne bi privoščile! Zbadale so jo, se ji posmehovale in jo pripravile celo do tega, da jim je čistila čevlje... S Slavo sva jo zalotili pri tem. Ogorčeni sva se spogledali in Slava mi je dejala: »Tonko bom vzela v našo sobo, boš videla, kako se bo spremenila...« In se je! Kaj kmalu se ji je okrepila samozavest, razvijala se je kakor brst v topli, pomladni sapi. Z drobnimi uslugami je hotela Slavi izkazovati globoko hvaležnost, toda Slava tega ni dopustila. Vse, kar je storila, je počela kot nekaj samoumevnega.

Dekleta je vse bolj begala misel na vojno. Še nad tako Jugoslavijo godrnjajo, kako pa bo potem?... Slava jih je poslušala z upornim molkom. Nekega popoldneva sem jo našla v kuhinji, kjer je na plošči štedilnika rezala zadnji ostanek slanine. Ponudila mi jo je in jaz njej kekse, pa jih je odklonila, češ da ne mara sladkarij. Silila in silila me je, naj z njo delim malico: nekaj borih zalogajev slanine, ki se je še držala skorje! Poslastico, ki jo je bila poslala njena mati iz tiste revne mračne pritlične hiše ob Dravi; kos slanine, ki si ga je nemara njena mati odtrgala od ust! Naposled sem morala sprejeti, sicer bi se še ujezila. Kadar je od doma dobila paket, ga je odvila pred kolegicami iz svoje sobe. Položila ga je na posteljo, kot na mizo, rekoč: »Poskusite, punce!« Posedle so naokrog, Slava pa je navadno poslala še pome. Če sem ji tudi jaz takrat kaj ponudila, me je zavrnila: »Ti pa drugič, zdaj pa ne, ne, nikakor ne. Nič, nič — zamenjava dobrin, tu ni štacuna...«

Tisto popoldne se je prišlo poslovit v kuhinjo nekaj deklet. Bilo je veliko objemanja, toplih besed in želja ob slovesu.

ene...

Zdelo se nam je, kot da bi se ud za udom odtrgoval od skupnega telesa. Spet so vzdihovale v negotovosti in bojazni pred vojno. Preklinjale so jo, češ — le komu bo koristila?!... Slava je po malici sedla na rob štedilnikove plošče, objemala kolena in mrmrala v flanelo svoje domače halje: »Kar naj bo vojna, kar naj bo...« Poteze so ji postajale vse bolj odločne, oči so se ji bleščale. Neka študentka jo je nekam začudeno pogledala: »Oh, ti si kakor iz kamna!«

»Kje pa, ljuba duša... preveč imam srca... zato pa... Ta vojna mora biti, da ne bo več vojn! Naj že enkrat zgrmi, naj se sesuje, kar je trhlenega...« Kakor da je naposled povedala vsem to, kar je že tolikokrat bog ve kje in pred kom izgovorila! To veliko misel, ki jo je vsa leta prevevala in dajala globok smisel njenemu življenju. Nato je skočila na tla in odšla iz kuhinje. Nemara bi sicer rekla še marsikaj več, kar pa je tedaj utegnilo biti tvegano.

Nekaj dni pred izbruhom vojne sem proti večeru srečala Slavo na Pejačevićevem trgu. Otovorjena s kovčki in torbami je tekla k tramvajski postaji. Šla sem z njo, da ji pomagam. »Kdaj pa ti v Maribor?« »Še dan, dva. Prej pa opravim kolokvij.« Pogledala me je s koncem očesa in se pomenljivo nasmehnila, jaz pa sem jo šegavo zavrnila: »Hočeš reči: svet se podira, filozofi pa še vedno — noli tangere circolos meos!« (ne dotikajte se mojih krogov). Omalovažujoče je vzkliknila: »O, na študij pa že lep čas ne mislim več...! Potem, potem bo čas...«

Ko sem v gneči zrinila za Slavo na ploščad tramvaja njeno zadnjo torbo, je tramvaj potegnil in najini iztegnjeni desnici sta se zgrešili...

»SREČNO!« je zaklicala Slava s stopnic, »si bova pa v Mariboru segli v roke...!«

Slave Klavore nisem videla nikoli več...! Toda vselej, ko grem mimo spomenika talcev, mimo mračnega zidu, za katerim je Slava s sotrpini pod kroglami okrutnega okupatorja omahnila v smrt, mi v duhu zazveni v ušesih njen prisrčni vzklik ob takratnem slovesu... Ožive spomini na moje prisrčno tovarištvo z njo... Sicer pa živi med nami, ker je umrla za velike ideje! Vse naše žene se je spominjajo 8. marca, hvaležno in spoštljivo zavedajoč se, da so jim Slava in njej enake priborile prostor na soncu...

Gema Hafner

Podjetje »ITAS« KOČEVJE

- izdeluje in montira kompletne naprave za prevažanje razsutih tovorov s pnevmatičnim transportom
- projektira in izdeluje specialna vozila po posebnih naročilih in željah kupcev

»ITAS« razpolaga z lastno servisno službo in lastnim skladiščem vseh rezervnih delov.

Pobožni mesar. Neki bralec beograjske »Politike« graja v pismih bralcev mesarja v Obiliću, rudarski naselbini pri Prištini, v kateri živi več kot 5000 ljudi raznih narodnosti in verozpovedi. Bralec navaja pogovor z mesarjem: »Prosim vas, dajte mi kg zmlete svinine!« »Ne morem vam postreči, ker mi je prepovedano s tem strojem mleti svinino.« Stranka se je začudila. »Prav nič se vam ni treba čuditi, to je zaradi muslimanov...« ga je poučil mesar. Je kar podobno tisti resnični zgodbi, ko so se v nekdanji avstrijski vojski pritožili bosenski muslimani, da se para iz »krščanskih« kotlov vali nad »muslimanskimi« kotli, v katerih ni »nečiste« svinine in svinjske masti.

Okrogle in oglate

Z glavo skozi zid... Osnovna šola v Raniloviću pri Arandjelovcu je imela 5 let v šolski kuhinji veliko 60-litrsko kozico, ki jo je bila kupila za 3800 din. Šola je posojala kozico tudi vaščanom, ko so jo potrebovali za pripravljanje pojedin ob svatbah, krstnih slavah in drugih slavjih. Nedavno so staro kozico »odpisali«, zaradi česar je šolska popisna komisija sklenila, da bo kozico prodala na javni dražbi. Kmetje so prišli in so kozico na dražbi čedalje bolj dražili, dokler ni neki gostilničar, Milinko Paunović po imenu, pritral ponujeno ceno do 17.500 starih din, čeprav je moč dobiti takšno ali podobno kozico v trgovini za največ 9000 starih din...

●

Posredovanje posredovanja...: Neki komentator londonskega »New Statesmana« takole pravi o prizadevanjih v vietnamskem sporu: »V svetovni politiki je prišlo zdaj v modo posredovanje pri posrednikih, da bi našli posrednika za posredovanje...«

●

»Mi Američani nismo ne vsevedni ne vsemogočni ter bi morali vedeti, da ne moremo biti vselej dobitniki,« je napisal v »Herald Tribuni« v komentarju o ponovnem bombardiranju Severnega Vietnama znani ameriški člankar Walter Lippman.

●

»Na denar moramo gledati zviška, ne smemo ga pa nikdar izgubiti izpred oči,« je rekel neki francoski književnik.

●

Fanfani je potožil. Predsednik lanskoletnega jesenskega zasedanja generalne skupščine OZN italijanski politik Fanfani, ki so ga njegovi politični nasprotniki po vrnitvi v Italijo hudo napadli, je zaradi tega odstopil kot minister za zunanje zadeve in izjavil: »To sem jaz, ta prekleti Italijan, ki ni doma vreden piškavega oreha, jaz, ki me doma obmetavajo s kamenjem, ki pa sem v najvišjem svetovnem forumu užival zaupanje vseh narodov sveta kot primeren zastopnik njihove želje po svetovnem miru.«

●

Spričevalo o zdravi pameti. Neki Kosta Kostić iz Srdulice se je oglasil v pismih bralcev beograjske »Politike«. Kostić pripoveduje: Na zborovanju delavske enote podjetja za proizvodnjo avtomobilskih brisalnikov so se delavci med drugim dotaknili tudi vprašanja o osebnih zaslužkih. Direktor je, ne da bi bil kaj okolišil, bleknil: »Če mi s spričevalom dokažete, da ste pametni, vam bom zvišal osebne dohodke.« V dvorani je zagrmelo, burja nejevolje in protestov se je komaj komaj stišala. Višina osebnih dohodkov se pač določa po kvalifikaciji, zmožnosti in prizadevanju pri delu, ne pa po spričevalu o zdravstvenem stanju. Takšno spričevalo mora že tako in tako biti v dosjeju o vsakem delavcu. Direktor si lahko vsak trenutek ogleda poljuben dosje. »Bržkone ne bi škodovalo,« meni Kostić, »če bi ta direktor pogledal v svoj dosje ter ugotovil, ali so v njem vsi potrebni dokumenti in da bi poskrbel za morebitni manjkajoči dokument...«

●

Recept za sodobnega kirurga. Kirurgi ga lahko dobijo na Kitajskem. Pekinški časniki so objavili izjavo mladega kirurga dr. Čeng Čanga, ki je opravil dve uspešni operaciji. Rekel je: »Mislim, da sem uspešno nadomestil manjkajoče dele poškodovane roke oziroma noge s protezama edinole po zaslugi pravilne linije, po kateri vodi državo predsednik Mao, ki nas je pozval in nas poziva, naj se učimo modrosti pri množicah.«

● Železniška proga Niš—Prahovo je v turističnem pogledu zelo zanimiva, saj je na delu te proge med postajami Niševac, Palilula in Podvis (na 16-kilometrski razdalji) kar 36 krajših in daljših predorov. Na posameznih delih proge so si predori tako blizu, da se zadnji del vlaka še ne prikaže iz predora, ko se lokomotiva istega vlaka že skrije v naslednjem predoru. Na tej progi je več ko 20 visokih železniških mostov, zgrajenih čez vijugasto reko Svidljiški Timok.

● Obisk tujcev v Jugoslaviji. 1958. leta je obiskalo našo deželo 763.000 tujcev; pri tem ni vštet maloobmejni promet. 1963. leta je prišlo v Jugoslavijo 2,380.000, 1964. že 4,079.000, v prvih enajstih mesecih lanskega leta pa že 7,768.000 tujih državljanov. Največ je bilo zahodnonemških državljanov, v enakem številu pa so bili zastopani Avstrijci in Italijani.

Dobro je, če veste...

● V začetku 1964. leta je bilo na svetu 1266 mest, ki so imela po več ko 100.000 prebivalcev. 433 takih mest je bilo v Aziji, 300 v Evropi, 193 v Severni Ameriki, 179 v ZSSR, 151 pa v drugih delih sveta. V teh mestih je tedaj živelo 560.000.000 prebivalcev ali 18% vseh ljudi na svetu. Prav tedaj je imelo 117 mest po več ko milijon, 11 mest pa več ko po 5 milijonov prebivalcev. New York je imel 14.759.000, Tokio 10.419.000, London 8.172.000, Pariz 7.369.000, Šanghaj 7.100.000, Buenos Aires 6.763.000, Moskva 6.388.000, Chicago 6.221.000, Kalkuta 5.501.000 in Peking 5.420.000 prebivalcev.

■ Teža rastlinskih sadežev je različna. Posebno veliko težo dosežejo sadeži tropskih rastlin, npr. sadeži krušnega drevesa, katerega sad tehta lahko tudi do 40 kg. Tudi v krajih zmernega pasu so sadeži lahko precej težki, dinja tehta lahko do 12, lubenica do 30 in buča do 40 kg. Tudi teža rastlinskih semen je zelo različna: seme neke orhideje tehta npr. 0,000003 grama, seme kokosove palme pa tehta kar 1 kg, seišlke palme pa celo do 15 kg.

»TV 15« izhaja vsak teden — Izdaja ga Predsedstvo Zveze združenj borcev NOV Slovenije — Zavod »Borec«, Ljubljana, Beethovnova 10 — Tisk in kliši ČZP Ljudska pravica, Ljubljana, Kopitarjeva 2 — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina 1500 dinarjev oziroma 15 novih dinarjev — Posamezna številka stane 40 din oz. 40 N. par — Naročnino pošljite na naslov: Uprava »TV 15«, Ljubljana, Beethovnova 10, priti., p. predal 598-XI, ali na čekovni račun pri Narodni banki 501-8-29 — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik 21-901, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo.

Znanje in spomin • Znanje in spomin • Znanje in spomin

Hokej se je razvil iz ljudske igre, ki so jo igrala kanadska indijanska plemena pred mnogimi stoletji; od njih so ga prevzeli angleški vojaki v Kanadi, tem raje, ker je bilo že v prejšnjem stoletju v Angliji močno priljubljen podoben hokej na travi. Igra se je naglo pričela razširjati tudi v evropskih deželah. Leta 1910 je bilo prvo evropsko, čez deset let pa prvo svetovno prvenstvo v hokeju na ledu. Na sliki je holandski drsalec iz leta 1700. — Kdaj se je sovjetska hokejska velesila vključila v mednarodno hokejsko družino?

Kdo je srbski kipar na sliki? — Med mnogimi deli je ustvaril tudi spomenik na Sutjeski. »Dve velikanski kamniti gmoti, ki se dinamično in vznemirjeno dvigata proti nebu, izražata herojsko bitko in njeno veličino,« pravi avtor o spomeniku. »Pri delu me vedno navdušujejo veličastni zgodovinski dogodki in velike zgodovinske osebnosti. Menim, da se veličina revolucionarnih dogodkov more najbolje izraziti z monumentalnimi skulpturami.«

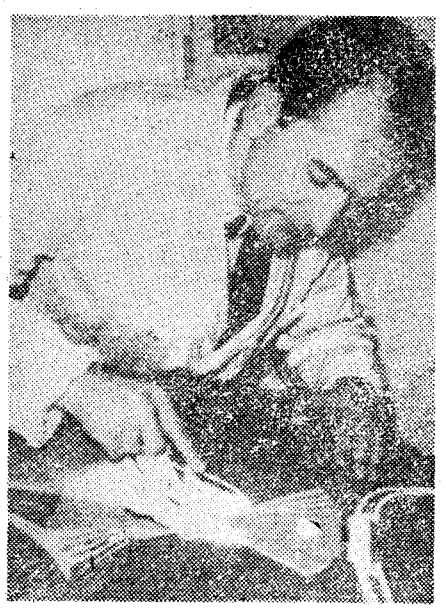

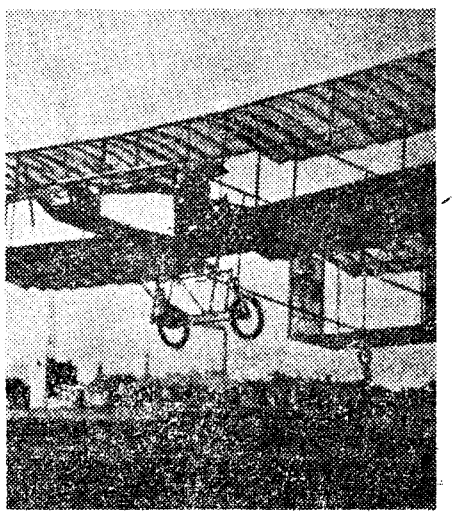

Le kdo je pred šestimi desetletji mogel verjeti, da se bodo krhki dvokrilci razvili v ogromne zračne ladje, ki danes s hitrostjo nad 1000 kilometrov na uro prevažajo po sto in več potnikov. Čez deset let bodo še večja in hitrejša letala potovala preko oceanov. Slika prikazuje polet letala, kateremu je komaj uspelo preleteti kilometer dolgo razdaljo. — Kdaj so tovrstna letala prvič vzletela? Kdo je bil pionir jugoslovanskega letalstva?

V studiu Lenfilma v Moskvi so posneli film »Zgodba z Dona« po noveli »Šibalokovo seme« Nobelovega nagrajenca za književnost za leto 1965. Po čigavi noveli? — Na sliki je znani sovjetski komik E. Leonov, ki je prvič zaigral dramsko vlogo kot junak novele »Šibalokovo seme« — mitraljezec Šibalok. Leonov je na 3. mednarodnem filmskem festivalu v New Delhiju prejel častno nagrado »Srebrni pav« za najboljšo moško vlogo.

EMO CELJE

Emajlirnica
Metalna industrija
Orodjarna

IZDELUJE IN DOBAVLJA:

— frite z dodatki za izdelavo emajlov
— emajlirano, pocinkano in alu posodo, sanitarno in gospodinjsko opremo ter kovinsko embalažo
— toplotne naprave: radiatorje in kotle za centralno in etažno ogrevanje
— odpreske in kolesa za motorna vozila ter odpreske za rudarstvo
— vse vrste orodij za serijsko proizvodnjo: rezilna, izsekovalna, vlečna, kombinirana in upogibna orodja za predelavo pločevine, orodja za tlačni liv in za proizvodnjo iz plastičnih mas, stekla in keramike
— opravlja usluge emajliranja, pocinkanja in predelave pločevine

TELEFON: 49-21 — TELEGRAM: EMO-CELJE — TELEX: 0335 12

Zanemarjeni spomeniki

Letos aprila bo minilo 25 let, kar sta našo državo napadli in zasedli fašistična Italija in nacistična Nemčija. S tem sta začeli štiriletno zasedbo, ki je naši ljudje nikoli ne bodo pozabili zaradi njenih strahot in prizadejanega gorja. Zato bomo letos proslavljali tudi začetek vstaje proti okupatorjem.

Na hude čase med vojno nas spominjajo razni spomeniki, spominske plošče in znamenja na krajih, kjer so bili boji, kjer so padali talci in kjer so se zgodili važni dohodki. Tudi v bližnji in daljni okolici Jesenic so številni spomeniki, ki mimoidoče opozarjajo na strahote. V dolinah in po hribih od Rožce pa čez Rovte do Stola in Begunjščice, Poljan, Mežaklje in Pokljuke, povsod najdemo znamenja našega boja. Napisi nam povedo, kaj se je tam zgodilo. Ali so borci in kurirji zašli v zasedo, ali so Nemci presenetili kurirsko postajo, ali je tam zmagala naša brigada, ali je tam kod padel naš borec kot na primer Prešeren, ki je padel na Zelenici in so ga tovariši tamkaj pokopali.

Lani poleti sem prehodil vse te kraje. Spomeniki so mi vzbujali nepozabne spomine. Toda ko sem pregledoval vse spomenike, sem zlahka ugotovil, da posebno za nekatere bolj oddaljene premalo skrbimo. Nekateri so dobro oskrbovani, drugi potrebni popravil, so pa med njimi taki, ki že razpadajo. Tako razpada spomenik padlemu borcu na planini nad Bohinjsko Belo ob poti proti Gorjušam.

Na večini letošnjih skupščin ZB so med drugim tudi sprejeli sklep, da bodo nadaljevali z zbiranjem zgodovinskega gradiva in še nadalje vzdrževali spomenike. Zato bi bilo prav, če bi prav posebno letos očistili okolico vseh spomenikov razne navlake in rastlinja, obnovili napise in sploh popravili spomenike. Pri tem naj bi pomagala zlasti šolska mladina, ki bi s pomočjo tega dela spoznavala težak boj in velike žrtve naših ljudi za svobodo.

Srečko Šorli

Odgovori na »Znanje in spomin«:

1. Leta 1954.
2. Miodrag Živković.
3. Leta 1907; Edvard Rusjan.
4. Mihaila Šolohova.

MARIJA STARE-ZUPANČIČ

Dobra teta z Bločic

Bila je najstarejša sestra mojega očeta in mi smo ji rekli bločiška teta. Velika in sloka je bila podobna hoji, kakršne rastejo po notranjskih gozdovih. Veliko kito temnih las je imela pripeto skoraj na temenu in to jo je delalo še višjo. Govorila je počasi in umirjeno, a znala je biti duhovita ter šaljiva. Nikoli ni zavpila, nikoli se ni razburila, njeni otroci so jo ubogali na prvo besedo. Človeku je videla v dušo, njej se ni bilo mogoče zlagati.

Njen mož je bil resnična dobričina. Strica Janeza se spominjam kot velikega in močnega možakarja, ki je znal prav smešno pomigati z brki. Čeprav se mu usta niso smejala, so se vedno dobrodušno smehljale njegove oči. V mečicah desnega uhlja je nosil zlat gumbek in moj oče mi je nekoč povedal, da zato, ker zlato vleče iz glave bolezni. Stric je imel lepo živino v hlevu. Posebno je bil ponosen na velika vola, s katerima je vozil les na železniško postajo, od tam pa je včasih pripeljal vaškemu trgovcu razno blago.

Teto sem prvič videla, ko sem hodila v prvi razred osnovne šole, toda o njej sem marsikaj vedela že davno prej. Kadar je bilo pri nas doma najbolj hudo, je oče obiskal bločiško teto in vselej se je vrnil s polnim nahrbtnikom. Otroci smo bili najbolj veseli velikega hleba lepo zapečenega kruha. Teta je namreč testo iz ajdove moke zavila v testo iz pšenične moke. Takšen kruh bi jedla še danes, a ga nihče več ne peče.

Nekega dne pa je teta le prišla k nam. Radovedno sem jo ogledovala, ona pa je segla v globok žep svojega krila in mi nato stisnila v nastavljeno prgišče orehe ter nekaj kock sladkorja. Kar verjeti nisem mogla, da je vse to zame, saj mi je že nekaj časa vsakdo dejal, da sem že velika in zato so takšne dobrote dobili moji bratci in sestrice. Za bločiško teto pa sem bila tudi jaz še otrok. Tisti dan sem hodila po hiši kot omotična in tako se mi je zgodila velika nesreča — po nerodnosti sem razbila porcelanasto skodelico, ko sem iz nje pila hruševo vodo. Oče me je natepel s šibo, ki je bila vedno na polici nad pečjo. Med hlipanjem sem zaslišala tetine besede: »Pa si res brez srca. Kar pomisli, kako bi bilo tebi!« V mojih očeh je teta zrasla še za eno glavo. Vzljubila sem jo in zdelo se mi je, da ima tudi ona mene rada. Zame je bilo potem vedno doživetje, kadar sem smela iti k njej na obisk. Čeprav je imela sama poleg starejših tudi otroke, ki so bili mlajši od mene, je imela zame vedno kak priboljšek. Na ognjišču je kuhala droben krompir za prašiče, pa je na vrh položila jajce, da se je skuhalo. Še vročega mi je potem dala v nastavljeni predpasnik. Včasih pa sem šla z njo na podstrešje in tam sem si smela vzeti suhih sliv in hrušk, kolikor sem hotela. Kadar pa je obrodil stari oreh pod hlevom, sem si nabrala še polne žepe orehov. Tudi stric mi je večkrat prinesel rožiče ali fige in se z menoj zelo resno pogovarjal.

Leta so minevala, teto in strica sem obiskovala bolj poredko.

Prišli so težki časi in takrat sva se s teto ponovno zbližali. Tetin sin Andrej se je kmalu vključil v osvobodilno gibanje. Ko je odšel med partizane, mi je neki znanec prinesel njegove pozdrave. Poslala sem mu nekaj cigaret, ki sem jih hranila v kovčku. Drugega nisem imela. Čez nekaj dni sem ugotovila, da se je bratranec hotel prepričati, če sem zanesljiva, kajti pri meni se je nepričakovano oglasila teta. Prinesla je zanj nekaj perila in hrane, da sem vse oddala zanesljivim ljudem. Bala sem se gospodinje, pri kateri sem služila, zato sva se s teto dogovorili, da se bova prihodnjič sestali drugje. Dolgo ni bilo nobenega sporočila, nekega dne pa sem le šla na dogovorjeno mesto. Čakala sem jo v hiši pri zavednih ljudeh in jo zagledala, ko je hitela po vrtu. Njena obleka in ruta sta bili temnejši kot navadno, čeprav ne črni. Tetine ustnice so trepetale, ko mi je povedala, da Andreja ni več. »Bil je najbolj jeznorit in jezičen od vseh mojih otrok in menda mi je bil prav zato najljubši, najbolj moj. Krivice ni mogel trpeti, zato je tudi padel v boju za pravico,« je dejala strta mati. Pri Mihovih na Bločicah pa so se še dalje ustavljali partizani, teta in stric pa sta jih sprejemala kot svoje sinove.

V poletju l. 1942 so Italijani odpeljali v internacijo dva Mihova fanta. Strica je to močno potrlo, teta pa ni klonila. Razširjala je partizansko literaturo, bila je obveščevalka, zbirala je hrano in obleko za borce. Vneto ji je pomagala mlajša hčerka, ki je bila še doma. Postajali sta vse bolj drzni in premalo previdni. Tako so italijanski fašisti ob pomoči domačih izdajalcev neke noči preiskali hišo ter našli v kotičku pod stopnicami polno partizanskih časopisov, radijskih vesti in letakov. Teto in njeno hčerko so odpeljali v internacijo. Doma je ostal stric z najmlajšim sinom.

Po kapitulaciji Italije je družino zadel nov udarec. Iz internacije se ni vrnil sin Lojze. Umrl je na Rabu. Najstarejši sin Janez se je priključil aktivistom Grahovskega rajona, toda kmalu je padel v borbi z Nemci.

Takrat sem bila tudi jaz že med partizani in pot me je večkrat zanesla v bližino Bločic, toda tete nisem obiskala. Smilila se mi je in prav res nisem vedela, kako naj stopim prednjo in kaj naj ji rečem.

Bil je tih jesenski večer in gosta megla je ležala nad njivami ob vznožju Križne gore. Do Mihove hiše sem prišla s spodnje strani. Skozi špranjo pri hlevskih vratih se je videla svetloba. Odrinila sem vrata in stopila v hlev. V kotu je bil ograjen prostor za prašiče. Tam je klečala teta. Dvignila je glavo in me takoj spoznala. Čez ograjo sem pogledala in videla veliko svinjo, ki je ležala na suhi stelji. Nisem vedela, kaj se dogaja, zato sem najprej pomislila na bolezen in na veliko škodo, ki jo bodo imeli Mihovi, če ta velika žival pogine. Teta pa je hudomušno rekla: »Kar počakaj, boš videla, kako pridejo na svet prašički!« Res je kmalu brcal v tetinih rokah ljubek pujsek, ona ga je nežno ovila s cunjo, malo podrgnila in položila na vrečevino. Morala je kar hiteti. Kmalu je ležalo v toplem gnezdecu dvanajst prašičkov, strmela sem vanje in zdelo se mi je, da mežikajo in zadovoljno cvilijo. Spet sem pogledala, kaj dela teta, saj sem mislila, da je že dovolj teh živalic in smilila se mi je njihova mati, ki je še naprej pridušeno stokala. Tedaj pa se je zgodilo nekaj, česar ne bom nikoli pozabila. Teta je imela v rokah zelo majhnega pujska, ki ni brcal in ne otresal z glavico kot drugi. Odprla mu je rilček in dvignila živalico k svojim ustom. Dihnila je svojo sapo v pljuča nebogljenčka. In glej — šibki pujsek se je zganil, oživel je. Pozabila sem bila zapreti usta, dihala sem močneje, kot bi hotela pomagati teti. Prešinila me je misel, ali je teta res vdihnila tej živalci življenje. Od nekod se je zaslišalo regljanje strojnice in zamolkel odmev topovskih strelov. Vsepovsod je grozila smrt s svojo koščeno roko, a v tem toplem kotičku se je začenjalo vsemu navkljub novo življenje. Trinajst pujskov je teta položila k toplemu telesu njihove matere, ki je bila prej popila veliko skledo razredčenega mleka. Noč se je poslavljala, svetlikalo se je navzlic jutranji megli, ko

sva s teto upihnili petrolejko in odšli iz hleva. Ni mi bilo žal izgubljene noči, nisem bila ne utrujena ne lačna. Na hitro sem se poslovila in odšla proti Bloški planoti.

Vse do osvoboditve je bila Mihova hiša zavetišče mnogim partizanom. Po osvoboditvi smo se razkropili na vse konce naše lepe domovine in premalo sem mislila na svoje nekdanje dobrotnike. Vedno bolj mi je žal, ker sem se tete spomnila le nekajkrat in ji poslala kratko voščilo za god, drugače pa je ostala sama v svojih stiskah.